

Update tussentijdse evaluatie van LEADER+ Vlaanderen

Eindrapport fase II

In opdracht van:

**Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en Tuinbouw**

Uitgevoerd door:

IDEA Consult:

**Dr. Dafne Reymen
Katrien Rommens**

Brussel, november 2005

Inhoudsopgave

	p.
Beknopte samenvatting	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Plan van aanpak.....	2
1.3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma Vlaanderen	3
1.4 Financiële synopsis.....	4
1.4.1 N+2-regel	4
1.4.2 Financiële vooruitgang per plaatselijke groep.....	4
1.5 Analyse van het programmabeheer Leader+ Vlaanderen.....	5
1.6 Monitoring.....	6
1.7 Analyse van het Leader+ programma.....	6
1.7.1 Onderdeelspecifieke evaluatievragen.....	7
1.7.2 Impact evaluatievragen	9
1.8 Aanbevelingen.....	11
1.8.1 N+2 regel	11
1.8.2 Monitoring.....	11
1. Inleiding	12
2 Plan van aanpak	15
2.1 FASE I: tussentijdse evaluatie 2003.....	15
2.1.1 Opstartvergadering	15
2.1.2 Deskresearch	16
2.1.3 Interviews	16
2.1.4 Werkvergadering	17
2.1.5 Workshop.....	17
2.2 FASE II: update van de tussentijdse evaluatie	18
3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma in Vlaanderen	19
3.1 Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën.....	19
3.2 Onderdeel 2: Interterritoriale en transnationale samenwerking.....	19
3.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming.....	20
4 Financiële analyse	22
4.1 Geprogrammeerde budgetten	22
4.2 Naleving van de n+2 regel.....	23
4.3 Financiële voortgang per plaatselijke groep (PG).....	24
4.3.1 Brugs Ommeland.....	25
4.3.2 Kempen.....	25
4.3.3 Meetjesland.....	26
4.3.4 Midden-Maasland.....	26
4.3.5 Pajottenland	27
5 Analyse Programmabeheer Leader+ Vlaanderen	28
5.1 Programmastructuur	28
5.1.1 Europese Commissie – DG Landbouw	28
5.1.2 Toezichtcomité.....	29
5.1.3 Beheers- en betaalautoriteit	29
5.1.4 De Plaatselijke Groepen.....	30
5.1.5 De provincies.....	31
5.1.6 De projectpromotoren	31
5.2 Toepassing van de Leader+ methode	32
5.2.1 Samenvatting Leader+ methode.....	32
5.2.2 Evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode.....	33

5.3	Relevantie en coherentie.....	36
5.3.1	<i>Relevantie – geactualiseerde SWOT</i>	36
5.3.2	<i>Coherentie</i>	41
5.4	De processen.....	46
5.4.1	<i>De beheersdienst ALT</i>	46
5.4.2	<i>Plaatselijke groepen</i>	49
5.4.3	<i>Beantwoorden van de relevante evaluatievragen</i>	53
6	Monitoring	59
6.1	Inleiding.....	59
6.2	Enkele uitgangspunten	59
6.3	Voorstel financiële opvolging	62
6.4	Inhoudelijke opvolging van de projecten	65
6.4.1	<i>Identificatie van het project</i>	65
6.4.2	<i>Identificatie van de promotor</i>	66
6.4.3	<i>Partnerschappen</i>	67
6.4.4	<i>Identificatie van de doelgroep</i>	67
6.4.5	<i>Identificatie van de indicatoren</i>	68
6.5	Inhoudelijke opvolging van de werking van de PG	74
6.5.1	<i>Identificatie van de PG</i>	74
6.5.2	<i>Identificatie van de PG indicatoren</i>	74
6.5.3	<i>Opvolging van de toepassing van de Leader+ benadering</i>	76
6.6	Conclusies rond monitoring	76
7	Analyse programma Leader+	78
7.1	Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelandontwikkeling van experimentele aard	80
7.1.1	<i>Typologie van de promotoren</i>	80
7.1.2	<i>Typologie van de partnerschappen</i>	81
7.1.3	<i>Typologie van de doelgroep en het bereik van de activiteiten</i>	82
7.1.4	<i>Typologie van de projecten</i>	83
7.1.5	<i>Beantwoorden van de relevante evaluatievragen</i>	84
7.2	Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandgebieden.....	90
7.3	Onderdeel 3: Netwerkvorming	93
7.4	Impact van het programma.....	94
7.4.1	<i>Impact op het geografische gebied uit het oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen</i>	95
7.4.2	<i>Impact van het programma op het geografische gebied wat de specifieke doelstellingen van Leader+ betreft</i>	97
8	Conclusies en aanbevelingen	99
8.1	Conclusies	99
8.2	Aanbevelingen.....	101
8.2.1	<i>N+2-regel</i>	101
8.2.2	<i>Monitoring</i>	102
	Lijst van tabellen	103
	Lijst van Figuren	105
	Bijlage 1: realisatiegraden indicatoren per PG	106

Beknopte samenvatting

1.1 Inleiding

Op 20 december 2001 werd door de Europese Commissie het Leader+ programma voor Vlaanderen goedgekeurd voor de programmaperiode 2000-2006. Leader+ heeft als doelstellingen plattelandsactoren te helpen het potentieel van hun plaatselijke regio op langere termijn te ontwikkelen. Het Leader+ programma bestaat uit 4 onderdelen die al dan niet verder worden opgesplitst in prioritaire thema's of maatregelen zoals wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: Het Leader+ programma

Onderdeel	Thema (of maatregel)
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling	Thema 1: gebruik van nieuwe know-how en technologieën om producten en diensten van de plattelandsgebieden competitiever te maken
	Thema 2: de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden
	Thema 3: de valorisatie van de plaatselijke producten, door via collectieve maatregelen de toegang tot de markten voor kleinschalige productiestructuren te vergemakkelijken
	Thema 4: de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen, met inbegrip van de valorisatie van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden van communautair belang
Onderdeel 2: Steun voor samenwerkingsverbanden tussen gebieden	Maatregel 1: technische bijstand bij de samenwerking
	Maatregel 2: interterritoriale samenwerking
	Maatregel 3: transnationale samenwerking
Onderdeel 3: Netwerken	
Onderdeel 4: Technische bijstand	

In Vlaanderen werden via een tendering procedure uiteindelijk 5 Leader+ regio's geselecteerd:

- Het Brugs Ommeland
- Midden-Maasland
- Het pajottenland
- Het Meetjesland
- De Antwerpse Kempen

Vermits de Leader+ programma's relatief laat van start zijn gegaan onderscheidde de Commissie twee fasen in de tussentijdse evaluatie. In een eerste fase diende de aandacht vooral te gaan naar een beoordeling van de relevantie van het programma en naar het proces (een beoordeling van de LEADER+ methode alsook van de geschiktheid van de regelingen voor financiering, beheer en controle). De beoordeling van de resultaten werd uitgesteld tot later in de programmaperiode (einde 2005). Sinds 2003 zijn er heel wat projecten opgestart in de verschillende geselecteerde regio's en konden we voor de update van de

tussentijdse evaluatie de eerste resultaten van deze projecten kwantificeren en analyseren.

Het bijgevoegde evaluatierapport bevat de resultaten van de tweede fase van de tussentijdse evaluatie. De doelstellingen van deze tweede fase worden samengevat in onderstaande box.

Doelstellingen van Fase II van de tussentijdse evaluatie:

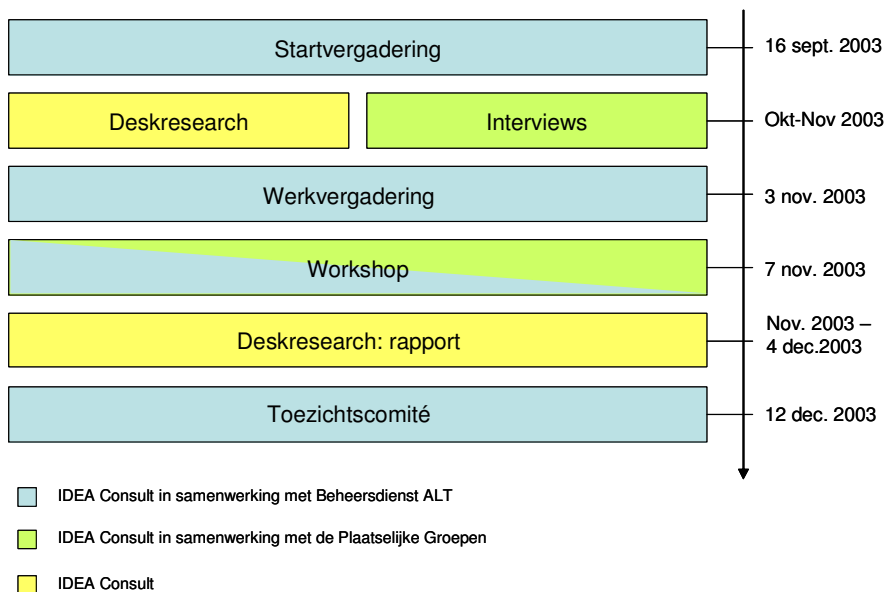
- Update van het tussentijds evaluatierapport van 2003: aanvullen van de al beantwoorde evaluatievragen
- Opvolging van de aanbevelingen gemaakt in fase I rond monitoring
- Beantwoorden van de nog ontbrekende evaluatievragen
- Conclusies en aanbevelingen.

1.2 Plan van aanpak

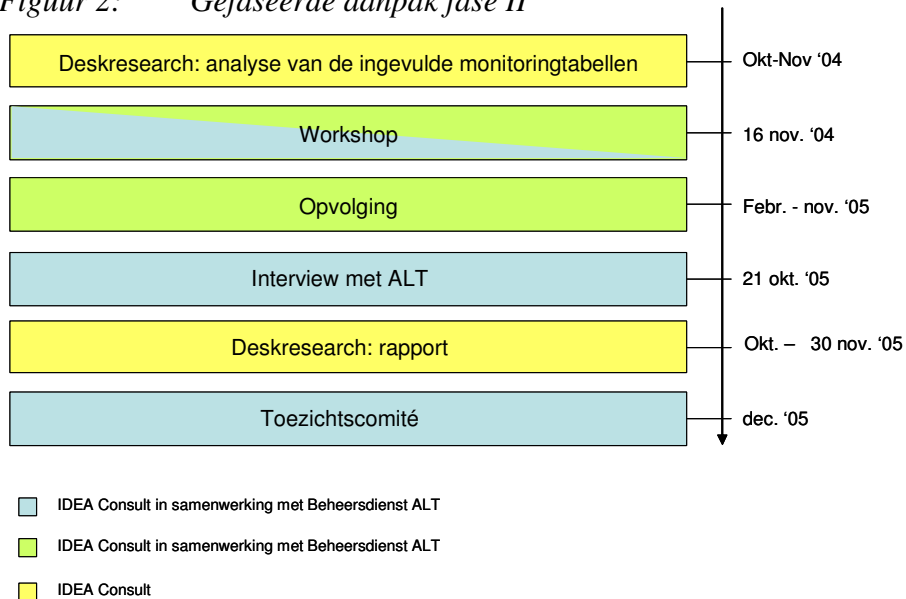
Tijdens de twee evaluatiefasen werd een gefaseerde aanpak gevolgd die schematisch wordt weergegeven in onderstaande figuren. Hierbij is de tweede fase een continuüm van de eerste fase.

Per fase werden aangepaste onderzoeksmethodes toegepast.

Figuur 1: Gefaseerde aanpak fase I

Figuur 2: Gefaseerde aanpak fase II

1.3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma Vlaanderen

Het Vlaams Leader+ programma werd goedgekeurd door de Commissie op 20 december 2001. In de volgende tabel wordt per onderdeel van het programma een stand van zaken weergegeven.

Tabel 2: Overzicht stand van zaken

Onderdeel programma	Uitgevoerde activiteiten																												
Onderdeel 1: Ontwikkelingsplannen	<ul style="list-style-type: none"> - Plaatselijke ontwikkelingsplannen geselecteerd door Vlaanderen - Plaatselijke groepen opgericht - Oproepen en selectie projecten - Uitvoering van de goedgekeurde projecten. Een overzicht van het aantal ingediende en goedgekeurde projecten per PG wordt weergegeven in onderstaande tabel. <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th>Indieningsronde</th> <th>aantal project voorstellen</th> <th>aantal goedgekeurde projecten</th> <th>goedkeuringspercentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Brugs Ommeland</td> <td>8</td> <td>7</td> <td>88%</td> </tr> <tr> <td>Meetjesland</td> <td>48</td> <td>23</td> <td>48%</td> </tr> <tr> <td>Pajottenland</td> <td>82</td> <td>15</td> <td>18%</td> </tr> <tr> <td>Kempen</td> <td>21</td> <td>18</td> <td>86%</td> </tr> <tr> <td>Midden Maasland</td> <td>25</td> <td>15</td> <td>60%</td> </tr> <tr> <td>TOTAAL</td> <td>184</td> <td>77</td> <td>42%</td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Bron: jaarverslagen 2003 en 2004</i></p>	Indieningsronde	aantal project voorstellen	aantal goedgekeurde projecten	goedkeuringspercentage	Brugs Ommeland	8	7	88%	Meetjesland	48	23	48%	Pajottenland	82	15	18%	Kempen	21	18	86%	Midden Maasland	25	15	60%	TOTAAL	184	77	42%
Indieningsronde	aantal project voorstellen	aantal goedgekeurde projecten	goedkeuringspercentage																										
Brugs Ommeland	8	7	88%																										
Meetjesland	48	23	48%																										
Pajottenland	82	15	18%																										
Kempen	21	18	86%																										
Midden Maasland	25	15	60%																										
TOTAAL	184	77	42%																										

Onderdeel 2: Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> - Overleg tussen beheersautoriteiten, PG's en activeringscel - Organisatie diverse contactdagen en studiedagen, een workshop rond samenwerking tussen Vlaamse en Waalse PG's, en een studiereis - Verspreiding informatie via nieuwsbrief en website over partner-searchvragen
Onderdeel 3: Netwerking	<ul style="list-style-type: none"> - Toekenning via overheidsopdracht voor de oprichting activeringscel - Opstart oprichtingsopdracht en toewijzing aan tijdelijke vereniging - Coördinatievergadering met PG's - Organisatie van contactdagen door activeringscel - Werkvergadering met beheersautoriteit - Eerste samenkomst gemengd comité

1.4 Financiële synopsis

Europa kende aan Vlaanderen in het kader van het Leader+ initiatief ongeveer 4,3 mio euro toe voor de programmaperiode 2000-2006. Vanwege het Vlaamse Gewest werd hier hetzelfde bedrag tegenover geplaatst.

Het grootste deel hiervan, namelijk 88,12% wordt besteed aan onderdeel 1, de gebiedsgebonden strategieën die door de PG's worden uitgewerkt. Elke plaatselijke groep (5 in Vlaanderen) kreeg hetzelfde subsidiebedrag toegekend.

1.4.1 N+2-regel

De plaatselijke groepen moesten in het kader van de N+2-regel tegen eind 2004 ongeveer 2,862 mio € besteed hebben (Europese + Vlaamse middelen) en voor 1,431 mio uitbetaald. Aangezien het Vlaamse Leader+ programma met een substantiële vertraging van start is gegaan werd de N+2-regel in 2004 niet gehaald. Hierdoor gingen ongeveer 375.000 € aan communautaire middelen (ongeveer 9% van de totale voorziene co-financiering vanuit de EU) verloren. Dit verlies werd doorgegeven aan de verschillende plaatselijke groepen volgens hun aandelen in de tekorten. Anderzijds werd dit verlies ook verzacht door het feit dat de indexeringsmiddelen volledig aan onderdeel 1 werden toegekend en Vlaanderen ervoor gekozen heeft om zijn initieel gepland aandeel niet te verlagen.

In 2005 dient voor het behalen van de N+2-regel een bedrag van 675.000€ aan uitbetalingen verantwoord te worden bij de Europese Commissie. Nog maar slechts een 25% van dat bedrag is nu reeds verantwoord. Het is heel moeilijk om in te schatten of de N+2-regel in 2005 zal gehaald worden aangezien de uitbetalingen van april tot september nog dienen behandeld te worden.

1.4.2 Financiële vooruitgang per plaatselijke groep

De vastlegging van de middelen verloopt voor 3 van de 5 plaatselijke groepen vlot: zowat 90% van de middelen werd al aan projecten toegewezen. De twee

andere groepen hinken wat achterop en kennen slechts een toewijzingsratio van rond de 60%.

Wat betreft de absorptiegraad, de ratio tussen uitbetalingen en vastleggingen zien we dat deze van PG tot PG sterk kan verschillen. De uitbetalingsgraad van projecten varieert tussen 16% en 55% en loopt dus achter op de vastleggingen van de middelen.

1.5 Analyse van het programmabeheer Leader+ Vlaanderen

Daar het programmabeheer reeds zeer uitgebreid aan bod kwam tijdens Fase I van de tussentijdse evaluatie in 2003, behandelen we in deze samenvatting niet in detail. We geven we de belangrijkste punten aan uit de antwoorden op de verschillende evaluatievragen die betrekking hebben op het programmabeheer van Leader+.

Tabel 3: Overzicht positieve punten en verbeterpunten inzake beheer van Leader+

Positieve punten	Verbeterpunten
Vragen over de toepassing van de Leader+ methode	
<ul style="list-style-type: none"> - Het Leader+ programma is relevant voor de drie grote probleem domeinen in plattelandsgebieden: economisch, sociaal en milieu - De Leader+ doelstellingen zijn coherent samengesteld. Ook de externe coherentie van Leader+ met het plattelandsbeleid van verschillende overheden is gegarandeerd. - De Leader+ methode werd inherent meegenomen in de selectiecriteria voor het beoordelen van de ingediende ontwikkelingsplannen - De Leader+ methode is inherent meegenomen in de selectiecriteria's van de PG's voor het selecteren van projecten onder onderdeel 1. Ook tijdens de andere uitvoeringsfasen wordt de Leader+ aanpak gerespecteerd en gestimuleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> - De scheidingslijn tussen de 4 gedefinieerde thema's binnen onderdeel 1 is niet altijd duidelijk. Elk van de thema's kunnen zeer ruim geïnterpreteerd worden en bepaalde thema's overlappen elkaar zelfs gedeeltelijk.
Vragen over de financiering, het beheer en de evaluatie van het programma	
<ul style="list-style-type: none"> - De opgezette processen verhinderen zeker niet en ondersteunen zelfs de resultaten en impact van Leader+. Door het beheer toe te kennen aan PG's garandeert men dat de middelen efficiënt ingezet worden in die projecten met de meeste toegevoegde waarde voor de regio - De verschillende PG's hebben heel wat controle en evaluatie activiteiten en instrumenten ter hand die de opvolging en de controle van de projecten en de eigen werking moeten garanderen. Het gaat hier om een mix van zowel formele als informele instrumenten 	<ul style="list-style-type: none"> - De n+2 regel werd in 2004 niet behaald en middelen gingen hierdoor verloren - Bepaalde PG's hebben nog veel middelen om toe te kennen. Aangezien de programmaperiode naar zijn einde loopt bestaat het gevaar dat dit niet zal lukken. - Bepaalde PG's hebben een lage absorptiegraad (uitbetalingen)

- De opgemaakte inhoudelijke monitoring tabellen en de tabel voor de opvolging van de werking van de PG zelf werden door alle PG's toegepast	
--	--

Bron: IDEA Consult

1.6 Monitoring

Bij de uitvoering van de tussentijdse evaluatie in 2003 was gebleken dat de verschillende PG's nog geen monitoringsysteem hadden ontwikkeld voor het opvolgen van de toen nog goed te keuren projecten. Daarom werd van de tussentijdse evaluatie gebruik gemaakt om een consistent en adequaat monitoringsysteem uit te werken samen met de PG's dat niet enkel hen ten goede kwam maar ook het oplossen van de nog ontbrekende evaluatievragen mogelijk moest maken.

IDEA Consult heeft toen een voorstel uitgewerkt voor een financieel en een inhoudelijk monitoringinstrument. Deze voorstellen werden gezamenlijk met de PG's en de beheersdienst ALT besproken tijdens een eerste workshop die doorging in november 2003. We gaan hier in deze samenvatting niet verder in op de techniciteiten van het ontwikkelde monitoringsysteem daar dit uitgebreid aanbod is gekomen tijdens fase I.

In 2004 vond een tweede workshop plaats met als doel het gebruik van de monitoringtabellen te evalueren en bij te sturen. De nodige aanpassingen werden doorgevoerd in de inhoudelijke projectmonitoringtabel en de financiële monitoringtabel. Op vraag van de PG's werd bovendien een bijkomende monitoringtabel ontwikkeld specifiek voor het opvolgen van de activiteiten en de werking van de PG.

1.7 Analyse van het Leader+ programma

Voor het analyseren van het Leader+ programma en het beantwoorden van de evaluatievragen hebben we ons voornamelijk gebaseerd op de monitoringgegevens van de verschillende PG's. Deze gegevens hebben we verwerkt en geanalyseerd. Vervolgens hebben we met de monitoringgegevens enkele typologieën opgemaakt die later werden gebruikt in het beantwoorden van de evaluatievragen. Zo werd een typologie opgemaakt voor de promotoren, de partnerschappen, de doelgroepen en de aard van de geselecteerde projecten.

Ten eerste blijkt dat meer dan de helft van de promotoren het statuut van VZW dragen, dit zijn vaak lokaal werkende actoren. 13,1% van de promotoren zijn gemeentelijke instellingen gevolgd door 8% onderwijs en of onderzoeksinstellingen. Daarnaast blijkt dat ook dat de actiedomeinen van de promotoren zeer divers zijn met vooral een sterke vertegenwoordiging van promotoren actief in de land- en tuinbouw (27,9%). Ook relatief veel promotoren uit het onderwijs, vorming en opleidingssector (15%) en uit de culturele sector (13%) hebben een project onder Leader + lopen.

Wat de partnerschappen betreft, kan men concluderen dat ongeveer de helft van de projecten in partnerschap worden uitgevoerd. Wanneer dit het geval is, gaat het meestal om een partnerschap van 2 partners. Zowel homogene (partners met hetzelfde actiedomein) als heterogene samenwerkingsverbanden (partners met verschillende actiedomeinen) komen voor.

Als we naar de doelgroepenanalyse kijken zien we dat de meeste projecten gericht zijn op een zeer ruime doelgroep, met name de inwoners van het gebied. Maar ook land- en tuinbouwers, toeristen, recreanten en jongeren komen vaak als specifieke doelgroep aan bod. Het bereik van de projecten bestrijkt meestal de ganse PG-regio.

Wanneer we dieper ingaan op de inhoud van de projecten zien we dat promotie en sensibilisering een activiteit is die binnen zeer veel projecten voorkomt, als hoofd- of nevenactiviteit. Daarnaast bevatten ook veel projecten een vorming en begeleidingsactiviteit. Inkomensdiversificatie voor landbouwers en milieuzorg, landschap en milieu komen relatief minder aan bod.

1.7.1 Onderdeelspecifieke evaluatievragen

De onderdeelspecifieke evaluatievragen zijn gericht op het meten van de effectiviteit, de impact en de efficiëntie van de verschillende programmaonderdelen. Deze aspecten waren tijdens de midterm evaluatie moeilijk te meten aangezien de projecten in onderdeel 1 nog niet waren geselecteerd en onderdelen 2 en 3 nog niet in uitvoering waren. Er werden toen enkel eerste indicaties aangegeven. Bij deze update van de tussentijdse evaluatie kunnen de evaluatievragen concreter beantwoord worden aan de hand van de uitgevoerde acties en resultaten. Hierbij hebben we getracht de antwoorden zoveel mogelijk te ondersteunen met kwantitatief materiaal dat verzameld werd met de tijdens fase I ontwikkelde monitoringinstrumenten.

Onderstaande tabel geeft per onderdeelspecifieke evaluatievraag een beknopte samenvatting van de antwoorden weer.

Tabel 4: Antwoorden op de onderdeel specifieke evaluatievragen

Evaluatievraag volgens EC nummering	Antwoord
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën	
Actie 1.1: Organisatorisch vermogen en participatie van plattelandsgemeenschappen	<p>Reeds bij de voorbereidingen van de uitvoering van de programma's zien we dat samenwerking en groepering van de plaatselijke plattelandsactoren wordt bevorderd door in de eerste plaats de oprichting van de PG's. Ten tweede werden tijdens de selectieprocedure werden gelijkaardige projectideeën gebundeld waardoor verschillende actoren zich samen organiseerden.</p> <p>Door de sterke aanwezigheid van diverse lokale actoren in de effectieve projectwerking, voornamelijk VZW's, wordt de participatie door plattelandsactoren in het ontwikkelingsproces bijgevolg door Leader+ ondersteund.</p> <p>De helft van de projecten wordt met 1 of meerdere partners uitgevoerd. Dit wijst erop dat lokale actoren in de plattelandsgemeenschappen zich via Leader+ beter gaan organiseren. Bovendien komen de partners uit verschillende domeinen waardoor participatie door alle plattelandsactoren gegarandeerd wordt. Zowel homogene als heterogene partnerschappen worden gevormd.</p> <p>De meerderheid van de projecten beogen een breed doelpubliek, namelijk de inwoners van de Leader+ regio. Daarnaast worden ook heel wat specifieke doelgroepen beoogd zoals land- en tuinbouwers, toeristen, jongeren en vrouwen.</p>
Actie 1.2: Complementariteit van de plattelandsontwikkeling op plaatselijk niveau	<p>Via Leader+ zijn partnerschappen tussen actoren ontstaan die anders niet hadden plaatsgevonden. Op de vorige vraag werd hier reeds dieper op ingegaan.</p> <p>Bovendien zijn er enkele belangrijke voorbeelden van projecten waar duidelijk schaafeffecten worden gerealiseerd door bijvoorbeeld het vormen van complementaire partnerschappen.</p>
Actie 1.3: Totstandkoming van geïntegreerde en doelgerichte ontwikkelingsstrategie	<p>Bij de analyse van de relevantie en de coherentie zien we dat het Leader+ programma en haar inhoudelijke thema's inspelen op de plattelandsproblematiek. De doelstellingen van het programma zijn onderling coherent. De vier onderliggende thema's binnen onderdeel 1 zijn nauw met elkaar verbonden, vullen elkaar aan maar zijn soms ook overlappend. Over het algemeen kunnen we dan ook stellen dat de relevantie en coherentie van het Leader+ programma het geïntegreerd karakter van een ontwikkelingsstrategie ondersteunen.</p> <p>Indien we naar de concrete projecten kijken stellen we vast dat de meeste projecten die steeds onder één van de 4 thema's vallen, een diverse waaier van activiteiten inhouden wat uiteraard ook een geïntegreerd karakter ten goede komt. Uit de effectiviteitanalyse blijkt tevens dat elke PG reeds een diversiteit aan complementaire activiteiten heeft uitgevoerd die ook al tot verschillende concrete resultaten geleid hebben. Vooral door de sensibilisering- en informatieactiviteiten werden reeds veel meer personen bereikt dan oorspronkelijk vooropgesteld. De doelstellingen rond het aantal opleidingen en begeleidingssessies werden daarentegen op geaggregeerd niveau nog niet allemaal behaald.</p>
Actie 1.4:	Zie antwoorden op de impact evaluatievragen

Onderdeel 2: Samenwerkingsverbanden	
Actie 2.1: Overdracht van info, goede werkwijzen en know how	Er zijn rond kennisoverdracht en goede werkwijzen in plattelandsontwikkeling heel wat acties ondernomen, veelal in samenwerking met andere regio's. Het gaat daarbij vooral om workshops, contactdagen, e.d.. Deze activiteiten dragen sterk bij tot het creëren van een informeel kader.
Actie 2.2: Uitvoering van ontwikkelingsprojecten	Door de late opstart van Leader+ zijn er op dit moment nog geen projecten rond nationale of internationale samenwerking definitief goedgekeurd. Wel zijn er al drie concrete samenwerkingsprojecten die momenteel ter goedkeuring werden voorgelegd bij de bevoegde minister. Deze zullen bij goedkeuring spoedig opstarten. In de drie voorstellen gaat het om een internationale samenwerking tussen PG's. Men heeft via een programmawijziging ook de uiterlijke datum voor het indienen van projectvoorstellen met 1 jaar verlaat naar eind 2006.
Actie 2.3 Samenwerking buiten Leader+	Op dit ogenblik is er vooral sprake van informele contacten tussen Leader+ gebieden en andere (naburige) gebieden. Ook de verschillende PG-coördinatoren onderling wisselen regelmatig op informele basis informatie uit. Van formele samenwerkingsverbanden buiten het Leader+ kader is op dit ogenblik nog geen sprake.
Onderdeel 3: Netwerking	
Actie 3.1: Overdracht van info, goede werkwijzen en know how	De activeringscel speelt een actieve rol in netwerkvorming, overdracht van informatie, nieuwe werkwijzen en know-how. Door de organisatie van activiteiten en evenementen, is de Activeringscel relatief goed bekend geworden bij coördinatoren, de leden van de Plaatselijke Groepen en bij andere Europese netwerken. Er werden al verschillende evenementen en activiteiten georganiseerd zoals contactdagen, werkbezoeken en studiereizen. De activeringscel heeft daarboven een specifieke communicatie en begeleidingsstrategie uitgewerkt door bijvoorbeeld het uitbouwen van een website rond Leader+ en het verspreiden van allerhande publicaties en brochures. Dit maakt van deze cel een belangrijk kenniscentrum voor ondersteuning en advies bij plattelandsontwikkeling.
Actie 3.2: Vergemakkelijken van samenwerking	De initiatieven die georganiseerd werden door de Activeringscel hebben een faciliterend effect op samenwerkingsmogelijkheden tussen plattelandsgebieden. Zo werden er specifieke contactdagen georganiseerd gericht op samenwerking. Deze initiatieven werden telkens positief onthaald en konden rekenen op veel aanwezigheid.

1.7.2 Impact evaluatievragen

Een gelijkaardige overzichtstabel zoals bij de onderdeel specifieke evaluatievragen kan ook voor de impact evaluatievragen opgemaakt worden. Niettemin willen we benadrukken dat het meten van impact op dit ogenblik nog niet evident is. Immers, de programmaperiode is nog niet ten einde terwijl de impact van een programma juist naar de lange termijn en duurzame resultaten peilt. Deze effecten kunnen soms pas een hele periode na afloop van de projecten gemeten worden. Daarom zijn de antwoorden op onderstaande evaluatievragen enkel geformuleerd aan de hand van de impact monitoring gegevens van de reeds afgelopen projecten. Het gaat hier om een analyse van impactgegevens van 24 projecten.

Tabel 5: Overzicht van antwoorden op impact evaluatievragen

Evaluatievraag volgens EC nummering	Antwoord
Impact vanuit oogpunt van de algemene doelstellingen structuurfondsen	
3.1 Impact Milieu	Uit de ontwikkelingsplannen kunnen verschillende acties geïdentificeerd worden die specifiek gericht zijn op de verbetering van het milieu (13% van het totaal aantal goedgekeurde projecten). Bovendien wordt de impact van leader+ op het milieu met een score van 3,3 op 4 ingeschat door de afgelopen projecten wat overkomt met een substantiële positieve impact.
3.2 Impact op de situatie van vrouwen en jongeren	De plaatselijke jongerenverenigingen en vrouwenverenigingen zijn niet in alle PG's vertegenwoordigd. In bijna de helft van de projecten zijn jongeren wel opgenomen als specifieke doelgroep, en is de impact op de situatie van jongeren dan ook positief. De vrouwen zijn slechts bij één derde van de projecten een doelgroep en ook de impact op hun specifieke situatie wordt als gering ingeschat.
3.3 Impact op de leefkwaliteit en welzijn	Meer dan de helft van de projecten draagt bij tot leefkwaliteit en welzijn op het platteland. Volgens de PG's en de promotoren van de afgelopen projecten heeft het programma hiertoe dan ook duidelijk bijgedragen. Tenslotte kan ook meegegeven worden dat één zesde van alle projecten 'werkzoekenden' als specifieke doelgroep heeft. Op die manier draagt het Leader+ programma ook indirect bij tot de creatie van tewerkstelling en het beperken van de ontvolking van de betrokken gebieden.
Impact vanuit oogpunt van de specifieke doelstellingen van Leader+	
4.1 Samenwerking en netwerking	De geïntegreerde aanpak van plattelandsontwikkeling werd volgens de promotoren van de afgelopen projecten bevorderd maar in het bijzonder het experimentele karakter van Leader+ komt zeer sterk naar voor.
4.2 Endogene hulpbronnen	Uit de impactevaluatie blijkt dat de bronnen van het platteland beter werden aangesproken en ingezet voor de ontwikkeling van het platteland door het leader+ programma (score 3,3 op 4). Wanneer we de projecten bekijken, blijkt dat in bijna iedere PG projecten lopen die de streekeigenheid en de kwaliteiten van de desbetreffende streek in de verf stellen en promoten.
4.3 Mainstreaming	Over de verschillende PG's bekeken, valt duidelijk een complementariteit met het reguliere beleid op te merken (score 3,2 op 4).

1.8 Aanbevelingen

Ter afronding van de evaluatie werden enkele aanbevelingen geformuleerd rond de n+2 regel en rond de monitoring

1.8.1 N+2 regel

Het behalen van de n+2 regel blijkt binnen vele Europese programma's een jaarlijkse strijd. Leader+ heeft deze n+2 regel in 2004 niet gehaald waardoor er Europese middelen verloren zijn gegaan. We gaven enkele praktische tips mee die het behalen van de n+2 moeten vergemakkelijken:

- Sta niet automatisch verlengingen toe van projecten. Spoor de promotoren zo veel mogelijk aan om hun project binnen de voorziene periode af te ronden.
- Keur geen vervolgproject goed wanneer niet minstens voor 75% van de gemaakte kosten betalingsbewijzen werden ingediend.
- Grote en langlopende projecten kunnen in verschillende fases opgedeeld worden zoals de voorbereiding en een aantal uitvoeringsstappen.
- Laat de promotoren mee de verantwoordelijkheid dragen voor de n+2 regel. Hierdoor wordt een duidelijke prikkel gegeven aan de promotoren voor het tijdig indienen van de betalingsbewijzen.

1.8.2 Monitoring

Uit de analyse van de verschillende monitoring tabellen trokken we een aantal lessen en formuleerden we eveneens een aantal tips voor de toekomst.

- Maak een keuze indien acties onder meer dan één indicator kunnen geregistreerd worden. In GEEN geval mogen ze bij meer dan één indicator worden ondergebracht. Anders is de tabel nog weinig bruikbaar om conclusies te trekken omwille van dubbeltellingen.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van de gedefinieerde standaard indicatoren en probeer zoveel mogelijk “projectspecifieke indicatoren” te vermijden.
- Leg de promotoren van in het begin op dat ze voor de geselecteerde indicatoren ook doelstellingen moeten bepalen.
- Het is ook belangrijk om realistische en eerlijke doelstellingen te definiëren. Uiteraard vergt het bepalen van doelstellingen ervaring en benchmarking. Doorheen de jaren zal het dan ook gemakkelijker worden realistische doelstellingen te bepalen.

1. Inleiding

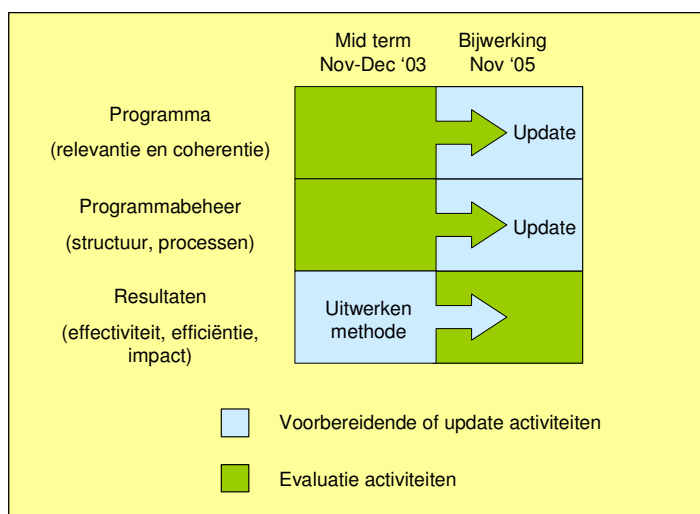
Bij beschikking van de Europese Commissie C(2001)4738 van 20 december 2001 werd voor Vlaanderen het programma goedgekeurd dat kadert binnen het communautaire initiatief voor plattelandsontwikkeling Leader+ (ICC 2000 BE06 0 PC 001).

De Europese Commissie vraagt van elke lidstaat een onafhankelijke evaluatie van het Leader+ programma. Hiertoe formuleerde de Commissie een reeks van evaluatievragen die in dit kader moeten worden beantwoord.

Voor het Leader+ programma werd in 2003 een tussentijdse evaluatie uitgevoerd. Deze mid-term evaluatie had betrekking op de eerste vier programmajaren: 2000 tot en met 2003. De kern van de eerste fase van deze evaluatie was het antwoorden op de specifieke en transversale evaluatievragen volgens de richtlijnen van de Europese Commissie en de Administratie Land- en Tuinbouw (verder ALT) die voor Vlaanderen als beheersdienst werd aangeduid.

Vermits de Leader+ programma's relatief laat van start zijn gegaan onderscheidde de Commissie twee fasen in de tussentijdse evaluatie. In een eerste fase diende de aandacht vooral te gaan naar een beoordeling van de relevantie van het programma en naar het proces (een beoordeling van de LEADER+ methode alsook van de geschiktheid van de regelingen voor financiering, beheer en controle). De beoordeling van de resultaten werd uitgesteld tot later in de programmeringsperiode (einde 2005), wanneer al resultaten verwacht kunnen worden. De twee evaluatiemomenten staan echter niet los van elkaar. Zo worden de resultaten uit de mid-term evaluatie in deze rapportage bijgewerkt en aangevuld daar waar nodig. Het verband tussen de twee fasen wordt schematisch voorgesteld in volgende figuur.

Figuur 3: 2-fase mid-term evaluatie

Bron: IDEA Consult

Leader+ is één van de vier communautaire initiatieven¹ die door de Europese structuurfondsen worden gefinancierd en moet plattelandsactoren helpen het potentieel van hun plaatselijke regio op langere termijn te ontwikkelen. Het initiatief stimuleert de toepassing van geïntegreerde, kwalitatief hoogwaardige en originele strategieën voor duurzame ontwikkeling, en legt de nadruk op partnerschappen en netwerken voor de uitwisseling van ervaringen. Het Leader+ programma bestaat uit 4 onderdelen die al dan niet verder worden opgesplitst in prioritaire thema's of maatregelen:

Tabel 6: Het Leader+ programma

Onderdeel	Thema (of maatregel)
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling	Thema 1: gebruik van nieuwe know-how en technologieën om producten en diensten van de plattelandsgebieden competitiever te maken
	Thema 2: de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden
	Thema 3: de valorisatie van de plaatselijke producten, door via collectieve maatregelen de toegang tot de markten voor kleinschalige productiestructuren te vergemakkelijken
	Thema 4: de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen, met inbegrip van de valorisatie van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden van communautair belang
Onderdeel 2: Steun voor samenwerkingsverbanden tussen gebieden	Maatregel 1: technische bijstand bij de samenwerking
	Maatregel 2: interterritoriale samenwerking
	Maatregel 3: transnationale samenwerking
Onderdeel 3: Netwerken	
Onderdeel 4: Technische bijstand	

In België worden de Europese middelen voor Leader+ verdeeld onder Wallonië en Vlaanderen en worden ze ook afzonderlijk door de twee regio's beheerd. Voor het Vlaamse Gewest werd het beheer van Leader+ toegewezen aan de Administratie voor Land- en Tuinbouw.

Belangrijk te vermelden is dat Onderdeel 1 door "plaatselijke groepen" (zie infra) wordt uitgevoerd waarbij de andere onderdelen centraal worden georganiseerd en gecoördineerd via de beheersdienst ALT.

Aangezien het Vlaamse programma slechts werd goedgekeurd einde 2001 is ook de selectieprocedure van de Leader+ gebieden in Vlaanderen met vertraging van start gegaan. De definitieve selectie van de regio's heeft plaats gevonden in december 2002. Dit maakt dat de meeste plaatselijke groepen in de loop van 2003 hun opstart hebben gekend en de eerste projectoproep hebben gelanceerd.

Tijdens fase 1 van de evaluatie in 2003 was het praktisch onmogelijk de effectiviteit al na te gaan van het programma doordat er nog geen projecten in uitvoering waren. Daarom werd ter voorbereiding hiervan door het evaluatieteam in samenwerking met de verschillende plaatselijke groepen en de Administratie voor land- en tuinbouw, een monitoringsysteem opgesteld. Dit stelde de plaatselijke groepen in staat de projecten voldoende en zo uniform mogelijk op te

¹ De drie andere initiatieven zijn Interreg III, URBAN II en EQUAL

volgen. Dit monitoringinstrument moest eveneens de benodigde gegevens en informatie aanleveren om de tweede fase en de nog ontbrekende evaluatievragen te kunnen beantwoorden.

Sinds 2003 zijn er echter heel wat projecten opgestart in de verschillende geselecteerde regio's en kunnen we ook reeds de eerste resultaten van deze projecten kwantificeren en analyseren.

Het voorliggende rapport bevat dan ook de tweede fase van de mid-term evaluatie van het Vlaamse Leader+ programma 2000-2006. We bouwen hierbij volledig verder op het al bestaande evaluatierapport van december 2003 dat nu daar waar nodig aangepast en verder aangevuld wordt. De belangrijkste doelstellingen van dit fase II evaluatierapport kunnen samengevat worden als volgt:

- Update van het tussentijdse evaluatierapport van 2003: aanvullen van de al beantwoorde evaluatievragen
- Opvolging van de aanbevelingen gemaakt in fase I rond monitoring
- Beantwoorden van de nog ontbrekende evaluatievragen
- Conclusies en aanbevelingen

De door de Commissie opgelegde evaluatievragen werden telkens ondergebracht in de verschillende hoofdstukken waarop zij betrekking hebben. Zij worden steeds duidelijk aangegeven (vetgedrukt) met hun respectievelijke nummering zoals bepaald door de Europese Commissie. Op deze manier wordt duidelijk aangegeven welke evaluatievragen werden beantwoord in een bepaald hoofdstuk of via een bepaalde analyse.

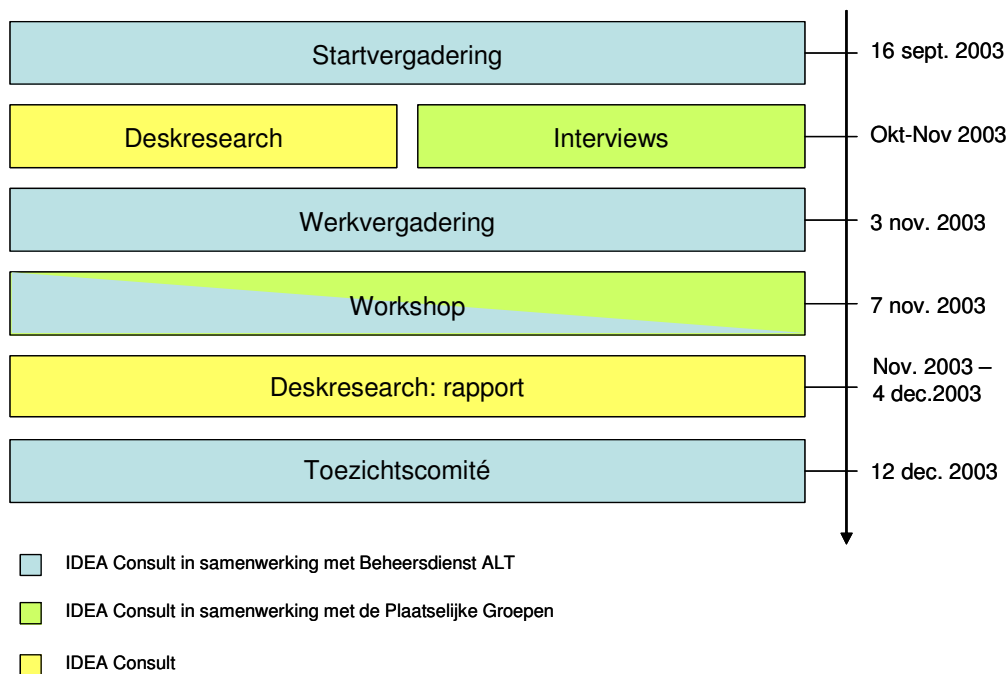
2 Plan van aanpak

Tijdens de twee evaluatiefasen hebben we een gefaseerde aanpak gevolgd. We geven hier kort voor beide fases de gevolgde aanpak weer.

2.1 FASE I: tussentijdse evaluatie 2003

De evaluatieopdracht van fase I kon in een aantal stappen worden opgedeeld. Afhankelijk van de stappen werden verschillende onderzoeksmethoden gehanteerd. Zij worden in onderstaand schema weergegeven in de volgorde dat zij tijdens de looptijd van het project werden gehanteerd. Tevens werd aangegeven bij welke instrumenten overleg plaats vond met de beheersdienst en de verschillende Plaatselijke Groepen.

Figuur 4: Gefaseerde aanpak fase I

Deze instrumenten worden achtereenvolgens kort toegelicht

2.1.1 Opstartvergadering

Tijdens een opstartvergadering met de beheersdienst, met name de Administratie voor Land- en Tuinbouw, werden de volgende punten behandeld:

- Het plan van aanpak werd uitgeklaard
- Beschikbare informatie werd door ALT overgemaakt aan het evaluatieteam
- De nodige afspraken werden gemaakt

De afspraak werd gemaakt dat de tussentijdse evaluatie in 2003 zich toespitste op de vragen zoals aangegeven in de richtsnoeren met betrekking tot de evaluaties in het kader van dit programma en zich bovendien specifiek richt op de beoordeling van de relevantie van het programma en het proces (toepassing van de leader+ methode, financiële regelingen, beheer, monitoring en controle). Tevens werd ter voorbereiding van fase II een adequaat monitoringinstrument opgemaakt.

2.1.2 Deskresearch

Zowel door ALT als door de verschillende Plaatselijke Groepen werden ons tal van documenten aangereikt. In een eerste voorbereidende fase werden onder meer volgende documenten doorgenomen:

- Programmadocument Vlaanderen “Communautair initiatief voor plattelandsontwikkeling Leader+”
- Programmacomplement
- Richtsnoeren evaluatie
- Mededeling van de Commissie aan de lidstaten inzake vaststelling van de richtsnoeren voor het Communautair initiatief voor plattelandsontwikkeling Leader+
- Jaarverslagen, nieuwsbrieven (ALT)
- Verslagen van het comité van toezicht
- De ontwikkelingsplannen van de verschillende Plaatselijke Groepen
- Templates van projectindieningsformulieren
- Ex ante evaluatie inzake de programmering voor Vlaanderen voor Leader+
- Verordening (EG) Nr. 1260/1999 van de Raad houdende algemene bepalingen inzake de structuurfondsen

In een tweede stap werd door het evaluatieteam op basis van de gevoerde interviews en de verschillende ontwikkelingsplannen een voorstel uitgewerkt rond monitoring.

2.1.3 Interviews

Er werden twee interviewrondes georganiseerd met de 5 verschillende PG's. In een eerste interviewronde werden een aantal kennismakende vragen gesteld rond de stand van zaken van de opstart van het programma in hun regio.

In een tweede ronde werd aan de hand van een vragenlijst dieper ingegaan op een aantal aspecten zoals de visie van de PG op Leader+ (keuze thema, motivatie voor indiening, toegevoegde waarde van leader+, objectieven...), samenwerking en netwerkvorming (samenwerking, kennisoverdracht tussen PG's en andere niet-Leaderregio's, vormingsproces van de PG, ondersteuning die PG zal bieden...) en tot slot de instrumenten en processen die worden gehanteerd door de PG's bij het selecteren, het opvolgen en het evalueren van de projecten.

Onderstaande tabel vat de afgenomen interviews samen. Deze interviews werden telefonisch afgenomen in twee verschillende interviewrondes: met name een kennismakingsgesprek en een diepte-interview.

Tabel 7: *Lijst van interviews*

Naam Leader+ regio	Naam PG	Persoon	Functie
Pajottenland	Pajottenland+	Mevr. Katleen De Coninck	Coördinator
Meetjesland	Forum plattelandsontwikkeling Meetjesland	Dhr. Bart Van Herck	Directeur Streekplatform Meetjesland
Midden-Maasland	Leader+ Midden-Maasland	Dhr. Beelemans Rob	Coördinator
Brugs Ommeland	Streekplatform Arrondissement Brugge	Dhr. Kristof Verhoest	Medewerker Cel Technische Bijstand
Antwerpse Kempen	Plattelandsoverleg Kempen	Dhr. Wim Poelmans	Coördinator

2.1.4 Werkvergadering

Naast de startvergadering werd tevens een werkvergadering met de beheersdienst ALT georganiseerd met als doel de workshop met de plaatselijke groepen voor te bereiden. Het voorstel rond monitoring dat eerder door IDEA werd opgemaakt (zie 3.3) werd afgetoetst en besproken. De hierbij verzamelde opmerkingen en aanvullingen werden verwerkt in het voorstel.

2.1.5 Workshop

Op 7 november 2003 werd bij ALT een eerste workshop georganiseerd waarop zowel de beheersdienst (ALT), de plaatselijke groepen en de consultants aanwezig waren. Deze workshop werd opgebouwd uit de volgende elementen:

- Presentatie rond monitoring: ‘Wat is monitoring? Wat monitoren? Hoe monitoren? Wanneer monitoren? Wat zijn de voordelen van monitoring?’
- Voorstel financiële monitoring
- Voorstel inhoudelijke monitoring
- Discussie

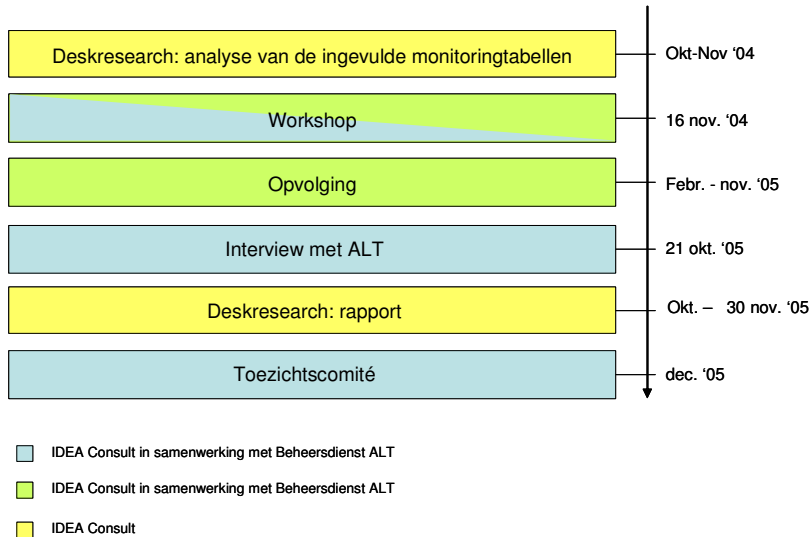
Tijdens de workshop kregen de plaatselijke groepen de kans vragen te stellen rond monitoring en opmerkingen en aanvullingen te geven op de voorstellen opdat deze maximaal aangepast zouden zijn aan de projectrealiteit. Ook na de workshop werden schriftelijk bijkomende aanvullingen verzameld en verwerkt in het monitoringvoorstel.

De in de vorige stappen verzamelde informatie en gegevens werden verwerkt in een eerste evaluatierapport dat op 12 december 2003 werd goedgekeurd door het toezichtcomité.

2.2 FASE II: update van de tussentijdse evaluatie

Ook voor fase twee hebben we een gefaseerde aanpak gevolgd zoals weergegeven in onderstaande figuur. Hierbij is de tweede fase een continuüm van de eerste fase.

Figuur 5: Gefaseerde aanpak fase II

Er werd eind 2004 een tussentijdse stand van zaken opgemaakt voor wat betreft het gebruik van de opgemaakte monitoringtabellen door de verschillende PG's. De al ingevulde tabellen werden opgevraagd bij de PG's en geanalyseerd. Hieruit werden een aantal conclusies en aanbevelingen geformuleerd die tijdens een workshop in november 2004 met de PG's werden overlopen en besproken.

Op basis van de workshop werd het monitoring systeem aangepast. De grootste wijziging was de opmaak van een bijkomende monitoringtabel die de werking van de PG zelf moest opvolgen daar waar de bestaande tabellen de projecten inhoudelijk opvolgen.

Ter voorbereiding van de update van de tussentijdse evaluatie werden in september-oktober 2005 alle ingevulde monitoringtabellen bij de PG's opgevraagd.

Tevens werd een interview met ALT gehouden waarin de inhoudelijke en financiële voortgang van het programma en de activiteiten rond samenwerking en netwerking (onderdeel 2 en 3 van het Leader+ programma) werden besproken.

3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma in Vlaanderen

Het Vlaams Leader+ programma werd goedgekeurd door de Commissie op 20 december 2001. In de volgende paragrafen wordt per onderdeel van het programma een stand van zaken weergegeven.

3.1 Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën

Zoals al vermeld wordt onderdeel 1 “Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën” uitgevoerd door plaatselijke groepen aan de hand van een door hen opgemaakt ontwikkelingsplan. Tabel 8 geeft een overzicht van de stand van zaken.

Tabel 8: Stand van zaken onderdeel 1

Datum	Activiteit
Maart – april 2002	organisatie van de oproep tot indiening van ontwikkelingsplannen met deadline 31/7/2002
Juni 2002	Eerste vergadering Comité van Toezicht
Augustus – september 2002	Beoordeling van de ontwikkelingsplannen door de Bestendige deputaties van iedere provincie
13 december 2002	Selectie van 5 ontwikkelingsplannen door de Vlaamse regering
Begin 2003	Oprichting van de vijf plaatselijke groepen
Januari 2003	Overlegvergadering tussen PG's en beheersdienst ALT: toelichting Leader+ en afspraken
Juli 2003	Overlegvergadering tussen PG's en beheersdienst ALT: bespreken van stand van zaken uitvoering en afspraken m.b.t. financiële afhandeling van dossiers
Einde 2003	De verschillende PG's organiseerden hun eerste projectoproepen en projectselecties
2004 - 2005	<ul style="list-style-type: none"> - jaarlijks organiseren van projectoproepen en selectie van nieuwe projecten door de PG's - uitvoering van de goedgekeurde projecten

3.2 Onderdeel 2: Interterritoriale en transnationale samenwerking

Een eerste vaststelling die in het kader van deze actie kan gemaakt worden is dat er in 2004 een programmawijziging is doorgevoerd.

Bij mededeling (2003/C194/05) van de Commissie van 4 december 2003 houdende wijziging van de mededeling aan de lidstaten van 14 april 2000 tot vaststellen van de richtsnoeren voor het communautaire initiatief voor plattelandsontwikkeling (Leader+) werd punt 18 van de richtsnoeren voor Leader+ gewijzigd.

Initieel was de transnationale samenwerking binnen de EU beperkt tot samenwerking tussen onder onderdeel 1 geselecteerde Leader+ gebieden. Door de

aanpassing van punt 18 van de richtsnoeren werden de samenwerkingsmogelijkheden uitgebreid tot Leader I en II gebieden en andere plattelandsgebieden die volgens de Leader-aanpak zijn georganiseerd en door de lidstaat erkend zijn.

Via diverse kanalen werden aan de PG's de toepassingsmogelijkheden en procedures voor internationale en transnationale samenwerking bekend gemaakt.

Tabel 4: Stand van zaken onderdeel 2: samenwerking plattelandsgebieden

Datum	Activiteit
Doorlopend	Formeel en/of informeel overleg tussen Beheersautoriteiten – PG's – Activeringscel
11 juni 2004	Contactdag "Kennismaking en debat over innovatie"
8 oktober 2004	Contactdag Activeringscel – Plaatselijke groepen
9 december 2004	Studiedag "plattelandsontwikkeling in Vlaanderen met Leader+"
2 ^o semester 2004	Verspreiding informatie via nieuwsbrief en website over partner-search-vragen, uitnodigingen internationale bijeenkomsten,...
14 februari 2005	Organisatie workshop rond samenwerking door Vlaamse en Waalse PG's
Juni 2005	Studiereis "Belgische Eifel en Nederland"

Een eerste indieningronde voor projecten is afgelopen op 30 september 2005. Hier opvolgend is een eerste selectieprocedure van start gegaan. Een van de problemen hierbij is echter dat de einddata voor goedkeuring van projecten zeer vroeg vallen. Oorspronkelijk was voorzien dat 'de laatste selectie zal gebeuren binnen een termijn van vier jaar na de goedkeuring van het programma door de EC'. Voor Vlaanderen zou dat in december 2005 zijn. Er werd echter een programmawijziging doorgevoerd op Vlaams niveau om de einddatum voor de laatste selectie te verschuiven naar 31 december 2006.

3.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van onderdeel 3 ligt bij de beheersdienst. In het kader van onderdeel 3 diende Vlaanderen:

- een netwerk binnen Vlaanderen op te richten,
- een activeringscel op te richten. De oprichting van deze activeringscel in Vlaanderen verliep via de toekenning van een overheidsopdracht.
- een aanspreekpunt aan te duiden ten opzichte van de Europese Waarnemingspost die op Europees niveau wordt voorzien. De oprichting van deze Europese waarnemingspost gebeurde eveneens via een overheidsopdracht. De Europese Commissie wil slechts één aanspreekpunt per lidstaat waardoor in België een protocol opgesteld diende te worden tussen Vlaanderen en Wallonië. De Activeringscel van het Waalse Gewest

treedt op als aanspreekpunt t.o.v. de Europese Waarnemingspost en alle informatie wordt overgemaakt aan de beheersautoriteit van het Vlaamse Leader+ programma, Alt, afdeling Duurzame Landbouw. Ook wordt een Gemengd Comité opgericht voor eventuele afspraken en/of gemeenschappelijke acties. Het protocol werd in mei 2004 ondertekend door de betrokken ministers. Onderstaande tabel schetst de stand van zaken voor onderdeel 3.

Tabel 9: Stand van zaken onderdeel 3: netwerking

Datum	Activiteit
Begin 2003	Opstart procedure voor het toekennen van een overheidsopdracht voor de oprichting van de Activeringscel
Eind augustus 2003	Uitschrijven van de opdracht voor de oprichting van de Activeringscel in Bulletin der Aanbestedingen
Eind december 2003- begin januari 2004	Opstart opdracht oprichting van de Activeringscel + uitbouw van de website Vlaams Leader+ programma
30 januari 2004	Toewijzing opdracht aan de Tijdelijke Vereniging VLM-Stichting Plattelandsbeleid
4 maart 2004	Coördinatievergadering met PG's waarop de situering van de activeringscel binnen Leader+, de programma's, stand van zaken van PG's weergegeven zijn
19 maart 2004	Werkvergadering met beheersautoriteit (ALT)
15 april 2004	Eerste samenkomst Gemengd Comité
11 juni en 8 oktober 2004	Contactdagen georganiseerd door Activeringscel
9 december 2004	Studiedag "plattelandsontwikkeling in Vlaanderen met Leader+"
Van 7 tot 9 januari 2005	Stand op Agriflanders
14 februari 2005	Organisatie workshop rond samenwerking door Vlaamse en Waalse PG's
Juni 2005	Studiereis "Belgische Eifel en Nederland"

4 Financiële analyse

4.1 Geprogrammeerde budgetten

Europa kende Vlaanderen in het kader van het Leader+ initiatief ongeveer 4,3 mio euro toe voor de programmaperiode 2000-2006. Vanwege het Vlaamse Gewest werd hier hetzelfde bedrag tegenover geplaatst.

De verdeling van de Europese middelen over de verschillende maatregelen is als volgt bepaald:

- Onderdeel 1 Gebiedsgebonden strategieën: 88,12%
- Onderdeel 2 Samenwerking tussen plattelandsgebieden: 5,94%
- Onderdeel 3 netwerkvorming: 3,84%
- Onderdeel 4 Technische bijstand: 2,10%

De EOGFL bijdrage mag steeds maar ten hoogste 50% van de totale subsidiabele kosten bedragen.

De totaal geprogrammeerde uitgaven voor Leader+ Vlaanderen worden weergegeven in Tabel 10. Er wordt een onderscheid gemaakt naar de verschillende financieringsbronnen en naar de verschillende onderdelen van het programma.

Tabel 10: *Overzicht financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen, 2000-2006*

Onderdeel	Totale subsidiabele overheids-uitgaven	Cofinanciering Vlaanderen	Cofinanciering EU	Private inbreng ²	Totaal budget
Onderdeel 1	7.566.000	3.783.000	3.783.000	756.600	8.322.600
Onderdeel 2	510.000	255.000	255.000	25.500	535.500
Onderdeel 3	330.000	165.000	165.000	0	330.000
Onderdeel 4	180.000	90.000	90.000	0	180.000
Totaal	8.586.000	4.293.000	4.293.000	782.100	9.368.100

Bron: *Programma Leader+ Vlaanderen, 2000-2006*

We stellen vast dat de private inbreng wordt geraamd op ongeveer 8,3% van het totale budget. De beschikbare middelen worden gelijk verdeeld over de 5 plaatselijke groepen.

Hoe bovenstaande subsidiebedragen worden verdeeld over de verschillende programmajaren wordt weergegeven in de volgende tabel. Deze verdeling zal belangrijk zijn wanneer we willen nagaan of de n+2 regel gehaald wordt.

² Indicatief bepaald

We stellen vast dat voor 2000 geen middelen werden gebudgetteerd.

Tabel 11: Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar

Onderdeel	Totale subsidiabele overheids-uitgaven	Cofinanciering Vlaanderen	Cofinanciering EU	Private inbreng ³	Totale kost
2000	0	0	0	0	0
2001	1.512.000	756.000	756.000	148.200	1.660.200
2002	1.350.000	675.000	675.000	127.000	1.477.000
2003	1.350.000	675.000	675.000	122.500	1.472.500
2004	1.242.000	621.000	621.000	108.200	1.350.200
2005	1.404.000	702.000	702.000	121.900	1.525.900
2006	1.728.000	864.000	864.000	154.300	1.882.300
Totaal	8.586.000	4.293.000	4.293.000	782.100	9.368.100

Bron: Programma Leader+ Vlaanderen, 2000-2006

4.2 Naleving van de n+2 regel

De N+2 regel stelt dat de toegekende Europese subsidies van een bepaalde jaartranche binnen de twee daarop volgende jaren dienen besteed te worden. Hierbij volstaat het niet dat de middelen besteed werden, ook de betalingsaanvragen moeten bij de Europese Commissie worden ingediend. De eerste maal dat de N+2 regel voor Leader+ moest toegepast worden was einde 2004 omdat de middelen van 2001 en 2002 pas werden vastgelegd in maart 2002.

De plaatselijke groepen moesten in het kader van de N+2-regel dus tegen eind 2004 ongeveer 2,862 mio € besteed hebben (Europese + Vlaamse middelen) en voor 1,431 mio uitbetaald. Aangezien het Vlaamse Leader+ programma met een substantiële vertraging van start is gegaan werd de N+2-regel in 2004 dus niet gehaald. De meeste plaatselijke groepen hadden immers pas projecten goedgekeurd einde 2003 of begin 2004. Er konden dus tegen einde 2004 slechts weinig uitbetalingen gebeuren.

Door het niet halen van de N+2-regel werden ongeveer 375.000 € aan communautaire middelen⁴ (ongeveer 9% van de totale voorziene co-financiering vanuit de EU) verloren. Dit verlies werd doorgegeven aan de verschillende plaatselijke groepen volgens hun aandelen in de tekorten. Anderzijds werd dit verlies ook verzacht door het feit dat:

- (i) De indexeringsmiddelen volledig aan onderdeel 1 werden toegekend
- (ii) Vlaanderen ervoor gekozen heeft om zijn initieel gepland aandeel niet te verlagen

³ Indicatief bepaald

⁴ Bron: Jaarverslag 2004

De financiële tabel ziet er bijgevolg nu uit zoals weergegeven in Tabel 12. In deze tabel is de private inbreng niet opgenomen.

Tabel 12: Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar

Onderdeel	Totale subsidiabele overheids-uitgaven	Cofinanciering Vlaanderen	Cofinanciering EU
2000	0	0	0
2001	1.512.000	756.000	756.000
2002	596.578	298.289	298.289
2003	1.350.000	675.000	675.000
2004	1.263.660	631.830	631.830
2005	1.453.510	726.755	726.755
2006	1.808.452	904.226	904.226
Totaal	7.984.200	3.992.100	3.992.100

Bron: Administratie Land en Tuinbouw Vlaanderen

In 2005 dient voor het behalen van de N+2-regel een bedrag van 675.000€ aan uitbetalingen verantwoord te worden bij de Europese Commissie. Gebaseerd op gegevens van september 2005 blijkt dat nog maar slechts een 25% van dat bedrag reeds verantwoord is. Het is heel moeilijk om in te schatten of de N+2-regel in 2005 zal gehaald worden aangezien de uitbetalingen van april tot september nog dienen behandeld te worden.

4.3 Financiële voortgang per plaatselijke groep (PG)

Aan elke plaatselijke groep werd een even groot budget toegekend over de ganse programmeerperiode. De som van de Europese en Vlaamse middelen voor onderdeel 1 per PG bedraagt 1.513.200€. Als we de geschatte private inbreng zoals gepland in 2000 hierbij nemen komen we op een bedrag van ongeveer 1.664.520 €. In de volgende paragrafen gaan we na hoever de verschillende plaatselijke groepen staan in hun financiële vastleggingen van deze budgetten en in hoeverre er reeds uitbetalingen gebeurden voor de goedgekeurde projecten. We berekenen telkens de absorptiegraad die de ratio weergeeft tussen uitbetalingen en vastleggingen.

4.3.1 Brugs Ommeland

Tabel 13: Financiële voortgang Brugs Ommeland

	Totale kostprijs	EOGFL	Vlaanderen	Andere
Vastleggingen Werking PG	204.000,00	102.000,00	102.000,00	
Vastleggingen projecten	1.517.324,78	673.167,26	673.167,26	152.990,26
Uitbetalingen werking PG	47.685,72	23.842,86	23.842,86	
Uitbetalingen projecten	242.762,35	121.381,17	121.381,17	0
Absorptiegraad werking PG	23%	23%	23%	
Absorptiegraad projecten	16%	18%	18%	0%

Bron: IDEA Consult obv gegevens financiële monitoring plaatselijke groep november 05 en gegevens uitbetalingen september 2005 administratie economie

Uit de tabel blijkt dat het Brugs Ommeland ongeveer 91% van zijn middelen voor projecten nu vastgelegd heeft wat zeer goed is gezien het einde van de programmaperiode in zicht komt. De uitbetalingen echter lopen nog zeer sterk achterop. De absorptiegraad van de vastgelegde middelen bedraagt slechts 16%. Dit is zeer laag tov de andere PG's. dit is misschien wel te verklaren door het feit dat het hier om twee grote kaderprojecten gaat waarvan de promotor de Provincie West-Vlaanderen is.

4.3.2 Kempen

Tabel 14: Financiële voortgang Kempen

	Totale kostprijs	EOGFL	Vlaanderen	Andere
Vastleggingen Werking PG	249.000	124.500	124.500	
Vastleggingen projecten	1.254.202,00	532.826,16	532.826,16	188.549,68
Uitbetalingen werking PG	88.548,78	44.274,39	44.274,39	
Uitbetalingen projecten	504.536,99	225.845,52	225.845,52	52.845,95
Absorptiegraad werking PG	36%	36%	36%	
Absorptiegraad projecten	40%	42%	42%	28%

Bron: IDEA Consult obv gegevens financiële monitoring plaatselijke groep november 05 en gegevens uitbetalingen september 2005 administratie economie

Ook bij de Kempen merken we een zeer goede financiële voortgang met ongeveer 90% van de middelen vastgelegd. Het absolute bedrag aan uitbetaalde middelen voor projecten ligt op zelfde niveau als dat van Midden-Maasland en Pajottenland.

4.3.3 Meetjesland

Tabel 15: Financiële voortgang Meetjesland

	Totale kostprijs	EOGFL	Vlaanderen	Andere
Vastleggingen Werking PG	100.000,00	50.000,00	50.000,00	
Vastleggingen projecten	2.025.157,67	705.088,40	705.088,40	604374,478
Uitbetalingen werking PG	38.678,22	19.339,11	19.339,11	
Uitbetalingen projecten	717.298,80	268.189,39	268.189,39	180.920,02
Absorptiegraad werking PG	39%	39%	39%	
Absorptiegraad projecten	35%	38%	38%	30%

Bron: IDEA Consult obv gegevens financiële monitoring plaatselijke groep november 05 en gegevens uitbetalingen september 2005 administratie economie

Wat betreft de vastleggingen van de projecten zijn nu ongeveer 127% van de middelen vastgelegd. Het feit dat de vastleggingen hoger dan 100% zijn is voornamelijk te wijten aan het feit dat er meer private middelen dan voorzien werden geïnjecteerd. Wanneer we enkel kijken naar de publieke middelen zijn reeds 93% van de middelen toegekend. 35% van de middelen werden reeds uitbetaald aan de promotoren.

4.3.4 Midden-Maasland

Tabel 16: Financiële voortgang Midden-Maasland

	Totale kostprijs	EOGFL	Vlaanderen	Andere
Vastleggingen Werking PG				
Vastleggingen projecten	1.072.728,00	392.574,50	392.574,50	287.579,50
Uitbetalingen werking PG	65.084,42	32.542,21	32.542,21	0,00
Uitbetalingen projecten	493.690,79	169.666,78	169.666,78	154.357,23
Absorptiegraad werking PG				
Absorptiegraad projecten	46%	43%	43%	54%

Bron: IDEA Consult obv gegevens financiële monitoring plaatselijke groep november 05 en gegevens uitbetalingen september 2005 administratie economie

In de financiële monitoring gegevens waren de vastleggingen voor werking PG niet opgenomen en bijgevolg kan de absorptiegraad voor de middelen van de PG niet berekend worden.

Wat betreft de vastleggingen van de projecten zijn nu ongeveer 64% van de middelen vastgelegd. Er is dus nog wel ruimte voor het goedkeuren van bijkomende projecten in 2006. Met een absorptiegraad van 46% heeft de PG Midden-Maasland reeds de meeste betalingen uitgevoerd.

4.3.5 Pajottenland

Tabel 17: Financiële voortgang Pajottenland

	Totale kostprijs	EOGFL	Vlaanderen	Andere
Vastleggingen Werking PG	424.764	212.382	212.382	
Vastleggingen projecten	936.010	349.799	349.799	236.412
Uitbetalingen werking PG	107.507,80	53.753,90	53.753,90	
Uitbetalingen projecten	494.021,78	193.835,19	193.835,19	106.351,40
Absorptiegraad werking PG	25,3%	25,3%	25,3%	
Absorptiegraad projecten	53%	55,4%	55,4%	45%

Bron: IDEA Consult obv gegevens financiële monitoring plaatselijke groep november 05 en gegevens uitbetalingen september 2005 administratie economie

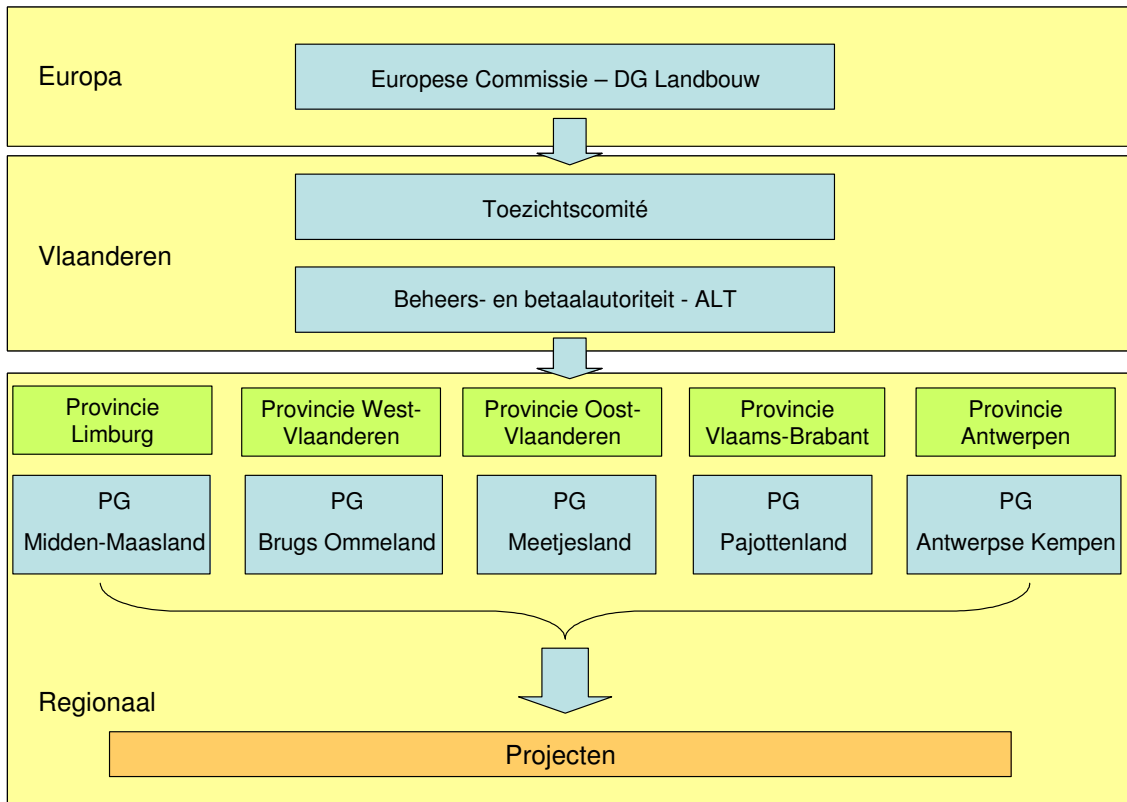
De projecten in het Pajottenland worden per jaar vastgelegd en eventueel jaarlijks verlengd. In de projectaanvragen worden de activiteiten per jaar beschreven en jaarlijks wordt er dan ook een nieuwe projectaanvraag met bijhorende financiële tabel ingediend. Bijgevolg wordt er jaarlijks geëvalueerd of het project al dan niet verlengd mag worden. Het is dan ook niet mogelijk vooraf te bepalen welk bedrag voor het project vastgelegd moet worden. De betalingen gebeuren ten opzichte van het reeds goedgekeurde bedrag voor het project. De som van de vastleggingen voor het jaar 2004 en 2005 vertegenwoordigen 56% van de middelen. Er dienen dus nog heel wat middelen vastgelegd te worden. Verder kunnen we wel opmerken dat de uitbetalingen in absolute termen op hetzelfde niveau liggen als die van Kempen en Midden-Maasland.

5 Analyse Programmabeheer Leader+ Vlaanderen

5.1 Programmastructuur

De programmastructuur van Leader+ in Vlaanderen wordt weergegeven in Figuur 6.

Figuur 6: Programmastructuur Leader+ in Vlaanderen

Bron: IDEA Consult

De verschillende betrokken instanties met hun respectievelijke opdracht/functie binnen het Leader+ programma worden achtereenvolgens besproken.

5.1.1 Europese Commissie – DG Landbouw

Op Europees niveau wordt het Leader+ programma gecoördineerd door het Directoraat-generaal Landbouw. Enkele van haar taken zijn:

- Vastleggen van de prioritaire thema's
- Goedkeuren van de Leader+ programma's van de verschillende lidstaten
- Toekennen en uitbetalen van de subsidies
- Toezien op de evaluaties van de verschillende lidstaat programma's

5.1.2 Toezichtcomité

Elke lidstaat dient een toezichtcomité aan te stellen voor toezicht op de tenuitvoerlegging van de programmering (art. 35 van de algemene verordening). Voor Vlaanderen werd het comité van toezicht samengesteld in 2002. Het Vlaamse toezichtcomité telt 13 leden die de volgende organen vertegenwoordigen:

- Stemgerechtigde leden:
 - Voorzitter: Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu en Landbouw (1)
 - Vice-voorzitter: één afgevaardigde van ALT (1)
 - Eén vertegenwoordiger van elke provincie (5)
 - Vertegenwoordigers van de leden van de Vlaamse regering (1)
- Raadgevende leden:
 - Vertegenwoordigers van de Europese Commissie (1)
 - Vertegenwoordigers van de sociaal-economische en leefmilieu partners: Mina-raad, SERV en VLTR (3)
 - Secretariaat: één afgevaardigde van ALT (1)

Enkele van de taken van het toezichtcomité zijn:

- Het goedkeuren van het programmacomplement
- Het goedkeuren van de selectiecriteria
- Opvolgen van de vooruitgang die wordt geboekt met de uitvoering van het programma
- Goedkeuren van eindverslagen en jaarverslagen
- Goedkeuring van eventuele wijzigingen in het programmadocument
- Opvolgen van de betalingen

Het Comité van toezicht werd sinds de oprichting 5 maal bij elkaar geroepen (4 juni 2002, 29 sept. 2003, 12 dec 2003, 4 juni 2004, 20 juni 2005).

5.1.3 Beheers- en betaalautoriteit

Voor het Vlaamse Gewest werd het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Land- en Tuinbouw, de Afdeling Land- en Tuinbouwvorming (verder ALT) aangeduid als beheersdienst. ALT staat in voor het beheer en de uitvoering van het Leader+ programma. De afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid treedt op als betaalautoriteit.

De belangrijkste taken van de beheersdienst zijn:

- Het verzamelen van betrouwbare financiële en statistische gegevens over de uitvoering (indicatoren van toezicht)

- Opmaak, aanpassing en uitvoering van het programmacomplement en het programma
- Opmaak van de jaarverslagen
- Organisatie van de tussentijdse evaluatie
- Het ondersteunen van de verschillende plaatselijke groepen bij de uitvoer van hun programma
- Formuleren van wijzigingen voor programmacomplement en programma
- Organiseren van de oproep naar de verschillende regio's voor het indienen van een ontwikkelingsplan
- Selecteren van de plaatselijke groepen, ...

5.1.4 De Plaatselijke Groepen

De plaatselijke groepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van onderdeel 1 van het Leader+ programma, in het bijzonder “gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandontwikkeling”. Een plaatselijke groep dient samengesteld te zijn uit een geheel van partners waarin de verschillende sociaal-economische milieus evenwichtig en representatief vertegenwoordigd zijn. Een plaatselijke groep kan zowel gebaseerd zijn op een bestaand partnerschap (vb. streekplatform) als op een nieuw partnerschap. Op het niveau van de besluitvorming moeten de economische partners, de sociale partners en de verenigingen ten minste 50% van het plaatselijke partnerschap uitmaken. Dit betekent dat de publieke sector maximum 50% van de leden mag betreffen.

Voor Vlaanderen werden 5 plaatselijke groepen geselecteerd, met name:

- PG Midden-Maasland voor de provincie Limburg
- PG Brugs Ommeland voor de provincie West-Vlaanderen
- PG Meetjesland voor de provincie Oost-Vlaanderen
- PG Pajottenland voor de provincie Vlaams-Brabant (Pajottenland+)
- PG Antwerpse Kempen voor de provincie Antwerpen (PAK+)

Elke door de lidstaat geselecteerde plaatselijke groep staat in voor de uitvoering van zijn opgesteld ontwikkelingsplan. Meer specifiek houdt dit de volgende taken in:

- Coördinatie van de eigen opdrachten
- Dagelijkse administratie eigen programma
- Toezicht op de financiële en inhoudelijke voortgang

- Financiële en inhoudelijke rapportering aan de hand van voortgangsrapporteringen en eindverslagen
- Voorlichting en publiciteit, Brugfunctie ten aanzien van de bevolking
- Organiseren van projectoproepen
- Goedkeuring en opvolging van de projecten
- Samenwerking en netwerking met andere (Leader+)gebieden

5.1.5 De provincies

Binnen Vlaanderen zijn ook de 5 provincies een betrokken instantie voor het Leader+ programma. Zij kunnen onder andere instaan voor:

- De voorlichting en begeleiding van de PG's bij het uitwerken van de ontwikkelingsplannen
- Goedkeuring en beoordeling van de ontwikkelingsplannen
- Coördinatie tussen de verschillende Europese programma's die op hun grondgebied in uitvoering zijn (dit om een dubbelfinanciering te vermijden)

De intensiteit van de rol van de provincie kan per regio sterk verschillen. In bepaalde regio's heeft de provincie het ontwikkelingsplan zelf geschreven (vb. Meetjesland) daar waar in andere regio's de inbreng of de sturing vanuit de provincie veel beperkter is (vb. Pajottenland). In de meeste gevallen zijn de provincies vertegenwoordigd als één van de leden in de PG's. In bepaalde regio's wordt tevens provinciaal personeel gedetacheerd naar de PG voor de uitvoering van het ontwikkelingsplan (vb. Brugs Ommeland).

5.1.6 De projectpromotoren

De uiteindelijke eindbegunstigden van de financiële middelen zijn de projectpromotoren. De uitvoering van onderdeel 1 gebeurt aan de hand van projecten die elke PG selecteert binnen zijn regio. Het kan hierbij zowel om kaderprojecten gaan die de PG opmaakt en uitbesteedt of om projecten die geselecteerd worden aan de hand van een oproep.

Mogelijke projectindieners kunnen zijn:

- Burgers, verenigingen en bedrijven
- Openbare besturen
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden

- Publiekprivate partnerschappen

Op deze manier wordt de bottom-up approach vanuit de plaatselijke bevolking (zie Leader+ methode) maximaal gerealiseerd. De projectpromotoren staan onder andere in voor:

- De uitvoering van hun project
- Periodieke rapportage aan de PG's rond de financiële en inhoudelijke voortgang van het project
- Maximaal verspreiden van de behaalde resultaten

5.2 Toepassing van de Leader+ methode

5.2.1 Samenvatting Leader+ methode

Er wordt heel wat verwezen naar de *Leader+ methode* in de verschillende documenten en tevens in de evaluatievragen. Daarom zetten we kort de principes van Leader+ even op een rijtje vooraleer aan te vangen met de evaluatievragen:

- *Gebiedsgebonden aanpak*: Voor Leader+ is een gebied een ruimtelijke eenheid op het platteland waar een interne sociale cohesie, een gemeenschappelijke geschiedenis en traditie en een gemeenschappelijk gevoel van identiteit bestaan. Het gebied moet tevens voldoende coherentie en kritische massa ten aanzien van menselijke, financiële en economische hulpbronnen bezitten.
- *Aanpak van onderop (Bottom-up aanpak)*: participatieve besluitvorming op plaatselijk niveau voor al degenen op wie het ontwikkelingsbeleid betrekking heeft (bevolking, economische en maatschappelijke belangengroepen en representatieve overheids- en privé-instellingen). Capaciteitsopbouw is een strategische component van deze bottom-up aanpak:
 - Bewustmaking, opleiding, participatie en activering van de plaatselijke bevolking met als doel de sterkten en de zwakten van de regio in kaart te brengen (analyse)
 - Participatie van verschillende belangengroepen
 - Doorzichtige selectiecriteria
- *Duurzame ontwikkeling*: de sociale, economische, en ecologische dimensies moeten evenwichtig aanwezig zijn.
- *Uitvoeringsverantwoordelijkheid bij Plaatselijke groep (PG)*. Bespreking PG zie supra (Beheersstructuur).

- *Geïntegreerde en duurzame experimentele ontwikkelingsstrategieën* die zijn opgebouwd rond prioritaire thema's
 - Geïntegreerde aanpak: strategie gebaseerd op interactie met actoren uit verschillende sectoren en domeinen (economisch, sociaal, milieu, welzijn, ...)
 - Een prioritair thema: de PG's kiezen één van de 4 thema's die door de EC werden geformuleerd
 - Experimenteel karakter. Als experimenteel kan beschouwd worden: nieuwe strategie voor de regio, nieuwe methoden, nieuwe partnerschappen die ontstaan, overdraagbaarheid van de strategie naar andere soortgelijke gebieden.
- *Interterritoriale samenwerking (binnen de lidstaat) en transnationale samenwerking* tussen plattelandsgebieden met als doel de nodige kritische massa te verzamelen om acties te ondernemen en het bevorderen van elkaar aanvullende acties.
- *Netwerkvorming*. Netwerkvorming betreft de uitwisseling van resultaten, ervaringen en know-how tussen alle belanghebbende partijen. Via uitwisseling en overdracht van informatie kunnen nieuwe *samenwerkingsverbanden* ontstaan tussen geografische gebieden. Participatie in het netwerk is verplicht voor alle Leader+ deelnemers (PG's, projectpromotoren etc.).

5.2.2 Evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode

In hoeverre is bij de selectie van de PG's rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode?

De Leader+ methode werd inherent opgenomen in de selectiecriteria voor het beoordelen van de ingediende ontwikkelingsplannen. Door de beheersdienst werd een modeldocument opgemaakt voor het indienen van een ontwikkelingsplan. Naast een bespreking van het Leader+ gebied (SWOT), een beschrijving van de ontwikkelde strategie en geplande acties, moesten bij de aanvraag ook de volgende items aangegeven worden die specifiek verwijzen naar de Leader+ principes:

- De samenstelling en de rechtsvorm van de Plaatselijke Groep: er moet duidelijk worden aangegeven welke sectoren vertegenwoordigd worden
- Het prioritair thema waarvoor gekozen wordt en waarom
- Een beschrijving van de doelgroepen die worden beoogd en hoe deze worden betrokken (bottom-up).
- Het duurzame karakter van de voorgestelde strategie en acties

- Het experimentele karakter van de voorgestelde strategie en acties
- De mate van overdraagbaarheid van de voorgestelde strategie en acties
- Medewerking aan het netwerk. De PG dient te bevestigen dat zij hun medewerking zullen verlenen aan de netwerking en op welke manier zij dit kunnen garanderen.

Een eerste garantie dat bij de selectie rekening wordt gehouden met de Leader+ methode is dat wanneer een indieningdossier onvolledig wordt ingevuld, dit onherroepelijk als niet ontvankelijk wordt verklaard. Alle rubrieken dienen ingevuld te worden. Bovendien vormen de leader+ principes een groot deel van de selectiecriteria waarbij vooral aan het experimentele en het duurzame karakter van het ontwikkelingsplan een hoge wegingsfactor werd toegekend.

1.2 Op welke wijze zijn de specifieke kenmerken van de Leader+ methode toegepast in andere fasen van de uitvoering van het programma?

1.3 In hoeverre en op welke wijze is met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode rekening gehouden wat de operationele activiteiten van de PG's (van uitwerking tot uitvoering) betreft?

Vraag 1.2 en 1.3 zullen door hun sterke gelijkenis samen behandeld worden.

Niet enkel de ontwikkelingsplannen van de PG's moeten coherent zijn met de algemene Leader+ methode. Ook bij het vertalen van de ontwikkelingsplannen in concrete projecten dient sterk rekening gehouden te worden met de Leader+ principes.

Bij het opstellen van de ontwikkelingsplannen moeten de PG's hun eigen selectiecriteria die zij zullen hanteren bij de selectie van de projecten reeds definiëren. Wanneer we deze criteria van elke PG overlopen stellen we vast dat de algemene Leader+ methode ook hierin vertaald zit. Op deze manier wordt verzekerd dat zij doordringt tot op het laagste uitvoeringsniveau, namelijk de projecten zelf. Enkele vaak weerkerende selectiecriteria die door de PG's zullen worden toegepast bij de selectie van de projecten zijn:

- De bottom-up benadering / lokale verankering
- Het experimentele, vernieuwende karakter van het project
- Samenwerking tussen verschillende partners (zie Leader + principe: geïntegreerde aanpak)

We stellen dus vast dat ook voor de selectie van de projecten de Leader+ principes in grote mate opgenomen zijn in de selectiecriteria. Een gedetailleerde beschrijving van het selectieproces volgt in 5.4 waarin de verschillende processen worden toegelicht.

Uiteraard is het integreren van de Leader+ methode in de selectiecriteria, zowel op niveau van de ontwikkelingsplannen als op niveau van de projecten, nog geen voldoende garantie voor een effectieve toepassing van de Leader+methode. Er dient ook nagegaan te worden in hoeverre deze principes tijdens de uitvoering van de projecten of andere fases gehandhaafd en versterkt worden door bepaalde acties. Onderstaande voorbeelden geven aan hoe de Leader+ methode in de operationele werking van de PG en de promotoren kan versterkt worden.

Voorbeeld 1: Bottom-up aanpak

De wijze van projectoproep en de hiervoor gebruikte kanalen kunnen sterk de aanpak van onderuit bepalen. Zo werd vanuit het Pajottenland het idee opgevat om een soort ideeënbus in te richten waar iedereen (inwoners, plaatselijke verenigingen etcetera) losse projectideeën kon deponeren. De meerderheid van deze indieners werden gecontacteerd voor een verdere toelichting. Op deze manier worden de plaatselijke bevolking en verenigingen zeer sterk betrokken bij het uitwerken van effectieve projectvoorstellen.

Ook tijdens en na de uitvoering van de projecten kan de plaatselijke bevolking sterk betrokken worden wanneer er op regelmatige tijdstippen informatiemomenten worden georganiseerd. Dit kan onder andere onder de vorm van een nieuwsbrief die ruim wordt verspreid of door het organiseren van informatiesessies waarop de plaatselijke plattelandsactoren (waaronder de bevolking) worden uitgenodigd.

Voorbeeld 2: Duurzame karakter

Een duurzaam karakter van projecten kan positief beïnvloed worden door onder meer:

- *Het bereik van een project.* Projecten zullen duurzamer zijn wanneer zij een groter bereik hebben. Daarvoor is het bijvoorbeeld belangrijk dat gelijkaardige projectindieningen zoveel mogelijk gebundeld worden in één project zodat schaalvoordelen kunnen behaald worden. Bepaalde PG's hebben gelijkaardige ideeën gebundeld en hier rond themagroepen gevormd (vb. Pajottenland)
- *De aard van projecten:* een project zal duurzamer zijn wanneer er tastbare resultaten uit voortvloeien zoals de aanleg van een fietspadennetwerk, de aanleg van bomen en heggen in het kader van landschapswerken etc. In de verschillende regionale ontwikkelingsplannen kunnen heel wat acties geïdentificeerd worden met een tastbaar resultaat als gevolg zoals het oprichten van een bezoekercentrum of tentoonstellingsruimte, aanmaak van brochures, educatief en informatief materiaal, aanleggen van paden, landschapsverfraaiingswerken etc.
- *De aard van de promotor:* Een project zal duurzamer zijn wanneer projecten worden uitgevoerd door partnerschappen waarbij verschillende plaatselijke actoren vanuit de verschillende sectoren betrokken worden (sociaal-economisch, milieu, cultuur, toerisme, ...). Een plaatselijke groep kan samenwerking bij de promotoren stimuleren door een actieve ondersteuning te bieden bij het vormen van partnerschappen. Bij verschillende PG's werden

themagroepen opgericht bestaande uit diverse actoren, die rond een bepaald thema een project trachten te formuleren. Op deze manier worden actoren samengebracht en kunnen nieuwe partnerschappen ontstaan.

- *De mate van autofinanciering bij afloop van een project:* Projecten zijn duurzamer wanneer zij na afloop financiële middelen genereren. Voorbeelden van geplande acties die kunnen worden teruggevonden in de ontwikkelingsplannen zijn het oprichten van zorgboerderijen, educatie op de boerderij, hoevetoerisme en dergelijke (voornamelijk de activiteiten gericht op inkomensdiversificatie).
- *De betrokkenheid van de lokale overheid:* wanneer verschillende gemeenten worden betrokken bij de uitvoer van de strategieën zullen deze strategieën meer kans hebben te blijven bestaan na de afloop van een project. Bij een succesvolle afloop is de kans groot dat zij intergemeentelijk zullen worden verdergezet binnen de eigen werking. Gemeenten zijn sterk vertegenwoordigd in de PG's zodat de betrokkenheid van de lokale overheid verzekerd is.
- *De verspreiding van de resultaten naar het grote publiek:* resultaten zullen minder snel verloren gaan wanneer zij worden verspreid naar een groot publiek door de plaatselijke groepen en door de promotoren. Het informeren en sensibiliseren van de plaatselijke bevolking zijn bij elke Plaatselijke Groep geplande activiteiten. Dit door zowel de verspreiding van nieuwsbrieven, persartikelen als door het inrichten van informatieavonden en dergelijke.

De effectieve integratie van de Leader+ methode in alle fases van de programma-uitvoering zal pas echt kunnen geanalyseerd worden in een later stadium wanneer de projecten opgestart zullen zijn en reeds resultaten geboekt zijn. Toch kan men besluiten dat tot op heden veel aandacht is geschonken aan het integreren van de Leader+ principes bij het opstarten van het programma, de selectie en de opmaak van de ontwikkelingsplannen en bij de oproep en voorbereiding van de projectvoorstellen. De principes worden volledig vertaald in de selectiecriteria zowel voor de selectie van de ontwikkelingsplannen als voor de selectie van de projecten op regionaal niveau.

5.3 Relevantie en coherentie

De hoofdvraag die dient beantwoord te worden voor de evaluatie van de relevantie is: Is het programma een adequaat middel om de problemen van het Vlaamse platteland aan te pakken? Bij de coherentie echter gaat het om het beoordelen van de interne en externe consistentie van de onderdelen en de thema's van het programma. We gaan dus eerst en vooral nagaan in welke mate de situatie van het Vlaamse platteland is gewijzigd. We vertrekken hierbij van de SWOT-analyse (sterkten, zwakten, mogelijkheden, bedreigingen) van de plattelandsregio's zoals opgenomen in het programma en we onderzoeken of deze nog steeds geldig is.

5.3.1 Relevantie – geactualiseerde SWOT

Tabel 18: Geactualiseerde SWOT van het Vlaamse platteland

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Land- en tuinbouw	<p>een grote verscheidenheid in bedrijfstypes, stijlen en speculaties</p> <p>bedrijfsvoering: hoog praktisch kennisniveau, veelal efficiënte bedrijfsvoering, goede productiviteit en sterk gericht op voortbrengen van kwaliteitsproducten</p> <p>groot potentieel aan toekomstige bedrijfsleiders</p> <p>verbeterd imago van de landbouw</p> <p>hoge graad van specialisatie in intensieve veehouderij, melkveehouderij en tuinbouw</p> <p>afzetstructuur: goed georganiseerde afzetkanalen en bedrijfskolom, praktische kennis voor de uitbouw van geïntegreerde vormen van productie, van boer tot bord</p> <p>solvabele landbouwbedrijven</p> <p>relatief gunstige klimatologische omstandigheden</p>	<p>sterk verstedelijkt en versnipperd landschap met als gevolg een niet-grond gebonden karakter van de intensieve veehouderij, beperkte bedrijfsoppervlakte, naar prijs en aanbod verstoorde grondmarkt</p> <p>kloof tussen producent en consument</p> <p>beperkte creatie van toegevoegde waarde op bedrijfsniveau</p> <p>onzekerheid van bedrijfsopvolging</p> <p>sterk afhankelijk van externe kapitaal verstrekking</p> <p>grote verschillen in kwaliteit van bedrijfsbeheer</p> <p>grote inkomensdispariteit</p>	<p>verwevenheid en verscheidenheid met basis voor taakverbreding naar landschap, milieu en sociale factoren, een betere bedrijfsvoering op vlak van erosiebestrijding, natuurbeheer en nutriëntenuitspoeling</p> <p>door verbreding en diversificatie op landbouwbedrijven de tewerkstelling behouden</p> <p>basis voor duurzame voedselvoorziening via uitbouw van lokale en korte afzetcircuits</p> <p>familiale landbouw is belangrijke steun voor de sociaal-economische draagkracht van het platteland</p> <p>wil om landbouw en natuurwaarden te verbeteren ten voordele van het economische draagvlak en de milieueffecten van het bedrijf</p>	<p>door verzuiling, versnippering en een soms sterk sectorale opstelling vanuit landbouw, natuur en milieu is het rendement van investeringen in deze, materieel sterk verwante sectoren, niet optimaal</p> <p>een gebrek aan onderlinge verstandhouding om landbouwincome te koppelen aan het bevredigen van plaatselijke maatschappelijke behoeften</p> <p>gebrek aan voldoende mestafzetmogelijkheid en een toenemend grondgebrek, creëren hoge grondprijzen en een toenemende neiging tot speculatie</p> <p>beperkte structurele ontwikkelingsmogelijkheden voor de familiale bedrijven</p>

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Wonen, werken, recreatie	<p>goede bereikbaarheid via de weg</p> <p>goede ligging t.o.v. stedelijke centra</p>	<p>vaak te weinig kennis en middelen voor valoriseren van openbaar domein</p> <p>behoefte aan versterking lokale gemeenschappen, netwerken</p>	<p>lokale variatie door gebiedseigen en gebiedsgericht beleid te stimuleren (dorpseigenheid, streek eigenheid, ...)</p>	<p>plaatselijke risicowegen voor de zwakke weggebruikers</p> <p>gebrek aan afstemming van milieupotenties en bedreigingen in het landelijk gebied bij het afwegen van functies voor de open ruimtes</p>
Wonen	<p>geen ontvolking van het platteland (<i>cijfers</i>)</p> <p>residentieel karakter: rust en ruimte</p> <p>geen veroudering</p>	<p>gebrekkige aansluiting op openbaar vervoer waardoor groter isolement voor vervoersafhankelijken (senioren)</p> <p>beperkter lokaal voorzieningen aanbod</p> <p>in sterk landelijk gebied beperkt en kwalitatief zwak woningaanbod</p>	<p>huidige investeringen in openbaar vervoer bieden kansen tot betere ontsluiting</p> <p>via multifunctionele inrichting en beheer leefbaarheid en aantrekkelijkheid van het platteland verbeteren</p>	<p>toenemende verstedelijking doet landelijke omgevingskwaliteiten afnemen</p>
Werken		<p>minder gediversifieerde arbeidsvraag</p> <p>beperkter aanbod geschikte arbeidskrachten</p>	<p>nieuwe kansen op tewerkstelling door diversificatie van de rurale economie: natuur- en landschapsbeheer, toerisme kleinschalige tewerkstellingscentra</p>	
Recreatie	<p>grote verscheidenheid in aanbod van recreatieve en toeristische voorzieningen</p> <p>toegenomen belangstelling voor recreatie en vakantie op het platteland</p>			<p>gevaar voor over-recreatie en toeristische druk</p> <p>ongewenste functiewijzigingen van bestaande gebouwen</p>

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Natuur	<ul style="list-style-type: none"> -gedegen kennis bij universiteiten en instituten -moderne regelgeving inzake natuurbehoud -groeiend maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleving, natuurontwikkeling en natuurbehoud 	<ul style="list-style-type: none"> -te weinig integratie in andere beleidsdomeinen -te weinig planologische bescherming voor waardevolle natuurgebieden 	<ul style="list-style-type: none"> -kansen op verbetering van biodiversiteit door heroriëntatie landbouwbeleid -synergieën tussen overheid en particuliere initiatieven inzake natuur -goed uitgewerkt kader voor verwerving en ondersteuning van natuurwaarden. -aandacht voor natuur bij lokale besturen 	<ul style="list-style-type: none"> -conflicterend met activiteiten woonuitbreiding, industrie, intensieve landbouw -ruimtelijke versnippering, vermesting en verdroging gevaar voor biodiversiteit -ruimtelijke bedreiging door verstedelijking industrialisering haven en weginfrastructuur -recreatiedruk op natuurgebieden
Water	<ul style="list-style-type: none"> -natuurlijk afwateringsregime -grote ruimte met (relatief) proper oppervlaktewater 	<ul style="list-style-type: none"> -gebrek aan integratie en differentiatie van het waterbeleid in het landelijk en stedelijk gebied. -gevaar diffuse vervuiling door vermesting, en lozing, overmatig gebruik van bestrijdingsmiddelen, wooninplanting -verspreide woonkernen bemoeilijken gecentraliseerde waterzuivering -grote historisch vervuilde hoeveelheid slib in onderwaterbodems 	<ul style="list-style-type: none"> -platteland heeft potentiële mogelijkheden voor waterinfiltratie en berging -verhogen gebruik oppervlaktewater voor drinkwater en bedrijfswater -lokale fysische mogelijkheid om waterzuivering, vermesting en irrigatie integraal aan te pakken -captatie en opslag hemelwater voor bedrijfsdoeleinden verhogen 	<ul style="list-style-type: none"> -gebruik drinkwatervoorraad voor laagwaardig gebruik ontmoedigen -afvoer van regenwater via natuurlijk grachtenstelsel en kanalen aanmoedigen -snelheid van het afvloeien van hemelwater in hellende en verharde gebieden waardoor toenemend overstromingsrisico -stimuleren van het zuiverende effect van natuurlijke watersystemen in landelijke gebieden
Bosbouw		<p>legislatieve achterstand bij de uitvoering van de maatregel “steun voor bosbouw” van het PDPO</p> <p>ontbossing is nog steeds veel groter dan bosuitbreiding</p>	<p>onder samenwerkingsverbanden kan de verdere uitbouw van de bosgroepen verstaan worden, zeer gunstig voor beheer van het versnipperde Vlaamse bosareaal</p>	<p>zonevreemde bossen (NARA 2003: 46.000ha of 30% van de Vlaamse bossen valt onder andere gewestplanbestemmingen dan groen-, park-, of bosgebied en kan daardoor bedreigd worden door ontbossing)</p>

Om na te gaan of het programma relevant is beantwoorden we de vraag of de doelstellingen en prioriteiten die geformuleerd worden in het Leader+ programma een antwoord bieden op de problemen blootgelegd in de SWOT-analyse (zie Tabel 18). We overlopen hiervoor even de belangrijkste doelstellingen van het Leader+ programma zoals zij worden geformuleerd in het programmadocument en het programmacomplement:

- Herstel en behoud van de eigenheid van de plattelandsgebieden
- Ontwikkelen van een duurzame landbouw
- Verhogen economische betekenis van plattelandsgebieden

Het programma wordt als relevant beschouwd indien het beantwoordt aan de specifieke noden van de plattelandsregio.

De interne coherentie analyse werd reeds uitgebreid gemaakt in de ex-ante evaluatie van het Vlaamse Leader+ programma. Deze evaluatie werd tevens uitgevoerd door IDEA Consult. Wanneer we de geüpdate SWOT hierboven vergelijken met de toenmalige situatieschets kunnen we stellen dat er zich geen grote wijzigingen hebben voorgedaan op het platteland tussen 2000 en 2003. Daarom zouden we kort kunnen besluiten dat het Leader+ programma waarvan de doelstellingen niet werden gewijzigd in de periode 2000-2003 nog steeds aansluit bij de noden van de plattelandsregio's, weergegeven in de SWOT. We overlopen toch kort de drie belangrijke luiken:

Economisch luik

Het Leader+ programma probeert duidelijk een antwoord te bieden op de economische problematiek op het platteland. Er worden specifieke thema's uitgewerkt die moeten inspelen op de economische problematiek rond de klassieke landbouw, met name thema 2 en thema 3. Zo worden projecten gesteund die de landbouwer moet stimuleren om aan inkomensdiversificatie te doen via bijvoorbeeld hoevetoerisme, verkopen en promoten van streek- en hoeveproducten, educatie op de boerderij en dergelijke. Ook wordt naar nieuwe en betere afzetmarkten en productiestructuren gezocht voor de plaatselijke producten.

Sociaal luik

Ook het sociale luik van de plattelandsproblematiek wordt expliciet verwerkt in de verschillende onderdelen en thema's van het Leader+ programma. Leader+ beoogt projecten te ondersteunen rond onder andere huisvesting, mobiliteit, integratie van zwakkere doelgroepen in het sociale weefsel enzovoort. Het gehele thema "verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden" is gericht op de verbetering van de sociale omstandigheden op het platteland.

Milieuluik

Leader+ is tevens sterk milieu gericht. Ten eerste is het een plattelandsprogramma waarbij milieu een onloskoppelbaar aspect is. Thema 4 speelt ondermeer in op de milieuproblematiek. Echter gaat Leader+ verder dan enkel milieu. Ook de natuur- en landschapsproblematiek worden aangekaart.

Besluit

We kunnen stellen dat het Leader+ programma op de drie grote luiken van de problematiek op het platteland inspeelt. Deze bevindingen zijn met andere woorden een bevestiging van de conclusies rond relevantie in de ex-ante evaluatie.

5.3.2 *Coherentie*

Coherentie kan worden opgedeeld in interne en externe coherentie. Beiden worden achtereenvolgens besproken.

5.3.2.1 *Interne Coherentie*

Bij het nagaan of het Leader+ programma in Vlaanderen een intern coherent programma is, dienen we te onderzoeken of de doelstellingen of prioriteiten consistent zijn met elkaar. Dit wil zeggen, dat ze complementair zijn aan elkaar, elkaar aanvullen en niet overlappen, en tenslotte niet tegenstrijdig zijn met elkaar. Dezelfde evaluatie dient gemaakt te worden voor de voorgestelde thema's binnen onderdeel 1 van het leader+ programma. Zijn deze thema's goed gedefinieerd, overlappen ze elkaar niet en zijn ze complementair.

Uit de ex-ante evaluatie kan besloten worden dat de doelstellingen onderling coherent en niet strijdig kunnen worden bevonden. Prioriteit 2 (verbrede landbouw) en 3 (diversificatie van economische activiteit) hebben beide als doel het verhogen van de werkgelegenheid op het platteland. Prioriteit 2 tracht dit te bereiken door in te spelen op de economische leefbaarheid van de landbouw. Prioriteit 3 daarentegen legt de nadruk op de werkgelegenheid in de sectoren buiten de landbouw. Op die manier vullen de twee doelstellingen elkaar goed aan. De eerste prioriteit, het herstel en behoud van de eigenheid van het gebied, overlapt gedeeltelijk met de vorige twee prioriteiten. Via het promoten van de streekidentiteit kunnen kansen gecreëerd worden voor de landbouw (verkoop van streekeigen producten), terwijl dit tegelijk ook een stimulans biedt voor toerisme en recreatie in de regio.

Wat de interne coherentie betreft van de voorgestelde thema's binnen onderdeel 1 (steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling), kan gesteld worden dat deze thema's zeer ruim zijn gedefinieerd. In het bijzonder thema 2 (de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden) kan zeer ruim geïnterpreteerd worden. De 4 thema's zijn nauw met elkaar verbonden, vullen elkaar aan en kunnen elkaar versterken. Wanneer we het programmadocument doornemen kunnen we zelfs stellen dat bepaalde thema's elkaar op sommige vlakken overlappen. In het programmadocument worden per thema een aantal voorbeelden gedefinieerd waarvan sommige bij meerdere thema's voorkomen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van toeristisch recreatieve mogelijkheden in de regio kan zowel onder thema 3 als onder thema 4 ondergebracht worden. Een duidelijke afbakening en definiëring tussen de vier thema's is dan ook aan te bevelen om de transparantie en éénduidigheid te verhogen.

5.3.2.2 Externe Coherentie

In hoeverre is ervoor gezorgd dat de in het kader van Leader+ ondersteunde benaderingen en activiteiten verschillen van die bij andere in het gebied uitgevoerde plattelandsontwikkelings- en structuurprogramma's

Met deze evaluatievraag wordt gepeild naar de externe coherentie van het Leader+ programma. De externe coherentie van de strategie peilt naar de samenhang tussen Leader+ en andere beleidsprogramma's relevant voor het Platteland. Tabel 19 geeft een overzicht van de relevante beleidsdocumenten, programma's op de verschillende beleidsniveaus (Europees, Federaal, Vlaams, Provinciaal) die inspelen op het platteland. Telkens worden de belangrijkste beleidsprogramma's en hun prioriteiten voor het platteland kort toegelicht.

Tabel 19: Overzicht van de beleidsprogramma's relevant voor het platteland

Beleid	Doel en ontwikkelingsvisie platteland
Europees niveau	
Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsper spectief	In EROP is een nieuwe relatie tussen stad en platteland ontwikkeld. Het is noodzakelijk de natuurlijke hulpbronnen en de ecosystemen te beschermen. Daarnaast zijn er mogelijkheden om op een andere manier gebruik te maken van het economische potentieel (groen en cultureel toerisme, diversificatie in de landbouw).
PDPO Vlaanderen	Dit programma heeft tot doel in te spelen op de mogelijkheden die door de Europese Unie (in het kader van plattelandsovereenkomst 1257/99) worden aangereikt om bij te dragen tot een integraal plattelandbeleid. Hierbij werden de volgende strategische doelstellingen vooropgesteld: <ul style="list-style-type: none"> - De economische leefbaarheid van de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen; - Het bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieubewust, diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn; - De versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw en van de markt van hoeveproducten; - Het inschakelen van land- en tuinbouwers in de natuurontwikkeling binnen de agrarische structuur en daarbuiten binnen vooraf afgebakende gebieden; - Verder uitbouwen van een duurzaam bosbouwbeleid; - Bevordering van de economische betekenis van de Vlaamse plattelandsgebieden door diversificatie van de plattelandseconomie; - De bevordering van de medegebruikfunctie van de plattelandsgebieden; - De bevordering van de leefbaarheid van de plattelandskernen; - Aandacht voor de integratie van kwetsbare bewonersgroepen op het Vlaamse platteland. - Omschakelen naar duurzaam waterbeheer.
Leader+	Het voornaamste doel is plattelandsactoren ertoe aan te zetten na te denken over het potentieel van hun gebied op lange termijn. Het gaat ondermeer over experimenten rond de valorisatie van natuurlijk en cultureel erfgoed, de verbetering van het economische draagvlak en op die manier schepping van nieuwe werkgelegenheid, en de verbetering van het organisatievermogen van een lokale gemeenschap. Er zijn drie grote onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> -Gebiedsgebonden, geïntegreerde strategie voor plattelandsontwikkeling met een experimenteel karakter -Samenwerking tussen plattelandsgebieden -Netwerkvorming

Doelstelling 2	Een aantal programma's heeft doelstellingen/maatregelen voor de verdere ontwikkeling van het platteland: <ul style="list-style-type: none"> • het bevorderen van duurzame landbouw en natuur; • het vernieuwen en versterken van de economische structuur (buiten de landbouw); • het bevorderen van de leefbaarheid.
InterregIIIa	Drie relevante programma's: Grensregio Vlaanderen-Nederland, Maas-Rijn, Frankrijk-Wallonie-Vlaanderen De meeste programma's hebben een prioriteit rond "Bescherming van het leefmilieu" met daarin aandacht voor zowel natuur en milieu, als behoud en vernieuwing gebiedseigen landschapskenmerken
Federaal niveau	
Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling	De economische, sociale en ecologische duurzame ontwikkeling wordt nagestreefd. Het plan bevat ook acties gericht op de landbouw. Er wordt prioriteit gegeven aan het multifunctionele karakter van de landbouw door zijn sociaal-economische effecten en de effecten inzake landschapsonderhoud.
Vlaams niveau	
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen	Een aantal van de prioriteiten voor het platteland zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Het vrijwaren van buitengebied voor essentiële functies - Het tegengaan van versnippering - Het bundelen van ontwikkeling in de kernen - Het inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde gehelen - Het bereiken van gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteit - Het afstemmen van ruimtelijk beleid en milieubeleid op basis van het fysische systeem - Het bufferen van natuurfunctie
Beleidsnota Toerisme	Verdere ontwikkeling en bevordering plattelandstoerisme met respect voor duurzaamheid en typisch karakter van de regio
Beleidsnota Landbouw	Duurzame landbouw: <ul style="list-style-type: none"> - op milieu- en diervriendelijke wijze kwaliteitsvolle producten en diensten leveren - open ruimte op verantwoorde wijze beheren - zodat deze activiteiten een volwaardig inkomen verschaffen <p>De economische leefbaarheid van Vlaamse land-, tuinbouw- en visserijondernemingen ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen. Het bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieubewust, diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn. De versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw, beheerslandbouw en van de markt van hoeveproducten. Het vertrouwen van de burger en het zelfvertrouwen van de producent herstellen om het maatschappelijke draagvlak van de sector te versterken.</p>
Beleidsnota Leefmilieu	Voor het bereiken van een beter milieu, meer natuur en een duurzame landbouw in Vlaanderen, een onomkeerbaar proces van vernieuwing in de richting van duurzame ontwikkeling in gang zetten en op kruissnelheid brengen. Landbouw moet duurzamer
Beleidsnota Erfgoedbeleid	Geïntegreerd erfgoedbeleid op te zetten dat op het integrale behoud van zowel de materiële als de immateriële aspecten van ons patrimonium gericht is Landschapsbeschermingen en het activeren van het beheer van deze landschappen zijn prioritaire aandachtspunten van het beleid.
Beleidsnota Economie	Men wil het ondernemerschap stimuleren. Landbouw en platteland zijn hierbij een nieuwe markt. Tevens gaat er aandacht naar de natuurlijke rijkdommen.
Beleidsnota Ruimtelijke Ordening	Nood aan beheersovereenkomsten op provinciaal en lokaal niveau, zoals bijv. richtnota voor sport (golf, kleischietsen, waterrecreatie, gemotoriseerde sporten,...) , een richtnota voor toerisme en recreatie (kampeerterreinen, hoevetoerisme,...), voor para-agrarische bedrijven, enz.

Provinciaal niveau	
Provinciaal structuurplan Vlaams Brabant	<p>“Gedifferentieerd open ruimte beleid” waarbij de klemtonen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - typerende open ruimte en verder ondersteunen en versterken. - nadruk op grondgebonden landbouw, die als belangrijkste open ruimte functie primeert. - Klemtoon op versterken van ecologische infrastructuur en valleigebieden
Provinciaal structuurplan Limburg	Verspreiding van bebouwing en functies, ontbreken van centraliteit, economische ontwikkeling van het Albertkanaal, valoriseren van het buitengebied en grensoverschrijdende problematieken zijn de belangrijkste aandachtspunten.
Provinciaal structuurplan Antwerpen	<p>Specifiek plattelandsbeleid naast een uitgesproken stedelijk beleid. Er zijn 4 hoofdruimten met elk aangepast ruimtelijk beleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antwerpse fragmenten: beleid van omgaan met fragmentatie met klemtoon op realiseren van groenstructuur in Antwerpse gordel - Noorderkempen: open ruimte beleid met als hoofdfuncties landbouw, natuur en recreatie - Oostelijke netwerken: beleid van stedelijke en economische concentratie (Albertkanaal en Kempische as) met klemtoon op intergemeentelijke samenwerking, Poort Herentals-Geel-Punt en de natuurlijke omgeving ervan - Netegebied: beleid van beheersing van de verschillende activiteiten in functie van de beperkte draagkracht van het gebied. Met klemtoon op afbakenen van natuurverbindingsgebieden.
Provinciaal structuurplan Oost-Vlaanderen	<p>Ruimtelijk beleid per deelruimte: Open en stedelijk economisch</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stedelijke en economische deelruimten - Open ruimte deelruimten waaronder Meetjesland (Westelijk open ruimte gebied) klemtoon op landbouw, natuur en recreatie - Complementair ruimtelijk beleid: elke kern specialiseert zich in één functie
Provinciaal structuurplan West-Vlaanderen	<p>“Open en stedelijk” waarbij klemtonen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verder vernieuwen van bestaand patrimonium en herwaarderen van openbare ruimte: wonen aantrekkelijk maken en potenties en stimulansen bieden voor toerisme en recreatie. - Complementair ruimtelijk beleid: elke kern specialiseert zich in één functie
Provinciale plannen plattelandsontwikkeling (idem voor alle provincies)	<p>De provinciale plannen plattelandsontwikkeling zijn in grote mate gebaseerd op Hfdst. 9.3.9 Vlaams POP: Bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van het Platteland: op weg naar een geïntegreerd plattelandsbeleid in Vlaanderen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bevordering van de economische betekenis van Vlaamse plattelandsgebieden door diversificatie van plattelandseconomie - bevordering van de medegebruikfunctie van plattelandsgebieden - bevordering van de leefbaarheid van plattelandskernen - integratie van kwetsbare bewonersgroepen
Beleidsnota provincie West-Vlaanderen	<ul style="list-style-type: none"> - Land- en tuinbouw zijn een heel belangrijke pijler in het globale plattelandsbeleid. - Maximale vrijwaring van de landbouwgrond. - Geen bijkomende reglementen opgelegd worden die landbouwactiviteit beperken.
Beleidsnota's en visieteksten (o.a. door de verschillende werkgroepen platteland)	<ul style="list-style-type: none"> - West-Vlaanderen: Navigatieplan voor een vitaal West-Vlaams platteland, 2003 - Oost-Vlaanderen: Buitengoed-Goed Buiten, 2002 - Vlaams-Brabant: Beleidsnota Tuin- en landbouw en plattelandseconomie Provincie Vlaams Brabant - Limburg: Beleidsnota: leefbaarheid platteland en plattelandskernen bevorderen en natuurlijke en toeristische structuur versterken
Subregionaal niveau	
Streekcharters en streekvisies bijvoorbeeld Westhoek, Haspengouw, Hageland	

Bron: IDEA Consult

Uit bovenstaande tabel blijkt dat plattelandsontwikkeling tegenwoordig een onderdeel is dat op elk beleidsniveau wordt aangepakt. Het Vlaamse Leader+ kader sluit inhoudelijk goed aan bij het beleid dat op elk niveau wordt

uitgetekend. Via de projecten kan Leader+ er een invulling van zijn. Een duidelijke afstemming met andere Europese programma's is niettemin noodzakelijk om dubbelfinanciering en overlapping van projecten te vermijden.

Dubbelfinanciering en overlapping worden binnen Leader+ op twee manieren verhinderd: ten eerste door aangepaste procedures of controlemechanismen in te bouwen bij de selectie en ten tweede door de unieke aard van het programma zelf. Beide aspecten worden in hieronder toegelicht.

Dubbelfinanciering van projecten onder Leader+ met andere lopende programma's zoals PDPO, Doelstelling 2 en Interreg worden zoveel mogelijk vermeden doordat de betrokken deputatie van elke provincie betrokken wordt bij de goedkeuring en in enkele gevallen zelfs al bij het opstellen van het ontwikkelingsplan. De provincies zijn meestal ook betrokken bij de andere Europese programma's waardoor ze een goed overzicht hebben op de ingediende projecten binnen de verschillende programma's. Hierdoor kunnen overlappingen en dubbelfinancieringen vermeden worden. Daarboven dienen de ontwikkelingsplannen ook duidelijk aan te geven welke programma's nog lopen in de voorgestelde regio, wat het reeds gevoerde beleid is inzake plattelandsontwikkeling en wat volgens hen de coherentie is tussen Leader+ en de andere Europese programma's.

Een tweede argument om te kunnen stellen dat de ondersteunde initiatieven onder Leader+ verschillen van andere initiatieven is dat Leader+ een aantal specifieke kenmerken bevat die niet of in veel mindere mate aanwezig zijn in de andere programma's. Hierdoor wordt inhoudelijke overlapping door de unieke aard van Leader+ al geminimaliseerd. We denken hierbij aan de Leader+ methode waarbij initiatieven onder andere experimenteel, innoverend, duurzaam, bottom-up en geïntegreerd moeten zijn. Deze kenmerken vindt men niet of in mindere mate terug in de andere subsidiëringprogramma's. Voor het beantwoorden van de evaluatievraag kunnen we dus ook verwijzen naar de evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode tijdens de selectiefase en de andere uitvoeringsfasen van het programma (zie vragen 1.1, 1.2 en 1.3, supra). Wanneer de Leader+ methode consistent wordt toegepast in alle fasen van de uitvoering wordt overlapping met andere programma's beperkt.

Tijdens de gevoerde interviews met de PG's werd onder meer gevraagd naar de verschillen die zij percipiëren tussen het Leader+ programma en andere plattelandsontwikkelingsprogramma's. De meeste vergelijkingen werden gemaakt tussen Leader+ en PDPO. Hieronder volgen de meest wekkerende verschillen:

- Het experimentele karakter: er is ruimte om een visie, strategie op een aftastende en experimentele wijze tot stand te laten komen. Bij andere programma's moeten projecten al zeer concreet zijn en mogen ze juist niet experimenteel zijn. Doordat Leader+ experimenteren toelaat kunnen hieruit resultaten voortkomen die later kunnen terugvloeien naar het (provinciaal) plattelandsbeleid.
- Het belang van samenwerking en de geïntegreerde aanpak waarbij samenwerking wordt gecreëerd tussen al de actoren uit de verschillende domeinen en de plaatselijke bevolking is uniek aan Leader+.

- Bij Leader+ gaat het om een hele visie of programma dat wordt goedgekeurd, met name het ontwikkelingsplan. Bij PDPO, in het bijzonder maatregel 9.3.9 “Plattelandsontwikkeling” en 9.3.10 “bio-, hoeve en streekproducten” gaat het om kortlopende afzonderlijke projecten van 1 jaar. Hierdoor beschouwt men de impact van Leader+ als veel ingrijpender.
- Leader+ is regionaal gericht waardoor men een visie kan uitwerken op regionaal gebied. PDPO daarentegen is niet gericht op een specifieke regio maar op gans Vlaanderen.

In het algemeen zijn de PG's van mening dat Leader+ door haar unieke aanpak meer impact, stimulans kan creëren voor het platteland: er ontstaan geïntegreerde werkgroepen, al de plaatselijke actoren worden maximaal betrokken en het programma houdt maximaal rekening met de unieke situatie van elke regio.

5.4 De processen

Voor het nagaan van de processen moet zowel naar de processen gekeken worden die vanuit de beheersdienst ALT worden geregistreerd als naar de processen die op het niveau van de PG's worden geregistreerd. Voor beiden kunnen dezelfde hoofdprocessen geïdentificeerd worden, met name:

- Oproep
- Selectie
- Opvolging en controle
- Ondersteuning

5.4.1 De beheersdienst ALT

5.4.1.1 *Oproep naar de regio's toe*

De beheersdienst diende een oproep te lanceren naar de regio's toe voor de indiening van de ontwikkelingsplannen. Deze oproep werd éénmalig georganiseerd in de loop van maart en april 2002. De gebruikte kanalen waren de volgende:

- Publicatie in het Belgische Staatsblad d.d 10 april 2002
- De organisatie van een studiedag op 29 maart 2002
- Bericht op de website van de Vlaamse Gemeenschap

Er werd een standaard indieningformulier opgesteld met een bijhorende handleiding opdat de verschillende ontwikkelingsplannen uniform zouden worden opgemaakt en vergelijkbaar zouden zijn. Ontwikkelingsplannen konden enkel

door een Plaatselijke groep worden ingediend voor een door henzelf afgebakende regio en dit uiterlijk tot 31 juli 2002.

5.4.1.2 Selectie van ontwikkelingsplannen

In het Vlaams Leader+ programma werd voorzien dat drie tot vijf ontwikkelingsplannen zouden worden geselecteerd uiterlijk 4 maanden na de indiening. In totaal werden 8 ontwikkelingsplannen ingezonden.

De ingediende ontwikkelingsplannen werden in eerste instantie ter beoordeling voorgelegd aan de Bestendige Deputaties van de betrokken provincies. Hierbij werd hen gevraagd een beoordeling te geven over de beschrijving van de betrokken regio, de voorgestelde maatregelen, het al of niet kaderen binnen het eigen gebiedsgericht beleid van de provincie, relatie met andere Europese programma's van toepassing in de betrokken regio. Indien meerdere ontwikkelingsplannen voor een provincie werden ingediend, werd ook gevraagd een vergelijkende beoordeling te geven tussen de betrokken plannen.

We bemerken hierbij dat in sommige gevallen de provincies naast de selectie ook sterk betrokken waren bij het opstellen van het ontwikkelingsplan. We zien dit echter niet als mogelijke belangenvermenging. Het gaat hier immers om de goedkeuring van een strategisch kader terwijl de uiteindelijke uitvoering van het plan bij de PG's en de promotoren ligt. De selectie van de projecten verloopt niet via de provincies maar via de plaatselijke groepen.

Tot slot dienen de door de provincies voorgedragen plannen nog goedgekeurd te worden door Vlaanderen. Voor de huidige programmaperiode werden de vijf door de provincie geselecteerde ontwikkelingsplannen voorgelegd en geselecteerd door de Vlaamse regering op 13 december 2002.

Tabel 20: *Overzicht ingediende en geselecteerde ontwikkelingsplannen*

Geselecteerde ontwikkelingsplannen	Niet geselecteerde ontwikkelingsplannen
Pajottenland	Bekken Comité Roobeek-Gistelbeek
Meetjesland	Port-Regio (plattelandsgebied rond Tienen)
Midden-Maasland	De Westhoek
Brugs ommeland	
Antwerpse Kempen	

Voor de selectie van de ontwikkelingsplannen werd een set van selectiecriteria uitgewerkt. Deze criteria worden uitgebreid besproken in het Vlaamse Leader+ programmadocument. Wij vatten ze in het kort samen.

Naast de algemene voorwaarden waaraan steeds dient voldaan te zijn (ontvankelijkheidscriteria zoals het volledig invullen van het aanvraagdossier) werden selectiecriteria opgesteld voor de plaatselijke groepen, het betrokken gebied en voor de ontwikkelde strategie. Aan elk van de criteria diende een score gegeven te worden gaande van waarde 1 "onvoldoende" tot waarde 5 "excellent". Naast de scoring werden ook wegingcoëfficiënten toegepast die het belang van het desbetreffende criterium aangeeft.

De criteria waarop de plaatselijke groepen werden beoordeeld werden opgesteld rond een aantal thema's:

- De samenstelling van de groep: vb. evenwichtige vertegenwoordiging
- De interne structuur/bekwaamheid: vb. garantie van continuïteit, doeltreffende besluitvorming
- Financiële maatregelen: vb. rechtsstructuur, bijkomende financieringsmogelijkheden,...
- Administratieve maatregelen: vb. aanpak voor verspreiding van informatie, publiciteit, gehanteerde procedures inzake selectie en opvolging, etc.

Ook de geselecteerde gebieden werden getoetst aan de hand van een aantal criteria:

- De betrokken regio moet vanuit geografisch, economisch en sociaal oogpunt een homogeen geheel vormen
- De regio moet beschikken over een voldoende kritische massa in termen van menselijke, financiële en natuurlijke hulpbronnen
- De regio moet een plaatselijk en ruraal karakter hebben

Tot slot werden ook criteria opgesteld voor de door de PG's geformuleerde ontwikkelingsstrategieën. Naast de criteria rond het gekozen thema (past de strategie in het kader en de doelstellingen van leader+) werden ook criteria gedefinieerd die rechtstreeks verwijzen naar de specifieke Leader+ methode (experimenteel karakter, geïntegreerde aanpak, bottom-up etc...). Hier gaan we dan ook niet dieper meer op in.

5.4.1.3 Opvolging en controle

De Europese Commissie heeft voor het toezicht op de uitvoering van de Leader+ programma's gemeenschappelijke indicatoren opgesteld. Het gaat hier voornamelijk om materiële en financiële indicatoren die werden opgenomen in een aantal monitoringtabellen⁵. Deze lijst van indicatoren zijn basisindicatoren. Elke lidstaat kan hieraan desgewenst extra indicatoren toevoegen.

De Beheersdienst ALT zal deze tabellen hanteren voor het toezicht op de uitvoering van het leader+ programma in Vlaanderen. Deze tabellen dienen samen met de jaarverslagen overgemaakt te worden aan de commissie voor eind juni van ieder jaar.

⁵ zie werkdocument van de Commissie VI/43625/02-rev 1: 18/12/2002

5.4.1.4 *Ondersteuning aan de PG's*

Vanuit de beheersdienst wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en opgevolgd. Hiertoe dienen de PG's periodiek zowel financieel als inhoudelijk te rapporteren inzake de uitvoering van hun ontwikkelingsplan. ALT biedt de nodige ondersteuning aan de PG's om deze rapporteringen te verduidelijken. De geboden ondersteuning is met andere woorden meer administratief dan inhoudelijk van aard. Vragen die vanuit de PG's aan de beheersdienst worden gesteld zijn meestal technisch en vormelijk.

De verschillende PG's gaven in de interviews te kennen met hun administratietechnische vragen steeds terecht te kunnen bij de beheersdienst. Ook de inrichting van PG-overkoepelende vergaderingen door de beheersdienst wordt als zeer positief gewaardeerd. Wel verwachten de meeste PG's naar de toekomst toe ondersteuning vanuit de beheersdienst in verband met het zoeken naar een oplossing voor de n+2-problematiek (zie financiële synopsis).

5.4.2 *Plaatselijke groepen*

5.4.2.1 *Oproep*

Elke plaatselijke groep organiseert jaarlijks één of meerdere projectoproepen. Zij kiezen hierbij zelf de frequentie en de manier waarop zij de oproep organiseren. Tijdens de tussentijdse evaluatie van 2003 waren de PG's volop bezig met het lanceren of verwerken van de eerste projectoproep. De uitzondering hierop vormde het Brugse Ommeland die pas een eerste oproep hebben georganiseerd begin 2004 daar zij werken met twee grote provinciale omkaderingsprojecten. Sommige PG's hebben gekozen voor een twejaarlijkse indieningronde (Midden-Maasland), anderen voor een jaarlijkse (Pajottenland, Kempen). Meetjesland heeft in 2004 zelfs 3 rondes georganiseerd.

Uit de gevoerde interviews bleek dat de projectoproepen via de volgende communicatiekanalen verliepen:

- Organisatie van een informatiesessie, startdag
- Bericht op de website
- Oproep in de gemeentelijke infobladen
- Mailing naar het netwerk van de PG
- Opmaak en verspreiding van een folder (o.a. bij de bakker, in de bibliotheken en gemeentehuizen)
- Publicatie in de pers (vb. streekkrant)

5.4.2.2 Indiening van projecten

De indieningprocedure van projecten hangt sterk af van PG tot PG.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende indieningprocedures die konden waargenomen worden en de belangrijkste voordelen per methode.

Tabel 21: Overzicht van de geïdentificeerde indieningprocedures

PG	Indieningproces	Voordelen systeem
2-fase indiening (vb. Pajottenland)	In een eerste fase worden ideeën verzameld in een soort ideeënbus. Vervolgens wordt door de PG een eerste selectie gemaakt van de ideeën en werd met de meerderheid van de indieners verder afgetoetst. Ideeën werden geclusterd en themagroepen opgesteld. Hieruit worden dan concrete projectvoorstellen opgemaakt.	<ul style="list-style-type: none"> - Zeer sterke bottom-up - Intensieve begeleiding vanuit de PG bij projectopmaak en vormen van partnerschappen - Overlapping wordt vermeden door bundeling van gelijkaardige ideeën
Rechtstreekse projectindiening (vb. Antwerpse Kempen, Meetjesland, Midden-Maasland,)	Naast een éenzijdige aftoetsmogelijkheid van een idee door de indiener bij de coördinator van de PG, worden meestal onmiddellijk de projectvoorstellen ingediend volgens een door de PG opgelegde projectfiche/aanvraagdossier. Er wordt geen voorafgaandelijk ideeënronde ingericht. In Midden-Maasland worden alle projectindieners na een eerste dossierbespreking door de PG gehoord. Daarna worden promotoren wier aanvraag een gunstig advies heeft gekregen van de PG door het besluitvormingsorgaan uitgenodigd voor een gesprek voor financiële planning. Daarna pas wordt beslist over het al dan niet toekennen van Leader+ steun.	<ul style="list-style-type: none"> - Snellere indieningfase - Goed wanneer PG al ervaring heeft met leader+ - Minder arbeidsintensief voor de PG - Gedegen projectvoorbereiding en -planning (ook financieel) zal een vlotte uitvoering ten goede komen
Kaderprojecten (vb. Brugs ommeland)	Kaderprojecten worden door een lid van de PG zelf opgesteld (nl. de provincie West-Vlaanderen), zij worden niet ingediend via een oproep. Enkel het Brugs Ommeland werkt volgens deze methode. Twee kaderprojecten werden toegekend aan de Provincie. Naast deze kaderprojecten heeft het Brugs Ommeland ook een oproep georganiseerd in 2004 voor kleinschaligere projecten via bottom-up.	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid project is gegarandeerd (verderzetting binnen provinciaal beleid) - Schaaffecten - Integrale aanpak

Bron: IDEA Consult op basis van interviews met de PG's

5.4.2.3 Selectie van de projecten

In tegenstelling tot de indieningprocedure die per PG licht verschillend is, zijn er weinig verschillen waar te nemen wat betreft de selectieprocedure die door de verschillende PG's wordt gehanteerd voor het selecteren van de uiteindelijke ingediende projectvoorstellen.

De selectie van de projecten gebeurt ofwel door de ganse PG of door een beslissingsorgaan binnen de PG die werd samengesteld uit een beperkt aantal leden. Elke PG heeft een aantal selectiecriteria gedefinieerd. De selectieprocedure en de selectiecriteria moesten al in het ontwikkelingsplan nauwkeurig worden omschreven. Naast een aantal ontvankelijkheidscriteria werden zoals al eerder is gezegd, de Leader+ principes bij elke PG sterk geïntegreerd in hun selectiecriteria.

Meestal kijkt de coördinator in eerste instantie na of het dossier voldoet aan de ontvankelijkheidscriteria. Vervolgens worden de ingediende projectdossiers verdeeld over alle leden van de beslissingscommissie (de hele of gedeeltelijke PG) die een individuele beoordeling maken aan de hand van een beoordelingsfiche waarna zij gezamenlijk worden besproken en een besluit rond het dossier wordt geformuleerd. Sommige PG's voorzien ook de mogelijkheid om de promotoren te horen (Antwerpse Kempen, Midden-Maasland). Promotoren krijgen tijdens de selectiefase dan de kans hun project voor het beslissingsorgaan toe te lichten waarna een vraagronde kan volgen.

Een belangrijk aspect dat bij de selectieprocedure moet aangekaart worden is de eventuele belangenvermenging die kan optreden bij bepaalde leden van de Plaatselijke groepen. Bij alle PG's komt het voor dat ook leden van de PG zelf projecten kunnen indienen. In dit kader werd tijdens onze interviews gevraagd naar de procedure die voorzien was om eventuele belangenvermenging bij de selectie te voorkomen. Al de PG's gaven aan dat wanneer deze situatie zich voordoet, het desbetreffende lid van de PG volledig wordt uitgesloten van elke beslissingsactiviteit rond zijn/haar projectvoorstel zodat belangenvermenging bij de selectie van projecten wordt uitgesloten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende georganiseerde oproepen. We geven ook telkens aan hoeveel projecten werden ingediend en uiteindelijk werden goedgekeurd. Hieruit kunnen we het goedkeuringspercentage berekenen.

Tabel 22: *Overzicht ingediende en goedgekeurde projecten*

Indieningsronde	aantal project voorstellen	aantal goedgekeurde projecten	goedkeuringspercentage
Brugs Ommeland	8	7	88%
2003	2	2	100%
maart 2004	3	2	67%
september 2004	3	3	100%
Meetjesland	48	23	48%
november 2003	9	6	67%
januari 2004	31	14	45%
juni 2004	5	2	40%
september 2004	3	1	33%
Pajottenland	82	15	18%
september 2003	81	14	17%
september 2004	1	1	100%
Kempen	21	18	86%
2003	14	11	79%
juni 2004	7	7	100%
Midden Maasland	25	15	60%
september 2003	9	7	78%
april 2004	12	7	58%
oktober 2004	4	1	25%
TOTAAL	184	78	42%

Bron: jaarverslagen 2003 en 2004

5.4.2.4 *Opvolging en Controle*

De verschillende PG's dienen op regelmatige basis te rapporteren aan de beheersdienst inzake de uitvoering van hun ontwikkelingsplan, dit zowel financieel als inhoudelijk. Hiertoe dienen zij uiteraard de nodige gegevens en informatie te verzamelen vanuit de goedgekeurde projecten. Tijdens de verschillende gesprekken met de PG's werd tijdens de mid-term in 2003 aangegeven dat de meeste onder hen nog geen echt opvolgingssysteem hadden uitgewerkt voor het opvolgen van de projecten. Naar aanleiding van deze bevindingen werd het idee opgevat een workshop te organiseren rond financiële en inhoudelijke monitoring waarop de beheersdienst, de Plaatselijke groepen en de externe evaluatoren aanwezig waren. Zoals al werd beschreven in 2.1.5 werd tijdens een eerste workshop in 2003 een voorstel rond een mogelijk monitoringinstrument door het evaluatieteam voorgesteld waarna dit aan een grondige discussie werd onderworpen. Op deze manier wordt een zo gestandaardiseerd mogelijk instrument uitgewerkt dat bruikbaar is voor al de PG's. Hierdoor zijn de resultaten ook aggregeerbaar bij de afloop van het programma. Het voorstel werd aangepast in 2004 op basis van een tweede workshop. De bespreking van dit monitoringinstrument komt later nog uitgebreid aan bod in hoofdstuk 6.

Naast de monitoringtabellen ondernemen de PG's verschillende andere controle initiatieven:

- Plaatsbezoeken
- Verslaggeving door promotor dmv o.a. het geven van een toelichting bij de plaatselijke groep indien er bepaalde problemen worden vastgesteld (vb. minimale voortgang project), periodieke projectverslagen en voortgangsrapporten
- Controle bij de afrekeningen: controleren van de aanvragen tot uitbetalingen, ...
- Organisatie van promotorendagen en andere evenementen (studiedagen, ...): tijdens de promotorendagen kunnen promotoren onderling leereffecten en ervaringen uitwisselen
- Continue opvolging via dagdagelijks bilateraal contact
- Zetelen in overlegvergaderingen, klankbordgroepen bij de promotor indien de promotor dit wenst
- Deelname van PG-leden aan evenementen georganiseerd door de promotor

5.4.2.5 *Ondersteuning van de projectpromotoren*

De PG's dienen voldoende ondersteuning te bieden aan de projectpromotoren opdat de resultaten van de projecten gemaximaliseerd worden. Deze ondersteuning dient zowel technisch administratief als inhoudelijk te zijn. Uit de

gevoerde gesprekken blijkt dat de ondersteuning vanuit de PG's naar de kandidaat projectpromotoren op beide vlakken vaak zeer intensief is geweest tijdens de voorbereidingsfase van de projectindieningen. Enkele voorbeelden:

- Inhoudelijke ondersteuning: o.a. bij het vormen van partnerschappen, bundelen van projectideeën in themagroepen, inhoudelijk advies voor verdere projectverfijning etc.
- Administratietechnische ondersteuning: o.a. bij de opmaak van het projectvoorstel in het hiervoor voorziene voorbeelddocument, schrijven van een draaiboek bij het voorbeelddocument, ...

Ook tijdens de uitvoeringsfase blijkt de ondersteuning vanuit de PG's een feit:

- Begeleiding bij de opmaak van de monitoringtabellen, vb selectie van de juiste set van indicatoren
- Inhoudelijke begeleiding tijdens plaatsbezoeken en dagdagelijkse contacten met de promotoren

5.4.3 Beantwoorden van de relevante evaluatievragen

De evaluatievragen met betrekking tot de beheersprocessen die hierboven werden beschreven kunnen nu beantwoord worden.

5.1 Welke regelingen zijn getroffen om deelneming door nieuwe PG's en gebieden te bewerkstelligen? Hoe hebben de PG's die reeds aan LEADER I en of LEADER II hebben deelgenomen, geprofiteerd van hun ervaring, vooral om de toegevoegde waarde van de specifieke kenmerken te maximaliseren?

De 5 Vlaamse provincies hebben naast de verschillende communautaire programma's een eigen gebiedsgericht beleid. Hierdoor hebben zij een goed overzicht over de verschillende regio's in hun gebied en hun specifieke kenmerken en problematiek. Door de betrokkenheid van de provincies in het Leader+ programma kunnen zij ook nieuwe regio's naar voor schuiven. Zij zijn betrokken bij de selectie en hebben in bepaalde gevallen zelf de ontwikkelingsplannen uitgewerkt.

Ook de gebruikte oproepkanalen door de beheersdienst zijn gericht op een zeer ruim publiek. De informatiedag die bijvoorbeeld door de beheersdienst werd georganiseerd was gericht naar alle geïnteresseerden. Hierdoor konden ook nieuwe regio's kennis maken met Leader en de nodige informatie ontvangen.

De geselecteerde regio's kunnen in drie categorieën ingedeeld worden zoals weergegeven wordt in Tabel 23.

Tabel 23: *Ervaring van de geselecteerde plattellandsgebieden met Leader*

Erkende Plattellandsgebieden zonder Leader ervaring	Erkende plattellandsgebieden met Leader ervaring	Nieuwe erkende plattellandsgebieden
Pajottenland	Meetjesland	Brugs Ommeland
Midden-Maasland		
Antwerpse Kempen		

Het experimentele karakter van Leader+ laat bovendien juist toe dat nieuwe plattellandsregio's zoals het Brugs Ommeland een kans krijgen om steun te ontvangen voor de ontwikkeling van hun regio. Het is de eerste maal dat het Brugs Ommeland erkend wordt als plattellandsgebied.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat slechts één van de geselecteerde regio's al ervaring heeft met Leader, in het bijzonder het Meetjesland. Het meetjesland heeft aan Leader II deelgenomen. Zij hebben hier naar eigen zeggen enkele belangrijke lessen uit kunnen trekken. Tijdens de startdag van Leader+ in het Meetjesland hebben zij deze ervaringen uiteengezet.

- Uit de ervaringen met de vorige Leader programma's was gebleken dat er vanuit de promotoren meer nood was aan procesbegeleiding. De PG kan door advies en ondersteuning een meerwaarde geven aan het project. Hierdoor werden promotoren sterker begeleid bij het formuleren van hun project. Vooraleer het projectvoorstel in te dienen werden ideeën afgetoetst met de coördinator van de PG. Dit leidde uiteraard tot meer realistische en aanvaardbare projectvoorstellen.
- Projecten worden strenger geselecteerd. Innovatie, samenwerking en de bottom-up benadering worden veel sterker beklemtoond dan vroeger door de PG omdat deze projecten de meeste dynamiek kunnen creëren. Dit vinden we ook terug in Tabel 22 waar we terugvinden dat slechts 44% van de ingediende projectvoorstellen effectief wordt goedgekeurd. Dit in combinatie met een duidelijke selectieprocedure doet ons besluiten dat de selectie van de projecten nauwkeurig gebeurt.

5.2 In hoeverre hebben de huidige beheers- en financieringsregelingen zoals deze door de autoriteiten, het ambtelijke apparaat en de plaatselijke partners zijn opgesteld, de impact van het programma helpen maximaliseren? In hoeverre vormden zij een belemmering voor die impact?

Deze vraag is momenteel moeilijk te beantwoorden daar de impact van het programma nog niet of moeilijk in te schatten is. Er zijn immers nog maar 29 projecten van de 77 afgerond.

Wel kan uit de evaluatie van de verschillende beheersprocessen hierboven (oproep, indiening, selectie, opvolging en ondersteuning) besloten worden dat zij een maximale impact van het programma niet zullen verhinderen maar zelfs bevorderen. Het feit dat de financiële middelen toegekend worden aan en besteed

worden door het regionale niveau zelf, met name de plaatselijke groepen, beschouwen we als impactversterkend. Zij vertegenwoordigen immers de plaatselijke actoren en kennen hun regio en haar problematiek waardoor middelen rechtstreeks kunnen ingezet worden voor projecten waarvan men verwacht dat ze de grootste impact zullen hebben op de plattelandsregio.

5.3. In hoeverre hebben de huidige regelingen voor het beheer en de financiering op de verschillende niveaus de toepassing van de Leader+ methode en van elk van de specifieke kenmerken ervan vergemakkelijkt?

Deze evaluatievraag wordt verder opgedeeld in drie deelvragen:

5.3.1. De werkverdeling over de programma-autoriteiten en de PG's garandeert dat gedurende de tenuitvoerlegging recht wordt gedaan aan de gebiedsgebonden aanpak van onderop. Er is een verticaal partnerschap tot stand gebracht

We zijn er van overtuigd dat het tendering proces voor de toekenning van de middelen aan de beste actieplannen in combinatie met een delokalisatie van het beheer naar de geselecteerde regio's de beste garanties zijn voor het bekomen van een aanpak van onderop. Immers zijn de PG's samengesteld uit tal van lokale en regionale instanties die de problematiek van hun regio beter kennen dan op een meer centraal niveau zoals Vlaanderen. Dit geldt uiteraard alleen voor onderdeel 1. Voor het bevorderen van kennisuitwisseling en netwerkvorming is er evenwel nood aan een meer centrale aanpak zodat initiatieven niet eenzijdig van een aantal personen afhangen. Onderdeel 2 en 3 worden dan ook door Vlaanderen zelf georganiseerd en beheerd.

5.3.2. De bij de tenuitvoerlegging van het programma te gebruiken mechanismen om de plaatselijke bevolking te informeren, te laten participeren en te helpen zijn opgezet en zijn operationeel op plaatselijk niveau

Voor het antwoord op deze vraag verwijzen we naar de processen die binnen elke PG werden opgezet. Deze werden hierboven uitgebreid besproken. Hieruit blijkt dat reeds vanaf het lanceren van een projectoproep tot de uitvoering van de geselecteerde projecten zelf zeer interactief wordt omgegaan met de plaatselijke bevolking en dat zij op elk moment mee worden betrokken. Ook blijkt uit de geselecteerde projecten dat heel wat projecten juist gericht zijn op het sensibiliseren en informeren van de bevolking. Dit blijkt ook uit de indicatoren die werden gedefinieerd rond de promotie initiatieven, informatie en sensibiliseringsacties (zie ook hoofdstuk 0 Monitoring). De cijfers vertegenwoordigen voor elk van de output en resultaat indicatoren de realisatiegraad per PG. Dit is de verhouding van de effectieve realisaties tot de doelstellingen.

Tabel 24: *Realisaties rond sensibiliseren, informeren van de plaatselijke bevolking*

Actie/Activiteit	Type indicator	Indicator	Antwerpse Kempen	Brugs Ommeland	Meetjesland	Midden Maasland	Pajottenland
3. Promotie-initiatieven, informatie- en sensibiliserings-acties	output	Aantal ontwikkelde informatie- en sensibilisatieproducten	59,09%	443,8%	74,7%	129,41%	92,9%
		Aantal informatieactiviteiten (informatie avonden, ...)	64,29%	850%	26,3%	57,69%	283,3%
	resultaat	Aantal geïnformeerde of gesensibiliseerde personen	115,21%	323,1%	177%	6072%	92,7%
		Aantal bereikte bedrijven/organisaties	0%	248%	9,8%	131,25%	383,3%

Bron: IDEA Consult obv monitoring gegevens PG's

Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat de verschillende PG's reeds hun doelstellingen rond sensibiliseren en informeren van de plaatselijke bevolking reeds voor een groot stuk hebben bereikt. We moeten ons echter wel soms de vraag stellen of de doelstellingen wel altijd realistisch werden gedefinieerd. Bijvoorbeeld in Midden Maasland werd reeds 6077% van de beoogde personen geïnformeerd en/of gesensibiliseerd via de georganiseerde acties. Naar de toekomst toe moet getracht worden een juistere inschatting te maken van de doelstellingen. Niet alleen personen maar ook bedrijven worden met de acties bereikt.

5.3.3. *Mechanismen om de internationale en interterritoriale samenwerking en netwerkvorming te vergemakkelijken zijn opgezet en zijn operationeel*

Voor het antwoord op deze vraag verwijzen we naar de evaluatievragen bij Onderdeel 2 en 3.

5.4. Welke evaluatieactiviteiten zijn eventueel op PG-niveau uitgevoerd? (Permanente of periodieke zelfevaluatie, specifieke studies, verzamelen van gegevens voor evaluatiedoeleinden, enz.) Bij welke PG's en voor welke soorten activiteiten is dit het geval?

Bij de bespreking van de processen werden reeds een aantal controle en evaluatie activiteiten opgesomd. Uit het jaarverslag 2004 hebben we een tabel opgemaakt waarin per PG de belangrijkste controle en evaluatie activiteiten worden in samengevat.

Tabel 25: Controle en evaluatie instrumenten bij de PG's

PG	Controle en evaluatie acties en instrumenten
Brugs Ommeland	<ul style="list-style-type: none"> - Dagdagelijkse controle en opvolging via regelmatig contact via telefoon, mail en dergelijke - 6-maandelijks voortgangsrapport voor Technische Werkgroep en Managementcomité - bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003 - opvolgen van de eigen PG-werking via speciale monitoringtabel (zie Hfdst 5 monitoring)
Antwerpse Kempen	<ul style="list-style-type: none"> - Plaatsbezoeken (bij aanvang, tijdens en aan einde van project) - Bijdrage aan diverse initiatieven (website, folders, studiedagen) - Zesmaandelijks Administratieve controle per PG bij de afrekeningen - bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003 - organiseren van promotorendagen waarop verschillende promotoren met elkaar in contact komen - Verslaggeving van promotoren aan PG over de voortgang van de projecten - bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003 - opvolgen van de eigen PG-werking via speciale monitoringtabel (zie Hfdst 5 monitoring)
Meetjesland	<ul style="list-style-type: none"> - Plaatsbezoeken bij promotoren - rapportering van promotoren aan PG - Participatie aan activiteiten die door de promotoren worden georganiseerd - Individueel overleg met promotoren - Realisatieverslag projecten, concrete acties bij zoektocht naar oplossingen en herevaluatie - Overlegvergaderingen organiseren - bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003 - opvolgen van de eigen PG-werking via speciale monitoringtabel (zie Hfdst 5 monitoring)
Pajottenland	<ul style="list-style-type: none"> - Plaatsbezoeken in functie van evaluatie verlenging projecten - Evaluatiebespreking eigen projecten - Deelname aan projecten georganiseerd door de promotoren - bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003 - opvolgen van de eigen PG-werking via speciale monitoringtabel (zie Hfdst 5 monitoring)
Midden-Maasland	<ul style="list-style-type: none"> - ad hoc controle uitvoering - financiële controle bij tussentijdse afrekening medio en eind 2004 door accountant

	<ul style="list-style-type: none">- bijhouden van de indictorentabellen zoals opgesteld tijdens de tussentijdse evaluatie in 2003- opvolgen van de eigen PG-werking via speciale monitoringtabel (zie Hfdst 5 monitoring)
--	--

Bron: IDEA Consult obv monitoring gegevens PG's

6 Monitoring

6.1 Inleiding

Bij de uitvoering van de tussentijdse evaluatie in 2003 was gebleken dat de verschillende PG's nog geen monitoringsysteem hadden ontwikkeld voor het opvolgen van de toen nog goed te keuren projecten. Daarom werd van de tussentijdse evaluatie gebruik gemaakt om een consistent en adequaat monitoringsysteem uit te werken samen met de PG's dat niet enkel hen ten goede kwam maar ook het oplossen van de nog ontbrekende evaluatievragen moest mogelijk maken. Voor het beantwoorden van de nog openstaande vragen hadden we vooral nood aan gegevens en informatie vanuit de projecten. Het leek ons daarom nuttig om op een proactieve en interactieve manier een opvolgingssysteem uit te werken dat een toegevoegde waarde biedt voor zowel de plaatselijke groepen, de projectpromotoren, de beheersdienst ALT als voor de externe evaluator. Elk van deze partijen heeft immers nood aan adequate informatie en gegevens rond de uitvoering van de projecten en het programma in zijn geheel. Omdat de projecten nog niet waren opgestart wisten de promotoren op voorhand welke gegevens zij moesten bijhouden en rapporteren. Hierdoor verkleint de kans dat gegevens verloren gaan of dat men ze retroactief moet gaan verzamelen wat vaak onmogelijk blijkt te zijn.

IDEA Consult heeft een voorstel uitgewerkt voor een financieel en een inhoudelijk monitoringinstrument. Deze voorstellen werden gezamenlijk met de PG's en de beheersdienst ALT besproken tijdens een eerste workshop (zie 2.1.5).

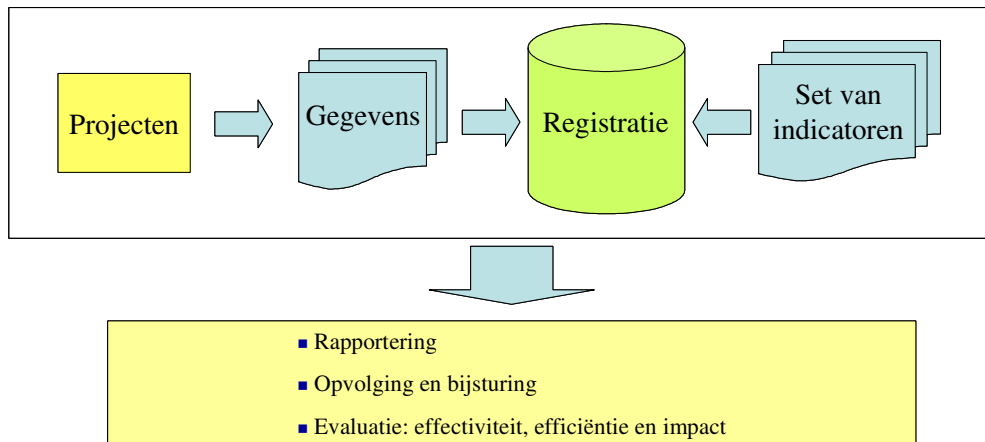
In 2004 vond een tweede workshop plaats met als doel het gebruik van de monitoringtabellen te evalueren en bij te sturen. De nodige aanpassingen werden doorgevoerd in de inhoudelijke projectmonitoringtabel en de financiële monitoringtabel. Op vraag van de PG's werd bovendien een bijkomende monitoringtabel ontwikkeld specifiek voor het opvolgen van de activiteiten en de werking van de PG.

In wat volgt beschrijven we enkele algemene uitgangspunten die we hebben gevolgd bij het ontwikkelen van het monitoringsysteem voor Leader+ in Vlaanderen. Vervolgens beschrijven we elk van de uitgewerkte monitoringtabellen.

6.2 Enkele uitgangspunten

Figuur 7 geeft het begrip monitoring en de doelstellingen ervan schematisch weer. De verschillende elementen zullen achtereenvolgens verklaard worden.

Figuur 7: Monitoring

Bron: IDEA Consult

De verschillende projecten brengen een veelheid aan gegevens en informatie. Het is noodzakelijk dat deze gegevens op een gestructureerde en digitale methode worden geregistreerd. Niet al de gegevens zijn echter even belangrijk. Daarom wordt een set van indicatoren (zowel financiële set als inhoudelijke set) gedefinieerd die de belangrijkste gegevens en informatie moeten weergeven. Een indicator is dan ook een (getal)waarde die een redelijk betrouwbare schatting geeft van gegevens van een groter geheel, of nog een kerngetal. De financiële indicatoren moeten voornamelijk worden beheerd door de PG en ALT, daar waar de inhoudelijke indicatoren hun oorsprong vinden in de projecten en dus door de verschillende promotoren dienen beheerd te worden. De uitgewerkte voorstellen zullen gebaseerd zijn op de EC indicatoren methodiek (input, output, resultaat en impact indicatoren). Er is getracht zoveel mogelijk gebruik te maken van kwantificeerbare indicatoren. Het is echter onvermijdelijk dat ook een aantal kwalitatieve indicatoren gehanteerd worden voor de inhoudelijke monitoring van projecten.

Er zijn drie belangrijke redenen waarom er nood is aan een adequaat monitoringsysteem. Monitoren van gegevens en informatie is noodzakelijk met het oog op:

- Rapportering: er zijn binnen Leader+ verschillende rapportagestromen te identificeren:
 - Van de promotor naar de PG
 - Van de promotoren, de PG naar de (regionale plattelands)bevolking: informering en uitstraling van projecten en programma
 - Van de Plaatselijke groep naar ALT: halfjaarlijkse activiteitenverslagen
 - Van ALT naar de EC: jaarlijkse rapportering, jaarverslag,...

- Opmvolging en bijsturing

Een onderscheid wordt gemaakt tussen financiële en inhoudelijke opvolging. Beiden hebben verschillende doelstellingen. Met behulp van een financiële opvolging kan men aan kostenbeheersing doen en kan men de gespendeerde budgetten opvolgen. De inhoudelijke opvolging laat toe na te gaan of projecten hun vooropgestelde objectieven zullen behalen of hebben behaald. Op deze manier kan de projectuitvoering bij een eventuele detectie van problemen bijgestuurd worden zodat objectieven alsnog kunnen gehaald worden of zodat meer realistische objectieven kunnen geformuleerd worden. Tevens kan een adequate opvolging informatie aanleveren voor de toekomstige strategiebepaling. Een goede opvolging creëert namelijk belangrijke leereffecten.

- Evaluatie: zoals bij de rapportering zijn er ook verschillende evaluatiestromen te identificeren:

- De externe evaluatie opgelegd door de EC
- Zelfevaluatie

Met de evaluatie gaan we onder meer na of de projecten en het programma effectief zijn (doeltreffendheid), efficiënt zijn (doelmatigheid) en wat hun impact is op het platteland (duurzaam effect). Zelfevaluatie brengt belangrijke leereffecten met zich mee waardoor de performantie in de toekomst sterk kan toenemen.

Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de financiële en de inhoudelijke opvolging van de projecten omdat het om zeer verschillende soorten gegevens en informatie gaat. Toch dienen beide instrumenten te voldoen aan een aantal algemene criteria:

- Maximale standaardisatie: hetzelfde systeem kan in de verschillende regio's gehanteerd worden. Op deze manier kunnen resultaten gemakkelijk geaggregeerd worden tot op programma niveau.
- Rekening houden met diversiteit van de regio's: het systeem moet voor elke regio zo nauw mogelijk aansluiten bij de concrete projecten en acties
- Digitaal
- Eenvoud en transparantie
- Kwantitatief
- Geïntegreerd: gegevens voor alle rapportagenoden kunnen uniform uit éénzelfde systeem gehaald worden. Het monitoringinstrument moet:
 - De nodige input leveren aan ALT voor het invullen van hun monitoringtabellen die periodiek aan de EC moeten aangeleverd worden

- De mogelijkheid bieden aan de PG en promotoren om projecten op te volgen en bij te sturen daar waar nodig (bijvoorbeeld als bepaalde objectieven niet worden bereikt)
- De nodige gegevens en informatie leveren om na afloop van de projecten de evaluatievragen te kunnen beantwoorden en de effectiviteit, de efficiëntie en de impact van het Leader+ programma te kunnen meten
- Dynamisch: een opvolgingssysteem kan periodiek evolueren en bijgestuurd worden in functie van de strategie en de geselecteerde projecten.

Het voorstel voor de financiële opvolging neemt de vorm aan van een tabel die eenvoudig kan opgemaakt worden in Excel terwijl we voor de inhoudelijke opvolging een projectfiche hebben uitgewerkt waarbij de indicatorenset centraal staat. Beide voorstellen zullen in wat volgt afzonderlijk besproken worden.

6.3 Voorstel financiële opvolging

Uit de gevoerde gesprekken en uit de eerste workshop was gebleken dat de financiële opvolging voor niet zoveel problemen zorgt. Voor de meeste PG's was het al duidelijk wat er financieel moest opgevolgd worden. Enkelen van hen hebben zelf hiervoor al een systeem uitgewerkt. De PG's zijn dan ook vrij om hun eigen instrument toe te passen. Het door IDEA uitgewerkte voorstel kan hierbij als inspiratie dienen voor aanvullingen en verbeteringen aan het eigen systeem. Tijdens de workshop werden een aantal specifieke aanbevelingen meegegeven die de toegevoegde waarde van een financieel monitoringinstrument sterk kunnen verhogen:

- Maak gebruik van één geïntegreerd financieel instrument. Hiermee wordt bedoeld dat financiële gegevens slechts in 1 document gecentraliseerd worden waaruit al de nodige informatie kan gehaald worden. Zo wordt vermeden dat men in verschillende bestanden verschillende bedragen kan terugvinden.
- Een aantal velden/rubrieken moeten verplicht opgenomen worden. Deze velden bevatten de rapporteringverplichtingen naar de beheersdienst toe. Daarnaast is de PG vrij om bijkomende velden te definiëren die het beheer en een evaluatie kunnen vereenvoudigen.
- Excel heeft als grote voordelen de eenvoud en het feit dat via draaitabellen gemakkelijk overzichten kunnen opgemaakt worden.

Onderstaande figuur vat zowel de verplichte als de bijkomende kolommen samen van een mogelijk financiële monitoringtabel die gemakkelijk kan aangemaakt worden in Excel. Elke rij vertegenwoordigt de gegevens van één goedgekeurd project.

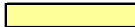
Verduidelijking bij enkele velden:

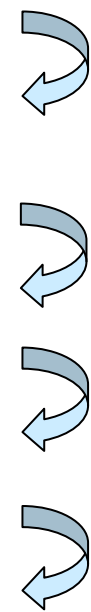
- Hoofdactiviteit van het project: enkele keuzemogelijkheden zijn: vorming/begeleiding, bezoekerscentrum/ 1-loket/ tentoonstellingsruimte, promotie/ informatie/ sensibilisatie, valorisatie streekproducten, infrastructuurwerken, oprichting netwerken etc...De set van indicatoren in de inhoudelijke monitoringtabel (zie verder), worden rond dezelfde activiteiten opgebouwd.
- Bereik van het project: enkele keuzemogelijkheden zijn: 1 of enkele individu(en), 1 gemeente, enkele gemeenten, regio, provincie. Hiermee willen een inschatting van het bereik, of nog de grootte van de doelgroep, weergeven.

Figuur 8: Voorstel financieel monitoringinstrument

Volgnr	Dossiernr	thema volgens Leader+ programma	Hoofdactie project	Projectnaam	Hoofd-promotor (naam)	Hoofd-promotor	BTW-nummer	Rekening-nummer	Verantwoordelijke persoon
						rechtsvorm	(indien relevant)		
Contactadres					Voorziene startdatum project	Voorziene einddatum project	Bereik van het project	Totale kostprijs project (in euro)	Totale subsidiabele kosten project
straat en huisnr	postcode	gemeente	tel. Nummer	e-mail					
Cofinanciering EOGFL		Cofinanciering Vlaams Gewest		Totale steun (=EOGFL + Vlaams Gewest)		kosten gedragen door anderen		Datum indiening dossier	Datum definitieve goedkeuring project (vergadering PG)
bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%		
Datum ontvangen voorschot op steunbedrag	Bedrag voorschot op steunbedrag	Datum eerste betaling (aanvraag)	Bedrag eerste betaling	Datum tweede betaling	Bedrag tweede betaling	...	Status project	Gerealiseerde totale kostprijs project	
								bedrag	%
Gerealiseerde subsidiabele kost		Gerealiseerde cofinanciering EOGFL		Gerealiseerde cofinanciering Vlaanderen		Gerealiseerde kosten door anderen		Opmerkingen	
bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%		

 verplichte velden

 bijkomende praktische velden

Bron: IDEA Consult

6.4 Inhoudelijke opvolging van de projecten

In tegenstelling tot de financiële monitoring had de meerderheid van de plaatselijke groepen nog geen instrument uitgewerkt voor de inhoudelijke opvolging van de projecten tijdens de mid-term evaluatie in 2003. Het Brugse Ommeland had wel al een verzameling ‘operationele’/procesmatige indicatoren gedefinieerd die de projectpromotoren moeten gebruiken bij de verslaggeving.

Hier hebben we het voorstel voor inhoudelijke opvolging uitgewerkt in de vorm van een projectfiche in Excel die per project moet aangemaakt worden en periodiek dient aangevuld te worden met de realisaties. Een standaard Excel toepassing biedt ons het voordeel dat de projectgegevens gemakkelijk kunnen gesommeerd worden tot op PG-niveau (sommatie van de projecten) en zelfs voor het gans Vlaams Leader+ programma (sommatie van de 5 PG’s).

De projectfiche die hieronder wordt weergegeven is de resultante van de 2 workshops (2003 en 2004) die werden georganiseerd met de PG’s, waarbij de oorspronkelijke versie van 2003 verder werd aangevuld met bemerkingen uit de tweede workshop.

De projectfiche bestaat uit een aantal onderdelen:

1. Identificatiegegevens van het project
2. Identificatie van de promotor
3. Identificatie van de partnerschappen
4. Identificatie van de doelgroepen
5. Identificatie van de indicatoren

Belangrijk te vermelden is dat de projectfiche zo werd opgemaakt dat deze maximaal aansluit bij de Leader+ realiteit die werd terug gevonden in de 5 ontwikkelingsplannen en het programmadocument. Zo werden bijvoorbeeld de typologieën die werden opgemaakt voor onder meer het statuut van de promotoren en de partners, het activiteitendomein van de promotoren en de partners en de beoogde doelgroepen gebaseerd op de concrete informatie die kon terug gevonden worden in de verschillende ontwikkelingsplannen van de PG’s en het programmacomplement. In wat volgt worden deze elementen nader toegelicht.

De uitgewerkte projectfiche werd opgenomen in bijlage van de evaluatie.

6.4.1 Identificatie van het project

Hieronder worden de basisgegevens van het project weergegeven:

- Naam project

- Identificatienummer project: er werd tijdens de eerste workshop een standaard afgesproken voor het nummeren van de projecten volgens de volgende structuur:

L+/initialen PG gebied/jaar van goedkeuring/volgnr. (e.g.
L+/PL/2003/001)

- Looptijd van het project: start- en einddatum

6.4.2 Identificatie van de promotor

Naast de naam van de promotor zijn belangrijke elementen die de promotor typeren:

- Het feit of de promotor al dan niet lid is van de plaatselijke groep. Deze informatie is belangrijk om na te gaan of er voldoende nieuwe actoren worden aangesproken. Er moet een voldoende evenwicht zijn tussen aantal leden en niet-leden die optreden als promotor van een project.
- Statuut van de promotor. Er werd een typologie opgesteld die wordt weergegeven in onderstaande tabel.

1. Gemeentelijke instellingen (incl. OCMW)
2. Provinciale instellingen
3. Vlaamse overheidsinstelling
4. VZW
5. jongerenvereniging
6. vrouwenvereniging
7. andere vereniging
8. onderwijs- en of onderzoekinstelling
9. particulier (individueel)
10. private instelling/onderneming
11. andere:

- De sector/ het domein van de promotor. Ook hier werd een typologie voor opgemaakt:

a. sociaal en welzijn
b. economie
c. milieu
d. toerisme
e. cultuur
f. sport, ontspanning
g. onderwijs, vorming, opleiding
h. land- en tuinbouw
i. onderzoek
j. andere

Door de statuten en de actiedomeinen in kaart te brengen, wordt het mogelijk na te gaan of alle plaatselijke plattelandsactoren voldoende vertegenwoordigd zijn in de geselecteerde projecten. Wanneer bijvoorbeeld bepaalde belangrijke sectoren of actoren ontbreken, kunnen gerichte acties ondernomen worden om deze groepen aan te spreken en te betrekken via aangepaste kanalen. Dit is nodig opdat de geïntegreerde benadering van platteland en de benadering van onderuit, die door

Leader+ naar voor worden geschoven als belangrijke basisprincipes verzekerd blijven.

6.4.3 Partnerschappen

In hetzelfde kader van samenwerking, netwerkvorming en een geïntegreerde benadering van het platteland is het tevens belangrijk de samenstelling van de partnerschappen te kennen:

- Naam van de partners
- Aantal partners binnen het project
- Statuut van de partners, volgens dezelfde typologie als promotor
- Sector/ domein van de partners, volgens dezelfde typologie als promotor
- Welke partners zijn lid van de PG

Op deze manier kan nagegaan worden hoe geïntegreerd projecten zijn (platteland wordt bekeken vanuit verschillende domeinen). Bovendien kan ook geanalyseerd worden welke types organisaties typisch optreden in de hoedanigheid van partner. Het kan bijvoorbeeld zijn dat bepaalde types niet voorkomen in de hoedanigheid van promotor maar wel in deze van partner.

6.4.4 Identificatie van de doelgroep

Om een doelgroepanalyse te kunnen maken werd een classificatie van mogelijke doelgroepen opgesteld. Uit de ontwikkelingsplannen en de Leader+ bepalingen rond de beoogde doelgroepen kunnen volgende doelgroepen gedefinieerd worden:

1. Land- en tuinbouwers
2. Vrouwen
3. Jongeren
4. Ouderen
5. Mindervaliden
6. Werkzoekenden
7. Slecht gehuisveste huishoudens
8. Toeristen en recreanten
9. Schoolgaande jeugd en studenten
10. Alle inwoners van het gebied
11. Andere specifieke doelgroepen:

6.4.5 Identificatie van de indicatoren

Zoals al vermeld werd een set van indicatoren opgemaakt. Deze indicatoren werden opgesplitst volgens de EC terminologie naar⁶:

- Output indicatoren
- Resultaat indicatoren
- Impact indicatoren

Een aparte set werd opgemaakt voor de kwantitatieve horizontale indicatoren (voornamelijk output en resultaat indicatoren) enerzijds en voor de kwalitatieve horizontale indicatoren (de impactindicatoren) anderzijds. Beiden worden in detail besproken.

6.4.5.1 *Kwantitatieve horizontale indicatorenset*

Voor de opmaak van de projectspecifieke indicatorenset zijn we in twee stappen tewerk gegaan:

- Stap 1: identificatie van vaak weerkerende acties.

Aan de hand van de beschrijving van de geplande strategieën en activiteiten in de ontwikkelingsplannen van de verschillende PG's werden een aantal acties gedefinieerd die meermaals terug kwamen.

- Stap 2: definiëren van output- en resultaat indicatoren per actie. Bij het definiëren van de indicatoren werd rekening gehouden met een aantal criteria:
 - Relevantie: de indicator moet meten wat we willen weten en moet actueel zijn
 - Meetbaarheid: bron, eenheid
 - Kwantificeerbaarheid

Op deze manier werd een tabel van indicatoren opgemaakt die gelinkt is aan de concrete acties die gepland waren binnen de verschillende PG's en toch zo gestandaardiseerd mogelijk is.

⁶ De input indicatoren werden opgenomen in de financiële monitoringtabel

Tabel 26: Voorstel projectspecifieke indicatorenset

Actie/Activiteit	Type indicator	Indicator
1. Inrichting vormingsessies/ begeleidingssessies	output	Aantal georganiseerde vormingsessies/ begeleidingssessies
		Aantal vormingsuren/ begeleidingsuren
	resultaat	Totaal aantal "unieke" gevormde en/of begeleide personen waarvan:
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
		leeftijd en/of geslacht niet gekend
		andere specifieke doelgroepen
	Impact	Aantal deelnemers dat actie ondernomen heeft ten gevolge van de vorming/begeleiding
2. Oprichten van een één-loket of een bezoekerscentrum, tentoonstellingsruimte	output	Aantal dagen toegankelijkheid van het digitale of fysisch loket/ centrum
		Aantal tentoonstellingen
	resultaat	Aantal bezoekers van het loket/ centrum/tentoonstelling
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
		leeftijd en/of geslacht niet gekend
		andere specifieke doelgroepen
	Aantal geregistreerde vragen	
3. Promotie-initiatieven, informatie- en sensibiliseringsacties	output	Aantal ontwikkelde informatie- en sensibilisatieproducten
		Aantal informatieactiviteiten (informatie avonden, ...)
	resultaat	Aantal geïnformeerde of gesensibiliseerde personen
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
		leeftijd en/of geslacht niet gekend
		andere specifieke doelgroepen
	impact	Aantal bereikte bedrijven/ organisaties
4. Organisatie van evenementen	output	aantal georganiseerde evenementen
		totale duur van de georganiseerde evenementen(in uren)
	resultaat	aantal bezoekers/deelnemers aan de evenementen
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
		leeftijd en/of geslacht niet gekend
		andere specifieke doelgroepen
	5. Valoriseren hoeve, streekproducten	output
aantal uitgevoerde kwaliteitscontroles		
resultaat		Aantal betrokken deelnemers bij actie

		bestaande verkopers streekproducten		
		potentiële verkopers streekproducten		
		Aantal nieuwe erkende streekproducten		
		Aantal gepromote streekproducten		
		impact	Stijging van de omzet in verkoop van streekproducten	
6. Infrastructuurwerken	output	aantal km aangelegde/ opgeknapt paden – wegen		
		Aantal opgeknapt, gerestaureerd cultureel patrimonium		
		Aantal landschapsverfraaiingswerken		
	resultaat	Aantal gebruikers		
		Aantal bezoekers		
		aantal vrouwen < 25 jaar		
		aantal vrouwen > 25 jaar		
		aantal mannen < 25 jaar		
		aantal mannen > 25 jaar		
		leeftijd en/of geslacht niet gekend		
		andere specifieke doelgroepen		
		7. Oprichten van netwerken (bedrijven, boerderijen, initiatieven)	output	Aantal opgerichte netwerken
				Aantal opgerichte kenniscentra
				Aantal unieke leden van het netwerk (individuen, organisaties, bedrijven)
resultaat	Aantal georganiseerde netwerkactiviteiten (seminaries, cursus, infosessies...)			
impact	Aantal unieke deelnemers aan de activiteiten			
	aantal vrouwen < 25 jaar			
	aantal vrouwen > 25 jaar			
	aantal mannen < 25 jaar			
	aantal mannen > 25 jaar			
	leeftijd en/of geslacht niet gekend			
	andere specifieke doelgroepen			
8. Aanmaak van begeleidings-, demonstratie-, educatief materiaal	output	Aantal aangemaakte producten of materialen		
	resultaat	aantal gebruikers materiaal		
9. Inkomensdiversificatie voor landbouwers	output	Aantal opgemaakte begeleidingsplannen		
	resultaat	Aantal bereikte/deelnemende landbouwers met/aan de actie		
	impact	aantal landbouwers dat door de actie zijn activiteiten diversifieert		
		zorgboerderij		
		hoevetoerisme		
		thuisverkoop van hoeveproducten		
		natuur- en landschapsonderhoud		
		dagrecreatie op de boerderij		
		educatie op de boerderij		
		Stijging aantal bezoekers (%)		
		Stijging omzet landbouwer (in %)		
Stijging inkomen landbouwer (%)				
10. Milieuzorg, landschap en natuur	output	aantal acties rond milieu		
		aantal acties rond landschap		
		aantal acties rond natuur		

	resultaat	aantal betrokken personen bij de actie
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
		leeftijd en/of geslacht niet gekend
		andere specifieke doelgroepen
		aantal betrokken organisaties/bedrijven

Bron: IDEA Consult

Werkwijze voor het invullen van de indicatorenset

Uiteraard zullen niet al de indicatoren vermeld in bovenstaande tabel relevant zijn voor elk project. Het invullen van deze tabel gebeurt in een aantal stappen:

- Stap 1: Bij de goedkeuring van een project zit de promotor samen met de Plaatselijke groep om een deelset van indicatoren samen te stellen die aangepast is aan de context van het project. Hiervoor wordt nagegaan welke acties uit bovenstaande tabel zullen worden uitgevoerd in het project. Een project kan hierbij samengesteld zijn uit één of meerdere acties. De relevante indicatorenset is dan de verzameling van indicatoren die bij de verschillende geïdentificeerde acties staan. Met andere woorden de voorgestelde indicatorenset is een menu waaruit blokken indicatoren kunnen worden geselecteerd naargelang de acties die zijn gepland binnen het project.

Een fictief voorbeeld: een project met als titel “uitbouwen van een netwerk van educatieve boerderijen”. Mogelijke acties die hier onder kunnen vallen zijn: actie 3 “promotie actie”, actie 1 “opleiding voor de deelnemende boerderijen”, actie 7 “oprichten van netwerken” en actie 9 “inkomensdiversificatie voor landbouwers”. De indicatorenset wordt samengesteld door de desbetreffende blokken van indicatoren te selecteren.

Het is belangrijk dat de PG’s hierbij de nodige ondersteuning bieden opdat een goede indicatorenset wordt samengesteld van bij de start van het project.

- Stap 2: De promotor dient bij de start van zijn project voor elke geselecteerde indicator (zie stap 1) een doelstelling te kwantificeren. Dit is noodzakelijk zodat op het einde van het project de effectiviteit kan gemeten worden van het project door de gerealiseerde waarden te vergelijken met de vooropgestelde objectieven.
- Stap 3: Periodiek moet de promotor de gerealiseerde waarden invullen voor de verschillende indicatoren. Wij stellen hiervoor een jaarlijkse rapportering voor. Deze rapportering is cumulatief. Dit wil zeggen dat de waarde van een indicator aan het einde van periode 2 de som is van de gerealiseerde waarde in periode 1 plus de gerealiseerde waarde in periode 2.

- Stap 4: Bij afloop van de projecten wordt een laatste maal de indicatorenset ingevuld zodat we voor elke relevante indicator de totaal gerealiseerde waarde hebben.

6.4.5.2 Projectspecifieke indicatoren

In de fiche werd een mogelijkheid voorzien om bijkomende projectspecifieke indicatoren te definiëren voor een project wanneer er belangrijke projectspecifieke gegevens niet kunnen worden ondergebracht bij één van de indicatoren die in de standaard set zijn opgenomen. We raden wel aan dit aantal tot een absoluut minimum te reduceren om de overzichtelijkheid en de aggregeerbaarheid van de indicatoren tabellen te garanderen.

6.4.5.3 Kwalitatieve horizontale impact indicatorenset

Naast de kwantitatieve indicatoren tabel werd tevens een reeks horizontale meer kwalitatieve impactindicatoren geformuleerd. Deze indicatoren verwijzen enerzijds naar de algemene horizontale doelstelling van Europese structuurprogramma's en anderzijds naar de specifieke doelstellingen van Leader+.

Tabel 27: Voorstel horizontale impact indicatorenset

Algemene doelstellingen Europese programma's		score van 0 (niet relevant), 1 (weinig) tot 4 (veel)	Motivering van de score
Bijdrage milieu			
Bijdrage verbetering situatie vrouwen			
Bijdrage verbetering situatie jongeren			
Bijdrage verbetering sociaal-economische levensvatbaarheid platteland			
Bijdrage verbetering leefkwaliteit platteland			
Specifieke doelstellingen Leader+		score van 0 (niet relevant), 1 (weinig) tot 4 (veel)	Motivering van de score
Experimenteel karakter komt tot uiting in	inhoud		
	methodologie/aanpak		
	partnerschap/samenwerkingsverband		
	bottom-up approach		
	nieuw voor het gebied		
Bijdrage aan bevordering en verspreiding van geïntegreerde benaderingen van plattelandontwikkeling			
Bijdrage aan een betere benutting van de opportuniteiten en sterkten van het platteland			
Complementariteit met bestaande initiatieven			

Bron: IDEA Consult

Werkwijze voor het invullen van de indicatorenset

De impactindicatoren worden niet tussentijds geregistreerd maar enkel aan het einde van het project. De impact van een project kan men immers vaak maar op

lange termijn vaststellen. Impactindicatoren zijn ook verschillend van output en resultaat indicatoren in die zin dat ze vaak moeilijk te kwantificeren zijn in absolute waarden. Toch is het belangrijk dat ook de impact op een objectieve en gestandaardiseerde manier kan geregistreerd worden zodat de impact ook op programmaniveau kan geanalyseerd worden door de individuele impact van de projecten te sommeren. Daarom stellen we hier een scoringsmethode voor. De bedoeling is dat voor elke impactindicator een score wordt gegeven van 1 (weinig impact) tot 4 (zeer grote impact). Ook de score 0 kan gegeven worden wanneer het project totaal niet inspeelt op de desbetreffende impactindicator. Belangrijk hierbij is dat elke score moet verantwoord worden aan de hand van een motivering en “bewijzen”. Vaak zal de motivering of het “bewijs” van een score te vinden zijn bij de behaalde output en resultaatindicatoren.

Een fictief voorbeeld: voor de impact op het milieu van een bepaald project rond het sensibiliseren van bedrijven voor waterzuivering wordt de score 4 gegeven omdat bijvoorbeeld bij 8 van de 10 betrokken bedrijven een eigen waterzuiveringsinstallatie werd geplaatst.

De scoring kan op twee manieren georganiseerd worden. Beide methodes hebben hun voor- en nadelen

Tabel 28: Scoringsmethoden voor de impactindicatoren

Scoringsmethode	Voordelen	Nadelen
De Plaatselijke groep doet de score	Consistentie en objectiviteit	verder verwijderd van de projecten
De promotoren doen de scoring	Zelfevaluatie	Subjectiviteit

Bron: IDEA Consult

We stellen voor de scoring van de impactindicatoren een combinatie voor van de twee systemen, met name een scoring in twee stappen:

- Stap 1: De promotoren geven hun eigen score weer aan de hand van een zelfevaluatie en leveren hiervoor al de nodige “bewijzen” aan.
- Stap 2: De PG heeft de bevoegdheid bepaalde scores aan te passen wanneer uit vergelijking van projecten blijkt dat een bepaalde score niet gerechtvaardigd wordt door de aangehaalde motivering.

Op deze manier worden de voordelen van beide systemen gecombineerd, met name een consistente en een geobjectiveerde zelfevaluatie.

Deze individuele scores zijn gemakkelijk extrapoleerbaar naar het programmaniveau door het berekenen van de gemiddelde score voor elke indicator. Op deze manier kan de globale impact gemeten worden van het Leader+ programma.

6.5 Inhoudelijke opvolging van de werking van de PG

Tijdens de voorbereiding van de tweede workshop met de PG's in 2004 werd het idee naar voor gebracht om ook een opvolgingssysteem op te maken aan de hand van aangepaste indicatoren voor het kwantificeren en opvolgen van de activiteiten van de PG's. Het Brugs Ommeland had voor zichzelf op basis van het inhoudelijke monitoringsysteem al zo een tabel aangemaakt waarop verder werd gewerkt voor het ontwikkelen van een standaard model. Dit model werd besproken en verder aangevuld in de workshop met al de PG's.

Net zoals de monitoringtabel voor de projecten neemt het monitoringsysteem de vorm aan van een fiche in Excel. Deze bestaat uit eveneens uit een aantal rubrieken.

De PG-fiche bestaat uit twee grote onderdelen:

0. Identificatiegegevens van de PG
 - Leden van de PG met indicatie van statuut en werkdomein
1. Identificatie van de indicatoren
2. Opvolging van de toepassing van de Leader+ benadering

De volledige fiche kan u in bijlage terugvinden.

6.5.1 Identificatie van de PG

Voor elk lid van de PG wordt zijn statuut en zijn sector/domein gevraagd. Hiervoor worden dezelfde typologieën gebruikt als bij de projectfiche onder rubriek "I. Identificatie van de promotor" (zie supra). Bovendien wordt in de fiche gevraagd om per lid van de PG een inschatting te maken van zijn betrokkenheid bij de uitvoering van de Leader+ activiteiten, gaande van zeer hoog, hoog, gemiddeld, laag tot zelfs zeer laag. Deze inschatting wordt door de coördinatoren gemaakt.

6.5.2 Identificatie van de PG indicatoren

Er werd een indicatorenset opgesteld die werd opgebouwd rond de belangrijkste activiteiten van de PG's. Deze set van indicatoren wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 29: *Indicatorenset voor opvolging werking PG*

Actie/Activiteit	Indicator
1. Inzet van middelen	aantal personen actief betrokken bij uitvoering van strategisch plan
	aantal leden evaluatiecollege
	% gebruik van de Leader+ middelen (EC-middelen) voor technische bijstand
2. Opnoemen en selectie	aantal georganiseerde projectoproepen

	aantal ingediende dossiers
	aantal ontvankelijk verklaarde dossiers
	aantal goedgekeurde projecten
	aantal vroegtijdig stopgezette projecten
	aantal "gewijzigde" projecten (inhoudelijke en/of financiële aanpassing tijdens de looptijd)
3. Promotie, informatie en sensibiliseren	Aantal ontwikkelde informatie- en sensibilisatieproducten
	Aantal informatieactiviteiten
	Aantal geïnformeerde of gesensibiliseerde potentiële promotoren
	Aantal bereikte bedrijven/ organisaties
4. Begeleiding promotoren	aantal begeleidingen (opmaak projectvoorstel, gebruik monitoringtabel, financiële rapportage, ...)
	aantal uren begeleiding
	uren toegankelijkheid voor face-to-face consultatie (uren per week)
5. Monitoring en controle	aantal projectbezoeken ter plaatse
	aantal ontvangen tussentijdse rapportages
	aantal ontvangen eindrapportages
	aantal uitgevoerde financiële controles
6. Interne werking	aantal vergaderingen management comité
	aantal vergaderingen Technische werkgroep
	aantal "andere" vergaderingen
	aantal jaarverslagen
	aantal rapportages aan ALT
	aantal andere rapportages/verslagen
7. Samenwerking, netwerkvorming	aantal vergaderingen activeringscel
	aantal bijgewoonde seminars, infovergaderingen, studiedagen... rond Leader+
	aantal gerealiseerde samenwerkingsverbanden
	regionaal
	nationaal
internationaal	

Bron: IDEA Consult o.b.v. workshop met PG's

Werkwijze voor het invullen van de indicatorenset

Het invullen van deze tabel gebeurt in een aantal stappen:

- Stap 1: De coördinator van de PG tracht voor elke indicator een objectief vast te stellen dat hij/zij aftoetst met de alle of een selectie van de andere leden van de PG.
- Stap 2: De coördinator registreert de voor haar relevante indicatoren op geregelde tijdstippen, bijvoorbeeld halfjaarlijks of jaarlijks. Hiervoor kan het nodig zijn dat informatie dient opgevraagd te worden bij collega's die ook betrokken zijn bij de uitvoering en de coördinatie van het Leader+ programma.

- Stap 3: Bij afloop van de programmaperiode wordt een laatste maal de indicatorenset ingevuld zodat we voor elke relevante indicator de totaal gerealiseerde waarde hebben.

6.5.3 Opvolging van de toepassing van de Leader+ benadering

Het Leader+ programma heeft zoals al eerder aangehaald een zeer specifieke aanpak. Om de naleving van de Leader+ benadering bij de selectie van projecten op te volgen werd de volgende tabel met selectiecriteria opgenomen in de PG-fiche:

LEADER+ criteria:

Gebiedsgebonden aanpak
Bottom-up aanpak (participatie van verschillende belangengroepen)
Duurzame ontwikkeling (mix van de sociale-, economische en ecologische dimensies in een project)
Innovatieve en experimentele projecten:
Partnerschappen
Interterritoriale samenwerking

Andere selectie Criteria:

n+2 regel
Bottom-up aanpak (participatie van verschillende belangengroepen)

Voor elk van deze criteria dient de PG met een waarde van 1 tot 5 aan te geven welke belangrijkheid *effectief* werd gegeven aan de verschillende criteria bij de beoordeling en selectie van projecten waarbij:

- 1 = zeer weinig
- 2 = weinig
- 3 = neutraal
- 4 = veel
- 5 = zeer veel

6.6 Conclusies rond monitoring

De richting die door ALT werd gekozen inzake monitoring was dat:

- de PG's voor de financiële opvolging de vrijheid kregen om hun eigen ontworpen monitoringsysteem te hanteren met die voorwaarden dat dit voldoet aan de vernoemde criteria, namelijk een geïntegreerd systeem dat minstens die velden bevat die verplicht zijn voor de rapportage aan ALT;
- het door IDEA Consult uitgewerkte inhoudelijke monitoringsysteem naar voor wordt geschoven als instrument voor de inhoudelijke opvolging van projecten.

De PG's hebben dit ook zo nageleefd. De voorgestelde financiële en inhoudelijke monitoringinstrumenten hebben dan ook toegelaten om de nodige informatie en gegevens te verzamelen en te centraliseren met het oog op rapportage, opvolging en bijsturing en evaluatie.

Tevens werd overeengekomen dat de voorgestelde monitoringsystemen tot het einde van de programmaperiode aan een jaarlijkse herziening zou worden onderworpen. Daar waar nodig zouden aanpassingen aangebracht worden zodat het systeem maximaal aangepast bleef aan de projectrealiteit. Het monitoringsysteem werd éénmaal herzien. De grootste aanpassing die gebeurde was het toevoegen van een opvolgingstabel voor de werking van de PG. Dit gebeurde op vraag van de PG's zelf.

7 Analyse programma Leader+

De analyse van het programma op zich houdt onder meer volgende elementen in:

- Effectiviteit: heeft het programma de door haar vooropgestelde objectieven behaald?
- Impact: heeft het programma lange termijn effecten met zich meegebracht die reële verbeteringen hebben gebracht voor het platteland?
- Efficiëntie: werden de middelen op een goede manier ingezet (kosten versus baten)?

De drie Leader+ onderdelen zullen afzonderlijk worden geëvalueerd. Voor elk van de onderdelen werden door de Commissie een aantal evaluatievragen opgesteld.

Alvorens over te gaan tot het beantwoorden van de onderdeel specifieke evaluatievragen wordt een overzicht gegeven van de gekozen thema's voor de 5 regio's. Deze tabel is opgesteld aan de hand van een screening van de beschreven acties in de aanvraagdossiers. In hun ontwikkelingsplannen dienden de PG's één prioritair thema aan te duiden. Opmerking hierbij is dat het niet evident is om slechts één thema aan te kruisen. Zoals reeds werd besproken bij de interne coherentie van Leader+ zijn de thema's immers nauw met elkaar verbonden, kunnen ze elkaar aanvullen, kunnen ze uit elkaar voortvloeien en kunnen ze elkaar versterken. Wanneer we het programmadocument doornemen kunnen we zelfs stellen dat bepaalde thema's elkaar op sommige vlakken overlappen. In het programmadocument worden per thema een aantal voorbeelden gedefinieerd waarvan sommige bij meerdere thema's voorkomen. Een duidelijke afbakening en definiëring tussen de 4 thema's is dan ook aan te bevelen om de transparantie en éénduidigheid te verhogen. In onderstaande tabel werden de prioritaire thema's die door de PG's werden gekozen in het vet aangeduid. Op basis van de ontwikkelingsplannen hebben we de andere relevante thema's waarop ingespeeld wordt trachten aan te duiden.

Voor het beantwoorden van de EC evaluatievragen hebben we ze eerste verder geconcretiseerd in een aantal deelvragen. De verschillende evaluatievragen en de deelvragen binnen dit hoofdstuk zijn vervolgens beantwoord aan de hand van verschillende bronnen:

- De verschillende monitoringtabellen en hun gekwantificeerde indicatoren (zie supra)
- Interviews met ALT en de PG's
- Jaarverslagen
- De ontwikkelingsplannen

Tabel 30: Overzicht van de door de PG's geselecteerde prioritaire thema's

Zwaartepunt	thema's	Brugse Ommeland	Pajottenland	Meetjesland	Midden-Maasland	Antwerpse Kempen
Gebiedsgebonden integratiestrategieën voor plattelandsontwikkeling	Nieuwe KH en technologieën			X (innovatie in land-, tuinbouw en voedingsindustrie)		
	Verbeteren leefkwaliteit op PL	X (verbreding van de landbouw)	X (armoede, slechte huisvesting)	X	X (imago, identificatie met de regio)	X (plattelandscentrum, ...)
	Valorisatie van de plaatselijke producten en diensten		X (recreatie en toerisme)		X (recreatie en toerisme)	X (recreatie en educatie)
	Valorisatie van natuurlijke en culturele hulpbronnen	X (Milieu)	X (milieu)	X (cultureel erfgoed)	X	
Samenwerking tussen plattelandsgebieden	Interterritoriale samenwerking					
	Transnationale samenwerking					
Netwerkvorming*		X	X	X	X	X

6. Door de aard van de leader+ methode gebeurt netwerking automatisch. Actieve participatie in het netwerk is verplicht voor alle Leader+ deelnemers.

** De prioritaire thema's (slechts één per Leader+ gebied) werden in het vet aangeduid

7.1 Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelandontwikkeling van experimentele aard

Vooraleer we de evaluatievragen van onderdeel 1 kunnen beantwoorden is het belangrijk dat we een aantal typologieën bekijken, waarop we onze antwoorden mee kunnen baseren. Het gaat om de volgende typologieën:

- Typologie van de promotoren
- Typologie van de partnerschappen
- Typologie van de doelgroepen
- Typologie van de projecten

7.1.1 *Typologie van de promotoren*

De typologie van de promotoren maken we op aan de hand van de gegevens die we hebben kunnen verzamelen van 61 projecten met betrekking tot hun statuut en hun sector of domein waarin zij actief zijn.

De resultaten voor het statuut van de promotor worden weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 31: *Statuut van de promotor*

Statuut promotor	Aantal	%
1. Gemeentelijke instellingen (incl. OCMW)	8	13,1%
2. Provinciale instellingen	4	6,6%
3. Vlaamse overheidsinstelling	2	3,3%
4. VZW	32	52,5%
5. jongerenvereniging	1	1,6%
6. vrouwenvereniging	1	1,6%
7. andere vereniging	2	3,3%
8. onderwijs- en of onderzoeksinstelling	5	8,2%
9. particulier (individu)	2	3,3%
10. private instelling/onderneming	2	3,3%
11. andere:	2	3,3%
TOTAAL	61	

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

Meer dan de helft van de promotoren zijn VZW's (52,5%). 13,1% van de promotoren zijn gemeentelijke instellingen gevolgd door 8% onderwijs en of onderzoeksinstellingen. Voor de rest zijn de promotoren verspreid over verschillende types. We dienen hier wel de bemerking te maken dat het type VZW van een ander niveau is dan de andere types in de tabel. Een VZW verwijst naar

een wettelijk statuut daar waar de andere types al meer een inhoudelijk aspect omvatten. Zo kan een VZW eveneens een vrouwenbeweging zijn.

De resultaten voor de sector/domein waarin de promotoren actief zijn, worden weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 32: Sector/domein van de promotor

sector/domein promotor	Aantal	%
a. sociaal en welzijn	4	6,6%
b. economie	2	3,3%
c. milieu	2	3,3%
d. toerisme	1	1,6%
e. cultuur	8	13,1%
f. sport, ontspanning	1	1,6%
g. onderwijs, vorming, opleiding	9	14,8%
h. land- en tuinbouw	17	27,9%
i. onderzoek	1	1,6%
j. andere	16	26,2%
TOTAAL	61	

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

We zien dat de actiedomeinen van de promotoren zeer verspreid is met vooral een sterke vertegenwoordiging van promotoren actief in de land- en tuinbouw (27,9%). We zien ook dat de categorie “anderen” vaak werd aangeduid (16%). Na nader onderzoek blijkt het hierbij voornamelijk om de publieke instellingen te gaan of VZW’s bestaande uit diverse actoren zoals Streekplatformen of de PG zelf die typisch een zeer ruime waaier van activiteitendomeinen bestrijken. Ook relatief veel promotoren uit het onderwijs, vorming en opleiding sector (15%) en uit de culturele sector (13%) hebben een project onder Leader + lopen.

Omdat de VZW’s een grote groep uitmaken van de promotoren gingen we verder na in welke domeinen deze zich specifiek bevinden. Resultaten wijzen uit dat de VZW’s die promotor zijn, voornamelijk actief zijn in de land- en tuinbouw, in de culturele sector en tot slot in de categorie “andere” voor de zeer gediversifieerde VZW’s (vb streekplatform, PG)

7.1.2 Typologie van de partnerschappen

Wat betreft de partnerschappen zijn de volgende aspecten belangrijk:

- Aantal partnerschappen bij projecten en het aantal leden van deze partnerschappen
- Multidisciplinariteit van de partnerschappen: zijn het complementaire partnerschappen? Dit kunnen we zien door te kijken naar de activiteiten domeinen van de verschillende leden van een partnerschap.

De resultaten met betrekking rond het aantal partnerschappen en het aantal leden van deze partnerschappen worden samengevat in onderstaande tabel.

Tabel 33: Aantal partnerschappen en partners

aantal partners	Aantal	%
geen partners	31	51%
1 partner	8	13%
2 partners	13	21%
meer dan 2 partners	9	15%
TOTAAL	61	

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

We zien dat ongeveer de helft van de projecten wordt uitgevoerd met een partnerschap. De meerderheid van de partnerschappen bestaat uit drie leden: de promotor en 2 andere partners.

Als we dit gegeven combineren met het actiedomein van de partners kunnen we een uitspraak doen over de inhoudelijke complementariteit van de verschillende partnerschappen.

Tabel 34: Actiedomein(en) van de partner(s)

aantal partners	domein van de partners (incl. promotor)
diverse actiedomeinen	12
land- en tuinbouw	8
sociaal en welzijn	3
onderwijs, vorming en opleiding	2
toerisme	2
cultuur	1
sport en ontspanning	1
economie	1
TOTAAL	30

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

Van de 30 projecten die ingediend worden in partnerschap hebben in 12 gevallen de partnerschappen een zeer divers profiel. Dit wil zeggen dat de partners in verschillende domeinen actief zijn. Toch komt het ook voor dat partnerschappen een meer heterogeen profiel hebben, dus dat al de partners werkzaam zijn in dezelfde sector. Zo vinden we een aantal homogene partnerschappen terug in de land- en tuinbouwsector en rond toerisme.

7.1.3 Typologie van de doelgroep en het bereik van de activiteiten.

In volgende tabel worden de verschillende doelgroepen in kaart gebracht en het aantal projecten dat op elk van deze doelgroepen inspeelt. Wel is het zo dat een project op meerdere van deze doelgroepen kan gericht zijn en meerdere

doelgroepen konden aangeduid worden. Uiteraard kan een project gericht zijn op meer dan één doelgroep. Daarom is de som van de aantallen hoger dan de 61 projecten die we hebben geanalyseerd.

Tabel 35: *Typologie van de doelgroepen*

sector/domein promotor	Aantal	% (tov 61 projecten)
1. Land- en tuinbouwers	31	51%
2. Vrouwen	19	31%
3. Jongeren	28	46%
4. Ouderen	12	20%
5. Mindervaliden	12	20%
6. Werkzoekenden	10	16%
7. Slecht gehuisveste huishoudens	4	7%
8. Toeristen en recreanten	32	52%
9. Schoolgaande jeugd en studenten	28	46%
10. Alle inwoners van het gebied	44	72%
11. Andere specifieke doelgroepen:	19	31%
TOTAAL	61	

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

De belangrijkste doelgroepen waarop de projecten inspelen zijn over het algemeen de inwoners van het gebied en meer specifiek land- en tuinbouwers, toeristen en recreanten en jongeren. Relatief gezien zijn er minder projecten die zich richten tot ouderen, mindervaliden, werkzoekenden en slecht gehuisveste huishoudens.

Met het bereik van de projecten willen we aangeven over welk geografisch gebied de doelgroep zich uitstrekt. Onderstaande tabel bevat hiervan de resultaten. We zien dat de meerderheid van de projecten een gebied bestrijkt dat gelijk is aan de ganse gedefinieerde Leader+ regio.

Tabel 36: *Bereik van de projecten*

sector/domein promotor	Aantal	%
de Leader+ regio	51	83,6%
provincie	1	1,6%
aantal gemeenten	2	3,2%
1 gemeente	7	11,5%
TOTAAL	61	

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

7.1.4 *Typologie van de projecten*

Na een analyse van de actieplannen zijn we tot een aantal typische activiteiten gekomen die met projecten onder Leader+ kunnen worden uitgevoerd. Uiteraard kunnen projecten meerdere activiteiten omvatten. We geven de indeling van de projecten over de verschillende activiteiten weer in onderstaande tabel per PG.

Tabel 37: Typologie van de projecten

Thema of actie van de projecten	PAK+	BOL	ML	MM	PL	TOTAAL (% tov 61)	
						Aantal	Procent
vorming/begeleiding	7	2	16	6	4	35	57%
één loket, bezoekersruimte, ...	0	0	3	1	3	7	11%
promotie en sensibilisering	4	2	17	6	7	36	59%
evenementen	3	1	11	7	4	26	43%
valorisatie van hoeve- en streekproducten	0	1	3	1	1	6	10%
infrastructuur	0	1	2	2	1	6	10%
netwerken	2	1	8	2	2	15	25%
begeleidings-, demonstratie-, educatief materiaal	1	2	11	8	5	27	44%
Inkomens diversificatie voor landbouwers	0	1	2	0	1	4	7%
Milieuzorg, landschap en natuur	0	1	0	3	1	5	8%
TOTAAL aantal projecten	14	3	20	14	10	60	61

Bron: IDEA Consult op basis van de inhoudelijke monitoringdata

7.1.5 Beantwoorden van de relevante evaluatievragen

Actie 1.1. In hoeverre heeft Leader+ verbetering helpen brengen in het organisatorische vermogen van plattelandsgemeenschappen en in de participatie door plattelandsactoren in het ontwikkelingsproces?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Hoeveel projecten brengen verschillende actoren samen?	<ul style="list-style-type: none"> - Typologie van de promotoren en partners (activiteitendomein) - Aantal partnerschappen - Aantal partners per project
Welke actoren werden bereikt?	<ul style="list-style-type: none"> - Typologie van betrokken actoren - Kwantificering van bereikt doelpubliek - Beoogde doelpubliek/totale populatie van het Leader+ gebied
In hoeverre draagt Leader+ bij tot een betere identificatie van de actoren met het gebied?	<ul style="list-style-type: none"> - Aantal georganiseerde activiteiten voor het betrekken van de bevolking/actoren

Tijdens de tussentijdse evaluatie waren de meeste projecten nog niet van start gegaan. Toch zagen we tijdens de voorbereiding van het programma al indicaties dat Leader+ een positieve stimulans geeft om samenwerking en groepering van de plaatselijke plattelandsactoren te bevorderen. Alleen al de oprichting van de plaatselijke groepen verhoogt het organisatorische vermogen en de participatie

van de actoren daar een deel van hen zijn vertegenwoordigd in de PG. Met andere woorden zorgt de samenstelling van de PG al voor een professionalisering en groepering van de plaatselijke actoren. Ook de manier waarop de bevolking wordt betrokken bij de uitvoering van het ontwikkelingsplan via de projecten draagt hier sterk toe bij. Zo worden bijvoorbeeld in verschillende gebieden themagroepen opgericht rond gemeenschappelijke ideeën die vanuit verschillende invalshoeken dienen bekeken te worden met als doel een geïntegreerde oplossing te vinden voor een door verschillende actoren ervaren probleem.

De vraag kan nu ook beantwoord worden vanuit de eigenlijke projectwerking. Meer specifiek kunnen we hiervoor kijken naar:

- De typologie van de promotoren en de gevormde partnerschappen
- De typologie van de beoogde en effectief bereikte doelgroepen

Beiden dienen voldoende divers te zijn om te kunnen spreken van een voldoende participatie van al de plattelandsactoren. Deze typologieën konden we opmaken aan de hand van de verschillende inhoudelijke monitoringtabellen.

Aan de hand van deze typologieën vullen we ons antwoord op evaluatievraag “actie 1.1” dan ook verder aan.

- De meeste promotoren zijn VZW's, dit zijn vaak zeer lokale organisaties die de problemen van hun regio erg goed kennen en dit op diverse domeinen. Door de sterke aanwezigheid van deze diverse lokale actoren in de projectwerking kunnen we dan ook stellen dat de participatie door plattelandsactoren in het ontwikkelingsproces is verbeterd door Leader+
- De helft van de projecten wordt met 1 of meerdere partners uitgevoerd. Dit wijst erop dat lokale actoren in de plattelandsgemeenschappen zich via Leader+ beter gaan organiseren. Bovendien komen de partners uit verschillende domeinen waardoor participatie door alle plattelandsactoren gegarandeerd wordt. Zowel homogene als heterogene partnerschappen worden gevormd.
- De meerderheid van de projecten beogen een breed doelpubliek, namelijk de inwoners van de Leader+ regio. Daarnaast worden ook heel wat specifieke doelgroepen beoogd zoals land- en tuinbouwers, toeristen, jongeren en vrouwen.

Actie 1.2. In hoeverre heeft Leader+ door middel van een aanpak van onderop en een geïntegreerd experimentele strategie de complementariteit van de plattelandsontwikkeling op plaatselijk niveau bevorderd en ontwikkeld?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Zijn er schaafeffecten opgetreden door Leader+?	
Hoeveel projecten brengen verschillende actoren samen?	- Typologie van de promotoren en partners (activiteitendomein)
Wat zijn de belangrijkste realisaties van de projecten?	- Aantal partnerschappen - Aantal partners per project - Effectiviteitsanalyse van de projecten

Door de geïntegreerde aanpak van Leader+ worden actoren samengebracht vanuit verschillende domeinen. Elk domein heeft zijn eigen invalshoek op het platteland (milieu, sociaal-economisch, cultureel, ...). Wanneer deze groepen effectief samen worden gebracht in projecten dan kan men inderdaad verwachten dat deze samenwerking ten goede komt van de complementariteit of nog de geïntegreerdheid van het plaatselijks plattelandsbeleid. Doordat individuele acties (door een individu, door 1 gemeente) gebundeld worden in ruimere, overkoepelende projecten ontstaan tevens schaalvoordelen. Door de aanwezigheid van schaafeffecten is de kans dat het project resultaten behaald die kunnen terugvloeien naar het plaatselijke plattelandsbeleid veel groter. Enkele voorbeelden die naar voor werden gebracht tijdens de interviews zijn:

Tabel 38: Voorbeelden van geïdentificeerde projecten met schaalvoordelen

Meetjesland	- 5 individuele landbouwers die rond verbreding willen samenwerken - aantal gemeenten die gezamenlijk project willen doen rond het ondersteunen van landelijke kernen: bundelen van 4 landelijke kernen
Brugs Ommeland	- De kaderprojecten betekenen grote schaafeffecten: verschillende organisatie waren bijvoorbeeld aan het werken rond verbreding (hoeveproducten). Deze activiteiten worden nu gebundeld in één project
Midden-Maasland	- Projectindieners hebben duidelijk inhoudelijke verruiming en samenwerking nagestreefd bij de opmaak van hun projectaanvragen. Dit bleek uit de gevormde partnerschappen.
Pajottenland	- Bij de opmaak van projectvoorstellen werden indieners van gelijkaardige ideeën met elkaar in contact gebracht door de PG. Hierdoor werden gezamenlijk projectvoorstellen opgemaakt en ingediend.

Deze vraag kan tevens beantwoord worden door te kijken naar de multidisciplinariteit van de verschillende partnerschappen die worden gevormd binnen Leader+. Deze werden al eerder besproken onder de vorige evaluatievraag. We zijn er van overtuigd dat via Leader+ partnerschappen zijn ontstaan tussen actoren die zonder Leader niet hadden plaatsgevonden. Of deze partnerschappen duurzaam zijn, is wel nog de vraag. Dit is een aspect dat pas na afloop van de projecten en de programmaperiode kan worden nagegaan.

Actie 1.3. In hoeverre hebben de geselecteerde prioritaire thema's bijgedragen tot de totstandkoming van een werkelijk geïntegreerde en doelgerichte ontwikkelingsstrategie op PG niveau?

Concretiserende vragen	Antwoord
Zijn de gedefinieerde thema's relevant?	- Zie SWOT
Zijn de gedefinieerde thema's coherent?	- Zie coherentie
Wordt het geïntegreerde karakter van plattelandontwikkeling vertaald in een diverse waaier van projecten?	- Typologie van de projecten

Deze vraag verwijst in de eerste plaats naar de relevantie en de coherentie van de voorgestelde prioritaire thema's. Deze aspecten kwamen reeds uitgebreid aan bod in 5.3 Relevantie en coherentie.

Bovendien kunnen we kijken naar de typische activiteiten die werden uitgevoerd met de verschillende goedgekeurde projecten. Deze informatie halen we uit de indicatoren tabellen van de projecten en werden weergegeven in de eerder weergegeven typologie van de projecten (Tabel 37).

Uit deze tabel blijkt dat de meeste projecten die steeds onder één van de 4 thema's vallen, inwerken op verschillende van de opgesomde activiteiten. Hierdoor zijn zij op zich al geïntegreerd van aard. Ook zien we dat elk thema wel aan bod komt. Projecten hebben vaak betrekking op de volgende thema's: vorming en begeleiding rond een brede waaier van onderwerpen (57%), promotie en sensibilisering (59%), organiseren van allerhande evenementen rond allerhande thema's (43%) en aanmaken van educatief en demonstratiemateriaal (44%). In mindere mate hebben projecten betrekking op valorisatie van hoeve- en streekproducten, milieuzorg en inkomensdiversificatie. Deze laatste twee zijn nu wel net de twee omkaderingsprojecten in het Brugs Ommeland waardoor toch een aanzienlijk budget wordt geïnvesteerd in deze twee thema's.

Ook is het in het kader van deze evaluatievraag nodig om eens naar de resultaten te kijken die via de projecten reeds werden behaald. Met andere woorden gaan we even dieper in op de effectiviteit van de ondernomen acties en dus van het programma zelf. Deze effectiviteitsanalyse kunnen we maken op basis van de verzamelde indicatoren per PG via het monitoringsysteem (zie vorig hoofdstuk). De effectiviteit van de acties wordt gemeten door de realisatiegraad wat overeenkomt met de verhouding van de effectieve resultaten tot de vooropgestelde resultaten voor elk van de relevante indicatoren. De tabel met de berekende realisatiegraden voor elk van de indicatoren werd opgenomen in bijlage.

We maken voor elke PG een korte effectiviteitsanalyse.

1. Antwerpse Kempen

Op verschillende domeinen in de Antwerpse Kempen is reeds een diversiteit aan acties ondernomen via in totaal 14 projecten. Onder andere op vlak van promotie, evenementen en het oprichten van netwerken werden al heel wat resultaten gerealiseerd. Bovendien heeft men met de acties reeds een groot aantal personen bereikt, zelfs meer dan vooropgesteld. Zo werden reeds meer dan 100% van het vooropgesteld aantal personen geïnformeerd en gensensibiliseerd met de

uitgevoerde promotieacties en is ook de realisatiegraad wat betreft het aantal bezoekers op de evenementen hoger dan 100% (129%). In andere domeinen daarentegen kon men nog niets van de vooropgestelde doelstellingen realiseren. Dit is te verklaren door het feit dat deze projecten nog lopen of pas zijn opgestart. Zo is er bijvoorbeeld nog geen enkele van de geplande vormings sessies of tentoonstellingsruimtes ingericht. Ook de resultaten rond de valorisatie van streekproducten en de diversifiëring van het inkomen voor landbouwers zijn nog niet zichtbaar.

Brugs Ommeland

Het is moeilijk om voor het Brugs Ommeland de effectiviteit na te gaan van de acties daarvoor heel wat indicatoren wel realisaties zijn geregistreerd maar geen doelstellingen werden geformuleerd. Toch zien we uit hun monitoringtabellen dat er al heel wat realisaties werden geboekt via de twee kaderprojecten. Dit is zeker het geval voor de organisatie van evenementen, de valorisatie van hoeve- en streekproducten, het creëren van netwerken, de aanmaak van educatief materiaal en inkomensdiversificatie en de acties rond landschap en natuur.

Daar waar er wel doelstellingen werden gedefinieerd, zien we dat deze soms in zeer erge mate worden overtroffen. Dit geldt zo voor oa. de indicatoren rond aantal georganiseerde promotieacties en informatieactiviteiten (realisatiegraden van 343% en 850%), aantal landschapsverfraaiingswerken (1240%) en het aanmaken van educatief en demonstratiemateriaal (4100%). Men kan zich hier dan ook de vraag stellen of targets wel realistisch werden vastgelegd. Wij denken dat de streefdoelen te voorzichtig worden ingeschat.

3. Meetjesland

De 20 projecten binnen het meetjesland die we hebben geanalyseerd, zijn gericht op een waaier van thema's. zowel voor de objectieven als voor de realisaties werden heel wat indicatoren ingevuld. Voor de meeste output indicatoren werden de vooropgestelde doelstellingen nog niet bereikt. Dit wil zeggen dat nog heel wat geplande acties moeten aflopen of opstarten. Wel kunnen we zien dat de acties die wel al werden voltooid geleid hebben tot proportieel gezien goede resultaten daar de realisatiegraad bij de resultaatsindicatoren vaak hoger ligt dan bij de representatieve output indicatoren. Zo bijvoorbeeld werden er 75% van de geplande promotie- en informatieproducten aangemaakt maar hebben deze wel al meer dan 100% van het gepland aantal personen geïnformeerd en gesensibiliseerd. Dit wil zeggen dat deze acties effectief en efficiënt gebeurd zijn. Hetzelfde geldt voor de opgezette netwerken die reeds meer dan 3 maal zoveel participanten tellen als vooropgesteld.

Desalniettemin zien we ook het omgekeerde geval, met name dat de resultaten achterlopen op de gerealiseerde acties. Dit is bijvoorbeeld zeer duidelijk bij de georganiseerde evenementen. De geplande evenementen werden reeds meer dan voor 100% gerealiseerd maar het aantal bezoekers tijdens deze evenementen ligt ver beneden het verwachte aantal bezoekers.

4. Midden Maasland

Ook in het Midden Maasland wordt een grote diversiteit aan activiteiten georganiseerd. Enkel op vlak van de inkomensdiversificatie is geen enkel project actief.

Op bijna alle domeinen kan de plaatselijke groep goede resultaten voorleggen, met uitzondering van de tentoonstellingsruimte en het loket. Er kwamen relatief te weinig bezoekers op de georganiseerde tentoonstellingen af. Uit de cijfers blijkt eveneens dat het loket nog geen enkele dag open was.

In de andere activiteiten, zoals vorming, promotie, evenementen, netwerken en materiaal, overtrof het aantal bereikte personen wel de verwachtingen, zelfs in een grotere mate dan het aantal ondernomen acties zelf wat er op wijst dat de gesubsidieerde acties efficiënt maar ook effectief zijn verlopen. Ze hebben relatief immers tot betere resultaten geleid dan vooropgesteld. Bij realisatiegraden boven de 1000 en meer % moeten we ons natuurlijk de vraag stellen in hoever doeltellingen wel realistisch werden gedefinieerd.

5. Pajottenland

Aan de valorisatie van hoeve- en streekproducten, infrastructuur en milieuzorg, landschap en natuur wordt in het Pajottenland relatief weinig aandacht besteed. Er werden echter wel meer vormingsessies, tentoonstellingen, informatieactiviteiten en evenementen georganiseerd en meer materiaal aangemaakt dan eerst beoogd. Dit moeten we echter sterk relativeren daar voor veel van de projecten bij verschillende indicatoren geen doelstellingen werden geformuleerd waardoor de geaggregeerde realisatiegraad (voor alle projecten gesommeerd) foutief hoog ligt.

We zien ook vaak dat de resultaatsindicatoren relatief een lagere realisatiegraad hebben dan de outputindicatoren. Dit wil zeggen dat de uitgevoerde acties nog niet tot al hun resultaten hebben geleid. Uiteraard kunnen resultaten ook pas op langere termijn zichtbaar worden na de afronding van een bepaalde actie.

De begeleidingsplannen voor landbouwers en de opgerichte netwerken blijken uit de tabel wel effectief te zijn. Beiden bereikten met de vooropgestelde output zowat 167% van het beoogde resultaat. Ook de geplande infrastructuurwerken werden allen gerealiseerd.

Besluit effectiviteit

Uit bovenstaande effectiviteitanalyse blijkt dat elke PG een diversiteit aan complementaire activiteiten heeft uitgevoerd. Deze activiteiten hebben daarenboven ook reeds tot concrete resultaten geleid. Zo werden reeds heel wat personen opgeleid en begeleid, tellen de opgerichte netwerken al heel wat leden en werden er in de verschillende PG's reeds heel wat mensen gesensibiliseerd en geïnformeerd over hun streek en deelaspecten van de streek. We kunnen dan ook stellen dat de gerealiseerde resultaten aantonen dat Leader+ en de verschillende

thema's binnen onderdeel 1 hebben bijgedragen tot de totstandkoming van een werkelijk geïntegreerde en doelgerichte ontwikkelingsstrategie op PG niveau.

Tot slot willen we er ook op wijzen dat het gebruik van de inhoudelijke monitoring tabellen duidelijk een leerproces is. Zo zien we dat er heel wat indicatoren een onrealistische realisatiegraad hebben van meer dan 250% (800%, 1000%, 6000%). Dit is volgens ons hoofdzakelijk het gevolg van twee factoren, met name het verkeerd en vooral te voorzichtig inschatten van streefdoelen en/of het niet invullen van de streefdoelen.

Actie 1.4. In hoeverre hebben de experimentele strategieën een impact gehad op het geografische gebied

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Impact op milieu	Zie voorstel monitoringsysteem
Impact op de situatie van vrouwen	
Impact op de situatie van jongeren	
Impact op de sociaal-economische situatie	
Impact op de leefkwaliteit	

Impact meet de lange termijn en de duurzame effecten van een project. Deze effecten kunnen vaak pas een zekere tijd na de afloop van het project gemeten worden. Daarom is het moeilijk zelfs maar een indicatie aan te geven voor deze evaluatievraag. Bovendien wordt deze vraag hernomen bij de evaluatievragen rond de impact van het programma (vragen 3.1, 3.2, 3.3). In het monitoringsysteem dat wordt behandeld in hoofdstuk 0, wordt een systeem uitgewerkt waardoor deze impact in de toekomst gemeten zal kunnen worden.

7.2 Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandsgebieden

Actie 2.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking de overdracht van informatie, goede werkwijzen en know-how op het gebied van plattelandsontwikkeling bevorderd?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Heeft er kennisoverdracht plaatsgevonden	- Aantal gezamenlijke activiteiten
Welke leereffecten hebben plaatsgevonden	- Aantal contacten tussen de PG's

Er zijn rond kennisoverdracht en goede werkwijzen in plattelandsontwikkeling heel wat acties ondernomen, veelal in samenwerking met andere regio's. Het gaat daarbij vooral om workshops, contactdagen, e.d.. Volgende **gezamenlijke activiteiten** werden georganiseerd:

- *Contactdag* 11 juni 2004: "kennismaking en debat over innovatie" (39 aanwezigen)
- *Contactdag* 8 oktober 2004: "interregionale en transnationale samenwerking" (40 aanwezigen)

- *Studiedag* 9 december 2004: “Plattelandsontwikkeling in Vlaanderen met Leader+” (70 aanwezigen)
- *Contactdag* 14 februari 2005: “Vlaamse en Waalse netwerken”
- *Studiereis* begin juni 2005: “Belgische Eifel en Nederland”

Deze activiteiten creëren een informeel kader waarin PG’s met elkaar in contact komen en op een vlotte manier informatie, kennis en werkervaringen kunnen uitwisselen. Deze contacten kunnen dan op hun beurt leiden tot eventuele toekomstige samenwerkingsverbanden tussen de regio’s die ook na Leader+ kunnen blijven bestaan.

Actie 2.2. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking tussen geografische gebieden bijgedragen tot de uitvoering van ontwikkelingsprojecten

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Zijn er samenwerkingsverbanden ontstaan met andere Leader+ gebieden (nationaal, internationaal)?	- aantal samenwerkingen met andere leader+ gebieden - aantal contacten met andere leader+ gebieden
Hadden deze samenwerkingsverbanden plaats gevonden zonder Leader+?	
Welke positieve effecten heeft deze samenwerking met zich meegebracht?	

In het licht van deze evaluatievraag is het noodzakelijk om de programmawijzigingen die werden doorgevoerd in het kader van de activiteiten van onderdeel 2 even toe te lichten. Het gaat hier om twee wijzigingen:

1. Bij mededeling (2003/C194/05) van de Commissie van 4 december 2003 houdende wijziging van de mededeling aan de lidstaten van 14 april 2000 tot vaststellen van de richtsnoeren voor het communautair initiatief voor plattelandsontwikkeling (Leader+) werd punt 18 van de richtsnoeren voor Leader+ gewijzigd. Initieel was de transnationale samenwerking binnen de EU beperkt tot samenwerking tussen onder onderdeel 1 geselecteerde Leader+ gebieden. Door de aanpassing van punt 18 van de richtsnoeren werden de samenwerkingsmogelijkheden uitgebreid tot Leader I en II gebieden en andere plattelandsgebieden die volgens de Leader+ aanpak zijn georganiseerd en door de lidstaat erkend zijn.
2. In het huidige Vlaamse Leader+ is mbt onderdeel 2 ‘samenwerking’ opgenomen dat *‘de laatste selectie zal gebeuren binnen een termijn van vier jaar na goedkeuring van het programma voor Leader+ door de Europese Commissie’*. Daar het initiële programma werd goedgekeurd op 20 december 2001, is de huidige einddatum voor selectie van samenwerkingsprojecten 20 december 2005. Door de Europese Waarnemingspost is een inventarisatie en doorlichting gebeurd van de voorziene procedures voor samenwerkingsprojecten voor de verschillende Leader+ programma’s. Een van de knelpunten die werden vastgesteld had betrekking op het vroegtijdig aflopen van selectieprocedures binnen sommige programma’s, o.m. het Vlaamse Leader+ programma. De uitwerking van samenwerkingsprojecten, het zoeken naar geschikte

partners,... neemt vaak veel tijd in beslag. Bovendien zou het potentieel mogelijk zijn om projecten binnen Leader+ te selecteren tot eind 2006. Teneinde hieraan tegemoet te komen, is het Vlaamse programmadocument aangepast en kan de selectie van samenwerkingsprojecten gebeuren tot 31 december 2006.

Als gevolg van de aangehaalde problematiek hierboven zijn er op dit moment nog geen projecten rond nationale of internationale samenwerking die definitief goedgekeurd zijn. Wel zijn er al drie concrete **samenwerkingsprojecten** die ter goedkeuring werden voorgelegd bij de bevoegde minister Y. Leterme⁷. Het gaat om volgende projecten:

- Samenwerking PG Meetjesland met PG uit Ierland
- Samenwerking PG Meetjesland en PG Brugs Ommeland met twee PG's uit Nederland
- Samenwerking PG Pajottenland en PG Antwerpse Kempen met twee PG's uit Wallonië en Luxemburg

Gezien het feit dat deze samenwerkingsprojecten nog niet zijn van start gegaan is het op dit moment onmogelijk een indicatief antwoord te formuleren over de resultaten en effecten van deze samenwerkingsverbanden.

Actie 2.3. In welke mate gingen de samenwerkingsactiviteiten verder dan het Leader+ programma?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Zijn er reeds projecten/samenwerkingen opgestart met andere Leader+ gebieden buiten het Leader+ programma? Zo ja, wat houdt deze samenwerking in?	<ul style="list-style-type: none"> - aantal ontstane samenwerkingen buiten het Leader+ kader - aantal contacten met niet-Leader+ gebieden

Op dit ogenblik is er vooral sprake van **informele contacten** tussen Leader+ gebieden en andere (naburige) gebieden. Zo heeft er reeds afstemming plaats gevonden tussen de PG Brugs Ommeland en de Westhoek die in het vorige Leader programma was opgenomen. Ook de verschillende PG-coördinatoren onderling wisselen regelmatig informatie uit. Van formele samenwerkingen buiten het Leader+ kader is op dit ogenblik nog geen sprake.

⁷ Informatie van de Activeringscel LEADER+ Vlaanderen

7.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming

Actie 3.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van netwerkvorming de overdracht van informatie, goede werkwijzen en know-how op het gebied van plattelandsontwikkeling bevorderd?

In tegenstelling tot de situatie bij de mid-term evaluatie van december 2003 zijn de activiteiten rond netwerkvorming nu goed op gang gekomen. Een aantal concrete acties werd opgezet. Zo nam de Activeringscel volgende initiatieven rond **netwerkvorming**:

- Oprichting van de *website* die begin mei 2004 online was
- Verspreiden van *publicaties* (folder, nieuwsbrief, brochure)
- Organiseren van allerhande *bijeenkomsten*
- Aanwezigheid op *vergaderingen* van Plaatselijke Groepen
- Leggen van *contacten* met anderen Europese regio's
- Verzorgen van *aanspreekbaarheid* en *bereikbaarheid* (via website, telefoon en E-mail)

Deze activiteiten hebben ervoor gezorgd dat de Activeringscel relatief goed bekend is bij coördinatoren, de leden van de Plaatselijke Groepen en bij andere Europese netwerken.

Om **overdracht van informatie** tussen de verschillende Plaatselijke Groepen te bevorderen werd een aantal evenementen georganiseerd door de Activeringscel:

- *Contactdag* 11 juni 2004: “kennismaking en debat over innovatie” (39 aanwezigen)
- *Contactdag* 8 oktober 2004: “interregionale en transnationale samenwerking” (40 aanwezigen)
- *Werkbezoek* 8 oktober 2004 aan projecten in Brugse Ommeland
- *Studiedag* 9 december 2004: “Plattelandsontwikkeling in Vlaanderen met Leader+” (70 aanwezigen)
- *Contactdag* 14 februari 2005: “Vlaamse en Waalse netwerken”
- *Studiereis* begin juni 2005: “Belgische Eifel en Nederland”

Goede werkwijzen werden op hun beurt bevorderd door de specifieke communicatie- en begeleidingsstrategie van de Activeringscel. De nadruk werd daarbij steeds gelegd op een creatieve en integrale aanpak van de plattelandsontwikkeling. Er werd daarbij ruim en diepgaand gecommuniceerd over de genomen initiatieven en de redenen van succes of mislukking ervan (*'best practices'*).

In termen van **know-how** heeft de Activeringscel zich goed ingewerkt in zowel het Europese Leader+ programma als de Vlaamse en lokale programma's. Plaatselijke Groepen werden bezocht en bevraagd, documenten van de Europese Commissie met betrekking tot Leader+ werden verzameld en op de website geplaatst. Ook kennis rond andere Vlaamse en Europese plattelandsprojecten is aanwezig bij de Activeringscel. Dit maakt van de Activeringscel een belangrijk

kenniscentrum dat kan ingeschakeld worden voor ondersteuning en raad rond plattelandsontwikkeling.

Actie 3.2. In welke mate heeft netwerkvorming de samenwerking tussen plattellandsgebieden vergemakkelijkt

Aangezien het werk van de Activeringscel er in 2004 deels op gericht was de samenwerking op het terrein te verbeteren is er ook rond deze actie heel wat initiatief genomen. Zo werden er twee specifieke contactdagen georganiseerd om **samenwerking tussen plattellandsgebieden** te stimuleren:

- *Contactdag* 8 oktober 2004: “interregionale en transnationale samenwerking” (40 aanwezigen)
- *Contactdag* 14 februari 2005: “Vlaamse en Waalse netwerken”

Beide initiatieven werden positief onthaald en hebben duidelijk deuren geopend naar toekomstige samenwerkingsmogelijkheden. In het Waalse Leader netwerk was men bijzonder enthousiast over ‘de ontwikkeling van samenwerkingsverbanden met de Vlaamse burens’⁸.

Ook de andere initiatieven die georganiseerd werden door de Activeringscel (workshop, studiedag, werkbezoek) hebben een faciliterend effect op samenwerkingsmogelijkheden tussen plattellandsgebieden.

7.4 Impact van het programma

De impact van een programma kan slechts geëvalueerd worden wanneer al resultaten via de uitvoering van de drie onderdelen werden geboekt. Impact peilt immers naar de lange termijn effecten en de duurzame resultaten van een project. Deze effecten kunnen soms pas na enige tijd na afloop van het project waargenomen worden. Daarom is het antwoord op onderstaande evaluatievragen ook geformuleerd aan de hand van de resultaten van de reeds afgelopen projecten.

Er wordt een onderscheid gemaakt in de evaluatievragen tussen de impact vanuit het oogpunt van de algemene doelstellingen van al de structuurfondsen en de impact vanuit de doelstellingen specifiek aan Leader+. Voor het antwoorden van beide soorten vragen hebben we ons gebaseerd op de inhoudelijke monitoringtabellen ingevuld voor de afgelopen projecten. In het totaal over alle PG’s heen zijn er 29 projecten afgelopen waarvan voor 24 onder hen de invulling van de horizontale impactindicatoren gebeurde. Het is aan de hand van deze gegevens dat het antwoord op de volgende evaluatievragen geformuleerd werd.

⁸ Bron: « Lettre d’information de la Cellule d’animation du réseau Wallon » Nr. 8, janvier-février 2005

7.4.1 Impact op het geografische gebied uit het oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen

3.1. In hoeverre heeft het Leader+ programma bijgedragen tot de milieubescherming in de begunstigde gebieden?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
In hoeverre richten de projecten zich op de verbetering van het milieu?	- Aantal projecten gericht op het verbeteren van het milieu
Is er een duidelijke verbetering wat betreft de natuurlijke hulpbronnen	- Aantal projecten gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit - Evolutie bosareaal
Worden de effecten op het milieu waargenomen door de bevolking	

Uit de verschillende ontwikkelingsplannen kunnen verschillende acties geïdentificeerd worden die specifiek gericht zijn op de verbetering van het milieu. Enkele voorbeelden hiervan zijn: kleinschalige waterzuiveringsprojecten, uitwerken van streekgerichte beheersmaatregelen voor natuur en landschap, opmaken van een inventarisatie van de fauna en flora in de streek, aanleggen van natuurgebieden etc.

In totaal werden er binnen het programma acht projecten goedgekeurd met specifieke acties rond 'milieuzorg, landschap en natuur'. De bijdrage van het programma tot het milieu werd door de PG's geschat op 3,3. Dit is een score op een schaal van 1 tot 4, waar 1 staat voor een kleine bijdrage en 4 voor een grote bijdrage. We kunnen bijgevolg besluiten dat de impact van het programma op het milieu zeer positief is.

3.2. Welke bijdrage heeft het Leader+ programma geleverd om de situatie van vrouwen in de begunstigde gebieden te verbeteren? En de situatie van jongeren?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
In hoeverre werd aandacht besteed aan representatie van vrouwen/jongeren bij de vorming van de PG's?	- aantal vrouwen/jongerenverenigingen in de PG's
In hoeverre werd bij de selectie van de projecten rekening gehouden met de behoeften van jongeren/vrouwen op het platteland?	- Aantal vrouwen/jongerenverenigingen als promotor - Aantal projecten met vrouwen/jongeren als bijzondere doelgroep
Welke acties werden ondernomen om jongeren aan te zetten op het platteland te blijven?	- Aantal opleidingsprojecten voor jongeren - Aantal nieuw gecreëerde arbeidsplaatsen - Aantal projecten gericht op woonmogelijkheden

Eerst en vooral kan vastgesteld worden uit de samenstellingen van de PG's dat in verschillende PG's zowel plaatselijke jongerenverenigingen als vrouwenverenigingen zetelen die de belangen van deze twee specifieke groepen op het platteland kunnen verdedigen. Volgende tabel geeft een overzicht van deze respectievelijke verenigingen.

Tabel 39: Geïdentificeerde vrouwen- en jongerenverenigingen in de PG's

Vrouwenvereniging	- Katholieke Vereniging van Landelijke Vrouwen (KVLV)
	- De Maasnimfen
Jongerenvereniging	- De Groene Kring
	- Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)

Niettemin blijken niet bij elke PG jongeren- en vrouwenverenigingen vertegenwoordigd te zijn.

Van de 61 goedgekeurde projecten over de verschillende PG's hebben er 19 'vrouwen' als specifieke doelgroep. De impact van het programma op de verbetering van de situatie van de vrouwen werd op de evaluatieschaal van 1 (weinig) tot 4 (veel) geschat als 1,6. Dit is een relatief geringe bijdrage, zeker gezien het aantal projecten dat specifiek gericht is naar de situatie van de vrouwen.

Van de 61 projecten hebben er 28 'jongeren' als specifieke doelgroep. De bijdrage van het programma tot de verbetering van de situatie van de jongeren is positiever dan die van de vrouwen, met een score van 3. Er is hier sprake van een duidelijke impact van het programma op de situatie van de jongeren in de betrokken regio's.

3.3. In hoeverre heeft Leader+ nieuwe manieren helpen verkennen om de sociaal-economische levensvatbaarheid van en de kwaliteit van het bestaan in de begunstigde plattlandsgebieden te verbeteren?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Werden er nieuwe duurzame inkomstenbronnen geschapen via Leader+?	- Aantal projecten gericht op tewerkstelling - Aantal nieuwe tewerkstellingsplaatsen - Evolutie tewerkstelling
Welke nieuwe economische activiteiten zijn ontstaan door Leader+	- Aantal projecten gericht op toerisme, cultuur, hoevetoerisme, inkomensiversificatie van de landbouwer - Aantal projecten gericht op bevorderen van de mobiliteit
In welke zin draagt Leader+ bij tot het aantrekken van nieuwe inwoners?	- Aantal projecten gericht op huisvesting - Evolutie bevolking/ontvolking van de gebieden

Zoals er acties zijn gepland rond milieu zijn er ook acties gepland rond het verbeteren van de leefkwaliteit en het welzijn van de plattlandsbevolking zoals acties rond mobiliteit, inrichten van zorgboerderijen, tewerkstelling en huisvesting. Er zijn in totaal 26 projecten die bijdragen tot de verbetering van de sociaal-economische levensvatbaarheid van het platteland. Daarnaast zijn er ook 8 projecten die bijdragen tot een verbetering van leefkwaliteit op het platteland. Volgens de PG's heeft het programma duidelijk bijgedragen (score 3,3 op een schaal van 1 (weinig) tot 4 (veel)) tot een verbetering van de sociaal-economische levensvatbaarheid van het platteland. Hetzelfde geldt voor de verbetering van de leefkwaliteit op het platteland. De score van deze impactindicator bedraagt 3,1.

Tenslotte kan ook meegegeven worden dat 10 van de 61 goedgekeurde projecten ‘werkzoekenden’ als specifieke doelgroep hebben. Op die manier draagt het Leader+ programma ook indirect bij tot de creatie van tewerkstelling en het beperken van de ontvolking van de betrokken gebieden.

7.4.2 Impact van het programma op het geografische gebied wat de specifieke doelstellingen van Leader+ betreft

4.1 In hoeverre heeft Leader+ aan de bevordering en verspreiding van nieuwe geïntegreerde benaderingen van plattelandontwikkeling bijgedragen via de toepassing van de specifieke kenmerken ervan, en in het bijzonder dankzij het experimentele karakter van de strategieën, de samenwerking en de netwerkvorming?

Aan de hand van de inhoudelijke monitoringtabellen werd er voor de afgelopen projecten een inschatting gemaakt van de mate waarin Leader+ een bijdrage leverde aan het aanpakken van plattelandontwikkeling op een geïntegreerde wijze. Op een schaal van 1 (weinig) tot 4 (veel) werd een score toegekend van 2,8 wat betekent dat inderdaad de geïntegreerde aanpak werd bevorderd.

Wat veel duidelijker naar voren kwam echter was het experimenteel karakter van Leader+. In onderstaande tabel wordt op basis van de afgelopen projecten een inschatting gemaakt van op welke vlakken dit experimenteel karakter tot uiting komt. Meer in het bijzonder blijkt dat een bepaalde aanpak of bepaalde projecten nieuw waren voor de gebieden waarin ze plaatsvonden. Dit geeft toch duidelijk aan dat Leader+ de transfer van kennis tussen plattelandgebieden heeft bevorderd.

Tabel 40: Appreciate experimenteel karakter Leader+

Experimenteel karakter in	Appreciatie
Inhoud	3,1
Methodologie	3
Aanpak	3,2
Bottom-up approach	3,2
Nieuw voor het gebied	3,5

Bron: IDEA Consult obv inhoudelijke monitoringtabellen

4.2 In hoeverre heeft Leader+ bijgedragen tot een doelmatiger gebruik van de endogene hulpbronnen (menselijke hulpbronnen, fysieke hulpbronnen, milieubronnen, enz.) in de plattellandsgebieden?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Hebben de PG's zich specifiek gericht op het boeken van vooruitgang wat de endogene hulpbronnen betreft?	- Typologie van de projecten (hoeveel projecten gericht op mobiliteit, infrastructuur, arbeid, opleiding integratie, van zwakkere doelgroepen, kwaliteit water, kwaliteit bosareaal, landschapsonderhoud, ...)

Aan de hand van de inhoudelijke monitoringtabellen werd er voor de afgelopen projecten een inschatting gemaakt van in welke mate dankzij Leader+ er een betere benutting van de opportuniteiten en sterkten van het platteland is geweest. Op een schaal van 1 (weinig) tot 4 (veel) werd een score toegekend van 3,3 wat duidelijk betekent dat bronnen van het platteland zelf beter werden aangesproken en ingezet voor ontwikkeling van het platteland.

In de tussentijdse evaluatie in 2003 hadden we besloten dat er in de beschreven strategieën zeker de nodige aandacht uitging naar de verbetering van de endogene hulpbronnen. Wanneer we nu in 2005 de projecten bekijken blijkt dat in bijna iedere PG projecten lopen die de streekeigenheid en de kwaliteiten van de desbetreffende streek in de verf stellen en promoten.

4.3 In hoeverre heeft het programma het mainstream beleid inzake plattellandsontwikkeling in het betrokken geografische gebied door middel van de Leader+-methode aangevuld, beïnvloed of versterkt?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Welke strategieën ontwikkeld onder Leader+ kunnen worden overgedragen naar andere regio's, naar gans Vlaanderen	- Indicatoren rond aanwezigheid van vrouwen in de PG, in de projecten, bij deelnemers aan activiteiten
In welke zin zijn er synergieën ontstaan tussen het Leader+ programma en de mainstream activiteiten betreffende plattellandsontwikkeling in het gebied	- Aantal vrouwen betrokken bij diversificatie van landbouwproducten - Netwerkvorming tussen vrouwenverenigingen op het platteland

Aan de hand van de inhoudelijke monitoringtabellen werd er voor de afgelopen projecten een inschatting gemaakt van de complementariteit met bestaande initiatieven. Op een schaal van 1 (weinig) tot 4 (veel) werd een score toegekend van 3,2 wat betekent dat er duidelijke een complementariteit bestaat met het reguliere beleid bekeken over de verschillende PG's heen.

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Conclusies

We vatten voor de verschillende groepen van evaluatievragen de belangrijkste conclusies samen aan de hand van een overzichtelijke tabel.

Tabel 41: Overzicht van de belangrijkste conclusies

Positieve punten	Verbeterpunten
Vragen over de toepassing van de Leader+ methode	
locatie in rapport: 5.2 Toepassing van de Leader+ methode; 5.3.2 Coherentie	
<ul style="list-style-type: none"> - Het Leader+ programma is relevant voor de drie grote probleemdomenien in plattelandsgebieden: economisch, sociaal en milieu - De Leader+ doelstellingen zijn coherent samengesteld. Ook de externe coherentie van Leader+ met het plattelandsbeleid van verschillende overheden is gegarandeerd. - De Leader+ methode werd inherent meegenomen in de selectiecriteria voor het beoordelen van de ingediende ontwikkelingsplannen - De Leader+ methode is inherent meegenomen in de selectiecriteria's van de PG's voor het selecteren van projecten onder onderdeel 1. Ook tijdens de andere uitvoeringsfasen wordt de Leader+ aanpak gerespecteerd en gestimuleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> - De scheidingslijn tussen de 4 gedefinieerde thema's binnen onderdeel 1 is niet altijd duidelijk. Elk van de thema's kunnen zeer ruim geïnterpreteerd worden en bepaalde thema's overlappen elkaar zelfs gedeeltelijk.
Onderdeel 1: Geïntegreerde territoriale strategieën van experimentele aard	
locatie in rapport: 7.1 Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelandsontwikkeling	
<ul style="list-style-type: none"> - Leader+ bevordert de samenwerking en groepering van plaatselijke plattelandsactoren via onder meer de oprichting van de PG's, de creatie van homogene en heterogene partnerschappen bij het uitvoeren van projecten en via het actief betrekken en informeren van de plaatselijke bevolking - Veel projecten beogen een ruime doelgroep, met name de gehele plattelandsbevolking in de regio - Er is een ruime waaier van uiteenlopende projecten. Bovendien speelt de meerderheid van de projecten in op meerdere aspecten van het platteland. Dit bevordert een geïntegreerde aanpak van plattelandsontwikkeling - De diverse projecten en activiteiten hebben zoals blijkt uit de effectiviteitsanalyse reeds tot mooie resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> - De helft van de projecten gebeurt niet in partnerschap - Bepaalde doelstellingen werden nog onvoldoende bereikt. Dit geldt in het bijzonder voor de geplande opleidingen en begeleidingssessies

<p>geleid. Vooral door de sensibilisering- en informatieactiviteiten en verschillende evenementen werden reeds veel meer personen bereikt dan oorspronkelijk vooropgesteld</p>	
<p>Onderdeel 2: Steun voor samenwerking</p> <p>locatie in rapport: 7.2 Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandsgebieden</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Er werden verschillende gezamenlijke activiteiten georganiseerd voor en door de verschillende PG's zoals workshops en contactdagen - Er zijn drie concrete projectvoorstellen voor samenwerking die momenteel ter goedkeuring voorliggen. Gaat in elk van de gevallen om een internationale samenwerking 	<ul style="list-style-type: none"> - De samenwerkingsprojecten zijn nog niet van start gegaan en hebben dus ook nog niet tot concrete resultaten geleid
<p>Onderdeel 3: Steun voor netwerking</p> <p>locatie in rapport: 7.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Heel wat initiatieven werden ondernomen waardoor de activeringscel goed is gekend bij de PG coördinatoren - Verschillende evenementen voor uitwisselen van ervaringen en kennis en voor het stimuleren van samenwerking tussen plattelandsgebieden werden georganiseerd. Hierdoor is bijvoorbeeld wederzijdse interesse ontstaan voor samenwerking tussen Waalse en Vlaamse Leader+ gebieden 	
<p>Vragen omtrent impact vanuit oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen</p> <p>locatie in rapport: 7.4 Impact van het programma</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - 13% van de projecten omhelst een milieu aspect. Bovendien wordt de impact van Leader+ op het milieu met een score van 3,3 op 4 ingeschat wat overeenkomt met een substantiële positieve bijdrage - Leader+ heeft een substantieel positieve bijdrage tot de verbetering van de sociaal-economische levensvatbaarheid en de leefkwaliteit van het platteland (score 3,3 en 3,1 op 4) - De geïntegreerde aanpak van plattelandsontwikkeling werd bevordert (score 2,8). Maar vooral het experimenteel karakter komt duidelijk naar voor - De endogene hulpbronnen van het platteland worden beter aangewend (score 3,3) 	<ul style="list-style-type: none"> - Aangezien het programma nog niet ten einde is, is het moeilijk om al een grondige impact analyse uit te voeren - De impact van Leader+ op het verbeteren van de situatie van vrouwen op het platteland wordt als gering ingeschat (1,6 op 4). Voor de situatie van jongeren wordt er daarentegen wel een positieve impact ingeschat
<p>Vragen over de financiering, het beheer en de evaluatie van het programma</p> <p>locatie in rapport: 5.4 De processen</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - De opgezette processen verhinderen zeker niet en ondersteunen zelfs de resultaten en impact van Leader+. 	<ul style="list-style-type: none"> - De n+2 regel werd in 2004 niet behaald en middelen gingen hierdoor verloren

<p>Door het beheer toe te kennen aan PG's garandeert men dat de middelen efficiënt ingezet worden in die projecten met de meeste toegevoegde waarde voor de regio</p> <ul style="list-style-type: none"> - De verschillende PG's hebben heel wat controle en evaluatie activiteiten en instrumenten ter hand die de opvolging en de controle van de projecten en de eigen werking moeten garanderen. Het gaat hier om een mix van zowel formele als informele instrumenten - De opgemaakte inhoudelijke monitoring tabellen en de tabel voor de opvolging van de werking van de PG zelf werden door alle PG's toegepast 	<ul style="list-style-type: none"> - Bepaalde PG's hebben nog veel middelen om toe te kennen. Aangezien de programmaperiode naar zijn einde loopt bestaat het gevaar dat dit niet zal lukken. - Bepaalde PG's hebben een lage absorptiegraad (uitbetalingen)
---	--

Bron: IDEA Consult

8.2 Aanbevelingen

We willen tot slot enkele aanbevelingen formuleren rond de volgende aspecten: monitoring en de n+2 regel. Deze aanbevelingen kunnen in acht genomen worden bij de voorbereiding en uitvoering van de volgende programmaperiode.

8.2.1 N+2-regel

Het behalen van de n+2 regel blijkt binnen vele Europese programma's een jaarlijkse strijd. Leader+ heeft deze n+2 regel in 2004 niet gehaald waardoor er Europese middelen verloren zijn gegaan.

We proberen hier enkele praktische tips mee te geven die het moeten vergemakelijken om de N+2 regel in de toekomst te behalen:

- Sta niet automatisch verlengingen toe van projecten. Spoor de promotoren zo veel mogelijk aan om hun project binnen de voorziene periode af te ronden. Verlenging van de doorlooptijd staat immers gelijk aan spreiden van de kosten en het niet behalen van de n+2 regel.
- Keur geen vervolproject goed wanneer bij het initiële project niet minstens voor 75% van de gemaakte kosten betalingsbewijzen werden ingediend.
- Grote en langlopende projecten kunnen in verschillende fases opgedeeld worden zoals bijvoorbeeld de voorbereiding en een aantal uitvoeringsstappen. Elk van deze fasen kan worden behandeld als een afzonderlijk project.
- Laat de promotoren mee de verantwoordelijkheid dragen voor de n+2 regel. Hierdoor wordt een duidelijke prikkel gegeven aan de promotoren voor het tijdig indienen van de betalingsbewijzen. De modaliteiten hieromtrent dienen wel zeer duidelijk te zijn en van bij het begin aan de promotoren meegedeeld te worden. Het zal niet altijd eenvoudig zijn deze "strafregel" even rechtlijnig door te voeren daar er ook factoren van overmacht kunnen meespelen. Volgens de evaluator is het echter niet

correct de verloren middelen zomaar af te trekken van de nog te committeren middelen. Dit is immers ten nadele van goede nieuwe projectideeën.

8.2.2 *Monitoring*

Uit de analyse van de verschillende monitoring tabellen kunnen we een aantal lessen leren en tips meegeven voor de toekomst.

- Het kan zijn dat het voor bepaalde acties niet altijd gemakkelijk is te bepalen bij welke indicator ze dienen ondergebracht te worden en dat ze zelfs onder meer dan één indicator kunnen thuis gebracht worden. Hier moet dan een keuze gemaakt worden bij welke indicator je de desbetreffende aantallen inschrijft. In GEEN geval mogen ze bij meer dan één indicator worden ondergebracht. Anders is de tabel nog weinig bruikbaar om conclusies te trekken omwille van dubbeltellingen.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van de gedefinieerde standaard indicatoren en probeer zoveel mogelijk “projectspecifieke indicatoren” te vermijden. Dit maakt het monitoringsysteem complexer en minder aggregaerbaar over de projecten heen.
- Leg van in het begin aan de promotoren op om voor de geselecteerde indicatoren ook doelstellingen te bepalen. Het is gebleken dat dit nog niet consistent gebeurt. Hierdoor wordt het immers moeilijk om de effectiviteit en de voortgang van de acties na te gaan.
- Het is ook belangrijk om realistische en eerlijke doelstellingen te definiëren. Uit de effectiviteitsanalyse rijst het vermoeden dat heel wat doelstellingen weinig ambitieus werden geformuleerd, onderschat werden of zelfs helemaal niet werden geformuleerd. Uiteraard vergt het bepalen van doelstellingen ervaring en benchmarking. Doorheen de jaren zal het dan ook gemakkelijker worden realistische doelstellingen te bepalen. De PG kan de promotor hierbij helpen daar zij beschikken over benchmarkmateriaal van andere eventueel gelijkaardige projecten.

Lijst van tabellen

Tabel 1: Het Leader+ programma	1
Tabel 2: Overzicht stand van zaken.....	3
Tabel 3: Overzicht positieve punten en verbeterpunten inzake beheer van Leader+	5
Tabel 4: Antwoorden op de onderdeel specifieke evaluatievragen.....	8
Tabel 5: Overzicht van antwoorden op impact evaluatievragen	10
Tabel 6: Het Leader+ programma	13
Tabel 7: Lijst van interviews	17
Tabel 8: Stand van zaken onderdeel 1	19
Tabel 9: Stand van zaken onderdeel 3: netwerking.....	21
Tabel 10: Overzicht financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen, 2000-2006.....	22
Tabel 11: Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar	23
Tabel 12: Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar	24
Tabel 13: Financiële voortgang Brugs Ommeland.....	25
Tabel 14: Financiële voortgang Kempen	25
Tabel 15: Financiële voortgang Meetjesland	26
Tabel 16: Financiële voortgang Midden-Maasland.....	26
Tabel 17: Financiële voortgang Pajottenland.....	27
Tabel 18: Geactualiseerde SWOT van het Vlaamse platteland.....	37
Tabel 19: Overzicht van de beleidsprogramma's relevant voor het platteland.....	42
Tabel 20: Overzicht ingediende en geselecteerde ontwikkelingsplannen.....	47
Tabel 21: Overzicht van de geïdentificeerde indieningprocedures	50
Tabel 22: Overzicht ingediende en goedgekeurde projecten	51
Tabel 23: Ervaring van de geselecteerde plattelandsgebieden met Leader.....	54
Tabel 24: Realisaties rond sensibiliseren, informeren van de plaatselijke bevolking.....	56
Tabel 25: Controle en evaluatie instrumenten bij de PG's.....	57
Tabel 26: Voorstel projectspecifieke indicatorenset	69
Tabel 27: Voorstel horizontale impact indicatorenset.....	72
Tabel 28: Scoringsmethoden voor de impactindicatoren	73

Tabel 29: Indicatorenset voor opvolging werking PG	74
Tabel 30: Overzicht van de door de PG's geselecteerde prioritaire thema's	79
Tabel 31: Statuut van de promotor	80
Tabel 32: Sector/domein van de promotor	81
Tabel 33: Aantal partnerschappen en partners	82
Tabel 34: Actiedomein(en) van de partner(s).....	82
Tabel 35: Typologie van de doelgroepen	83
Tabel 36: Bereik van de projecten.....	83
Tabel 37: Typologie van de projecten	84
Tabel 38: Voorbeelden van geïdentificeerde projecten met schaalvoordelen.....	86
Tabel 39: Geïdentificeerde vrouwen- en jongerenverenigingen in de PG's	96
Tabel 40: Appreciate experimenteel karakter Leader+	97
Tabel 41: Overzicht van de belangrijkste conclusies	99

Lijst van Figuren

Figuur 1: Gefaseerde aanpak fase I.....	2
Figuur 2: Gefaseerde aanpak fase II	3
Figuur 3: 2-fase mid-term evaluatie.....	12
Figuur 4: Gefaseerde aanpak fase I.....	15
Figuur 5: Gefaseerde aanpak fase II	18
Figuur 6: Programmastructuur Leader+ in Vlaanderen	28
Figuur 7: Monitoring.....	60
Figuur 8: Voorstel financieel monitoringinstrument	64

Bijlage 1: realisatiegraden indicatoren per PG

Actie/Activiteit	Type indicator	Indicator	Antwerpse Kempen	Brugs Ommeland	Meetjesland	Midden Maasland	Pajottenland	Vlaanderen
1. Inrichting vormingsessies/ begeleidingsessies	output	Aantal georganiseerde vormingsessies/ begeleidingsessies	0%	73%	5,4%	116%	233,3%	13,1%
		Aantal vormingsuren/ begeleidingsuren	0%	g.d.	50,7%	129,79%	111,9%	46,5%
	resultaat	Totaal aantal "unieke" gevormde en/of begeleide personen waarvan:	0%	242,7%	28,2%	372,73%	147,4%	32,6%
	impact	aantal deelnemers dat actie ondernomen heeft tgv de vorming/begeleiding	0%	g.d.	90%	26%	g.d.	97,9%
2. Oprichten van een één-loket of een bezoekerscentrum, tentoonstellingsruimte	output	Aantal dagen toegankelijkheid van het digitaal of fysisch loket/ centrum	0%	n.v.t.	14,6%	0%	204%	22,6%
		Aantal tentoonstellingen	0%	n.v.t.	25%	50%	500%	66,7%
	resultaat	Aantal bezoekers van het loket/ centrum/tentoonstelling	0%	n.v.t.	5,1%	12,89%	2430,7%	17,8%
		Aantal geregistreerde vragen	n.v.t.	n.v.t.	60%	n.v.t.	98%	79%
3. Promotie-initiatieven, informatie- en sensibiliseringsacties	output	Aantal ontwikkelde informatie- en sensibilisatieproducten	59,09%	443,8%	74,7%	129,41%	92,9%	105,2%
		Aantal informatieactiviteiten (informatie avonden, ...)	64,29%	850%	26,3%	57,69%	283,3%	52,5%
	resultaat	Aantal geïnformeerde of gesensibiliseerde personen	115,21%	323,1%	177,5%	6072%	92,7%	153,3%
		Aantal bereikte bedrijven/ organisaties	0%	248%	9,8%	131,25%	383,3%	45,8%
	impact	aantal projecten/acties dat voortvloeit uit	0%	n.v.t.	150%	3%	n.v.t.	28,13%

		informatiesessies						
4. Organisatie van evenementen	output	aantal georganiseerde evenementen	78,57%	g.d.	107,5%	430,77%	225%	165%
		totale duur van de georganiseerde evenementen(in uren)	31,96%	g.d.	26,2%	373,18%	492,5%	66%
	resultaat	aantal bezoekers/deelnemers aan de evenementen	129,8%	g.d.	42,7%	1381%	176%	133%
5. Valorisatie hoeve, streekproducten	output	zie andere acties	0%	n.v.t.	71,4%	100%	n.v.t.	70%
		aantal uitgevoerde kwaliteitscontroles	0%	g.d.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	
	resultaat	Aantal betrokken deelnemers bij actie	0%	g.d.	75%	n.v.t.	g.d.	110%
		Aantal nieuwe erkende streekproducten	0%	g.d.	50%	n.v.t.	g.d.	125%
		Aantal gepromote streekproducten	n.v.t.	g.d.	138,8%	100%	g.d.	163%
6. Infrastructuurwerken	output	aantal km aangelegde/opgeknapt paden - wegen	n.v.t.	n.v.t.	25%	100,04%	n.v.t.	92%
		Aantal opgeknapt, gerestaureerd cultureel patrimonium	n.v.t.	150%	25%	100%	n.v.t.	78%
		Aantal landschapsverfraaiingswerken	n.v.t.	1240%	g.d.	100%	100%	875%
	resultaat	Aantal gebruikers	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	0%	n.v.t.	0%
		Aantal bezoekers	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	g.d.	n.v.t.	g.d.
7. Oprichten van netwerken (bedrijven, boerderijen, initiatieven)	output	Aantal opgerichte netwerken	28,57%	75%	79,50%	166,67%	100%	83%
		Aantal opgerichte kenniscentra	n.v.t.	200%	n.v.t.	n.v.t.	g.d.	300%
		Aantal unieke leden van het netwerk (individueel, organisaties, bedrijven)	45,9%	g.d.	343,9%	200%	166,7%	204%
	resultaat	Aantal georganiseerde netwerkactiviteiten (seminaries, cursus, infosessies...)	37,5%	g.d.	62,1%	300%	100%	86%
	impact	aantal unieke deelnemers	124%	n.v.t.	33,3%	n.v.t.	100%	113%

		aan de activiteiten						
8. Aanmaak van begeleidings-, demonstratie-, educatief materiaal	output	Aantal aangemaakte producten of materialen	64%	4100%	5,7%	77,26%	131,3%	71%
	resultaat	aantal gebruikers materiaal	48,75%	g.d.	59,3%	120,60%	208,1%	70%
9. Inkomensdiversificatie voor landbouwers	output	Aantal opgemaakte begeleidingsplannen	0%	161,7%	25%	n.v.t.	100%	106%
	resultaat	Aantal bereikte/deelnemende landbouwers met/aan de actie	0%	g.d.	7,5%	n.v.t.	166,7%	117%
	impact	aantal landbouwers dat door de actie zijn activiteiten diversifieert	0%	g.d.	4%	n.v.t.	100%	213%
10. Milieuzorg, landschap en natuur	output	aantal acties rond milieu	n.v.t.	1240%	n.v.t.	100%	n.v.t.	1050%
		aantal acties rond landschap	0%	g.d.	0%	70%	g.d.	74%
		aantal acties rond natuur	n.v.t.	g.d.	0%	100%	n.v.t.	50%
	resultaat	aantal betrokken personen bij de actie	0%	n.v.t.	n.v.t.	g.d.	n.v.t.	2,5%
		aantal betrokken organisaties/bedrijven	0%	15,8%	n.v.t.	g.d.	n.v.t.	18%

Legenda:

n.v.t.: niet van toepassing (geen doelstellingen en realisaties vooropgesteld)

g.d.: geen doelstellingen vooropgesteld maar wel realisaties bereikt